

2023

JAAR VERSLAG

**Directie Economische Zaken,
Handel en Industrie**

Inhoudsopgave

Inleiding	7
Visie DEZHI	7
Missie DEZHI	7
Strategische doelen	7
Kerntaken DEZHI	7
Bevoegdheden DEZHI.....	8
Organogram DEZHI	10
1. Economisch Ontwikkeling Aruba 2023	11
1.1 Economische groei.....	11
1.2 De Toeristische Sector	13
1.3 Inflatie	15
Personeel en Algemene Ondersteuning	17
2.1 Algemeen	17
2.2 Personeel	17
2.2.1 Formatierapport.....	17
2.2.2 Personeelsbezetting.....	17
2.2.3 Ziekteverlof	17
2.2.4 Jubilea	17
2.2.5 Bevorderingsverzoeken	17
2.2.6 Stagiaires	17
2.2.7 Opleiding en cursus.....	17
2.2.8 Dienstreizen	18
2.2.9 Prestatiemanagement	18
2.3 Begroting en financiën	18
2.4 ICT	19
2.5 Documentatie en informatie	19
2.6 Facilitaire zaken en klantenservice	20
3. Implementatie Economisch Beleid	21
3.1 Doelstelling	21
3.2 Taken.....	21
3.3 Prijzen en Tarieven.....	22

3.3.1 Basispakket levensmiddelen	22
3.3.2 Verkooprijzen kippeneieren.....	23
3.3.3 Verkooprijzen wittebroden.....	23
3.3.4 Controle Prijzenverordening.....	24
3.3.5 Verkooprijzen Aardolieproducten	26
3.3.6 Kookgas (LPG).....	28
3.4 overige werkzaamheden.....	29
3.4.1 Verlenen invoervergunning	29
3.4.2 Marktbescherming.....	29
3.4.3 Winkelsluiting.....	31
3.4.4 Verzekering	31
3.4.5 Uitvoerverbod op koper en koperhoudende voorwerpen	31
4 Economisch Beleid en Onderzoek	32
4.1. Doelstelling	32
4.2 Taken.....	32
4.3 Economische prognoses en ramingen	32
4.4 MARUBA-model	32
4.5 Adviezen inzake Arubaanse Economie	33
4.6 Onderzoeken en rapporten	34
4.7 Deelname diverse commissies.....	34
4.8 Deelname cursus en dienstreis	35
5 Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development	36
5.1 Doelstelling en taken	36
5.2 Stand van zaken wat betreft het afdelingspersoneel	37
5.3 Sectie Buitenlandse Economische Betrekkingen	37
5.3.1. Associatie met de Europese Unie	37
5.3.2 Het 'Registered Exporters System' van de Europese Unie (REX)	38
5.3.3. CBTPA	38
5.3.4. U.S. Marina Mammal Protection Act.....	38
5.3.5. International Oil Pollution Compensation Fund	39
5.3.6 Government Procurement Act	39
5.3.7 Aruba Trade Board	41
5.3.8 Kwaliteitsinfrastructuur	41
5.3.9 Diverse werkzaamheden	41
5.4 Sectie Business Development: Iniciativa pa Desaroyo di Empresa Arubano (IDEA).....	42

5.4.1 Inleiding IDEA	42
5.4.2 Missie, Visie, doelen IDEA.....	42
5.4.3 Taken IDEA	43
5.4.4 Data-Analyse van cliënten van IDEA	43
5.4.4.1 Facebook volgers van IDEA.....	47
5.4.4.2 Website IDEA.....	48
5.5 Sectie Exprodesk (Export Promotion Desk).....	66
5.5.1 Inleiding.....	66
5.5.2 Visie, missie, doelstellingen en waarden	66
5.5.3 Taken.....	67
5.5.4 Data-Analyse van cliënten van Exprodesk	69
5.5.5 Workshops en trainingen van Exprodesk	72
5.5.6 Terugkoppeling en evaluatie.....	82
5.5.7 Handelsmissies.....	86
5.5.8 Samenwerking met andere afdelingen in the DEZHI en met stakeholders	88
5.6 Sectie ARINA (Aruba Investment Agency).....	90
5.6.1 Inleiding.....	90
5.6.2 Investeringsbevordering en -facilitatie	91
5.6.3 Commissie Fast Ferry.....	94
5.6.4 Evenementen	94
5.6.5 Samenwerkingen	99
5.6.6 Voorstellen	100
6 Afdeling Vestiging van Bedrijven (VVB).....	104
6.1 Inleiding	104
6.1.1 Doelstelling van de afdeling VVB	106
6.1.2 Taken van de afdeling VVB	106
6.2 Aantal ingediende verzoekschriften in 2023	107
6.3 Getekende vestigingsvergunningen	107
6.4 Aansluiting web-portaal Dienst Burgerlijke Stand en Bevolkingsregister	113
6.5 Bijzondere taken, projecten in behandeling en diversen.	113
6.5.1 Introductie “Join Informatie Portaal” (afgekort JIP)	113
6.5.2 Deelname informatie sessies.....	114
6.5.3 Controle werkzaamheden	114
6.5.4 Andere lopende projecten.....	114
7 Sustainable Development Planning (SDP).....	116

7.1 Doelstelling	116
7.2 Taken.....	116
7.3 Investerings Overheidsbegroting (OB) 2023, 2024 en 2025	116
7.3.1 Voorjaars- en Najaarsnota (behorende bij de begrotingswijzigingsvoorstellen aangaande dienstjaar 2023)	116
7.3.2 Investeringsproces OB 2024	117
7.3.3 Voorbereiding Investeringsproces OB 2025	117
7.3.4 Monitoring Investerings OB 2023.....	118
7.3.5 Web gebaseerde/Portaal systeem voor Investerings en Monitoring	118
7.4 Het Europese Ontwikkelingsfonds (EOF)	119
7.4.1 Het 11 ^e Territoriaal programma: de “SISSTEM” Faculteit (Euro 13 miljoen).....	119
7.4.2 Regionale en thematische fondsen Europese Unie	120
7.4.3 ‘Multi-annual Indicative Program’ (MIP) 2021-2027	121
7.4.4 Kaderprogramma 9; Horizon Europe (HE) 2021-2027	122
7.5 Deelname aan diverse Commissies/werkgroepen	124
7.5.1 SDG-Commissie	124
7.5.2 SDG-IWG	125
7.5.3 NSS	126
7.6 Workshops/trainingen	127
.....	128

Inleiding

De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI) ressorteert onder de Minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling (MinEZCDO). DEZHI is belast met het adviseren van de minister betreffende het economische beleid, en het uitvoeren van dit beleid namens de minister. DEZHI bestaat naast de leiding en secretariaat uit vier afdelingen namelijk (1) Implementatie Economisch Beleid, (2) Vestiging van Bedrijven, (3) Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development, (4) Economisch Beleid en Onderzoek. De directie ontwikkelt, monitort en evalueert het sociaaleconomisch beleid t.b.v. een duurzame economische ontwikkeling.

Visie DEZHI

De DEZHI profileert zich als een top overheidsorganisatie die de overheid, de Arubaanse burger, lokale en internationale bedrijven en instanties op een klantgerichte, effectieve en professionele wijze kwalitatief hoogwaardige dienstverlening biedt, door middel van gedegen beleidsontwikkeling, structureel monitoring en beheer op sociaaleconomisch gebied.

Missie DEZHI

De DEZHI draagt bij aan een gezonde en duurzame sociaaleconomische ontwikkeling van Aruba; zij ondersteunt daartoe de overheid bij het realiseren van een gedegen economisch beleid en beheer. DEZHI is onafhankelijk bij het uitbrengen van adviezen¹ voor de overheid, waarmee zij de besluitvorming faciliteert over economische aangelegenheden en de verantwoording van het Land.

Strategische doelen

1. Het stimuleren van een duurzame sociaaleconomische ontwikkeling door middel van de diversificatie van de economie en consolidatie van de toeristische sector,
2. Verhogen van de kwaliteit van het leven van de inwoners van Aruba door het stimuleren van sociaaleconomische activiteiten op het eiland,
3. In stand houden van een gezonde marktwerking ten behoeve van een evenwichtige groei in de economie van het Land Aruba,
4. Het bevorderen van Aruba als handelscentrum voor diensten en goederen in de regio ten behoeve van een duurzame sociaaleconomische ontwikkeling op het eiland,
5. Het bevorderen van duurzame investeringen,
6. Het coördineren van het nationale strategische planningsproces en het stimuleren van de coördinatie en samenwerking tussen de betrokken instanties.

Kerntaken DEZHI

1. Het analyseren van sociaaleconomische vraagstukken, het monitoren en evalueren van het sociaaleconomisch beleid en het adviseren en ontwikkelen van voornoemd beleid.
2. Het coördineren van het nationaal strategische planningsproces en het stimuleren van de coördinatie tussen de betrokken instanties.
3. Het adviseren betreffende de voorbereiding en uitvoering van het beleid en de projecten die bijdragen tot de ontwikkeling van de economie.
4. Het ontwikkelen en uitvoeren van het beleid ten behoeve van het stimuleren van de internationale handel (bevorderen van export van producten en diensten) en de integratie van de Arubaanse economie in de wereldeconomie.

¹ het betreft hierbij gevraagd en ongevraagd advies

5. Het ontwikkelen en uitvoeren van het beleid ten behoeve van een aantrekkelijk investeringsklimaat ter bevordering van investeringen op Aruba ten behoeve van een duurzame economische ontwikkeling (lokale en externe investeerders).
6. Het adviseren en stimuleren van een micro-economisch beleid in het kader van het prijzenbeleid (prijzenverordening), marktbeschermingsbeleid (mededingingswetgeving en Landsverordening in- en uitvoer), consumentenbescherming (consumentenwet), energiebeleid en het winkelsluitingsbeleid.
7. Het reguleren van de lokale handel door middel van het afgeven van vestigingsvergunningen, het monitoren van ontwikkelingen t.a.v. bedrijfsvestiging en het uitvoeren van controle op de naleving van de vestigingsverordening op Aruba.

Bevoegdheden DEZHI

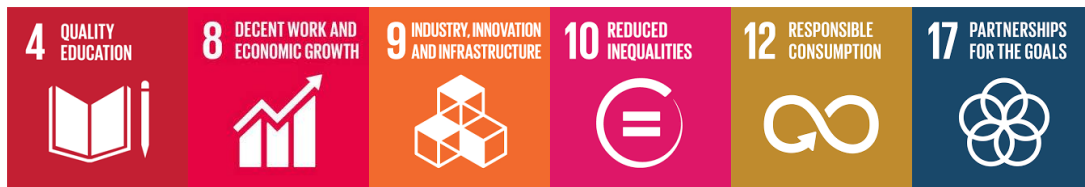
De directie heeft de volgende adviserende bevoegdheden:

- adviseert betreffende de prijzenverordening, verkoopprijzen aardolieproducten, verkoopprijzen overige goederen en diensten, uitvoering art. 4 van de Landsverordening In- en Uitvoer, naleven Landsbesluit invoerverbod kippeneieren en Landsverordening Winkelsluiting;
- adviseert de minister betreffende het vestigingsbeleid en geeft uitvoering hieraan;
- adviseert betreffende de internationale economische ontwikkelingen, in het bijzonder v.w.b. de handel en handelsverdragen in het kader van integratieprocessen en het adviseren betreffende investeringspromotie en bevordering van de export;
- het voorbereiden, formuleren en actualiseren van de sociaaleconomische ontwikkelingsplannen, het adviseren betreffende de financiële samenwerking tussen Nederland en Aruba, het adviseren en coördineren van de financiële samenwerking en de voorbereiding van projecten met de Europese Unie (Multiannual Financial Framework en regional programma's). Tevens fungeert de DEZHI als coördinator voor het proces voor kapitaalinvesteringen;
- het onderhouden, aanpassen en uitbreiden van het economisch mode l(MARUBA) ten behoeve van het adviseren met betrekking tot het sociaaleconomisch beleid.
- het ontwikkelen van beleid ten behoeve van een aantrekkelijk investeringsklimaat ter bevordering van investeringen op Aruba ten behoeve van een duurzame economische Ontwikkeling en het faciliteren van investeerders mede met behulp van de website; www.investinaruba.com,

De visie op economisch gebied is als volgt:

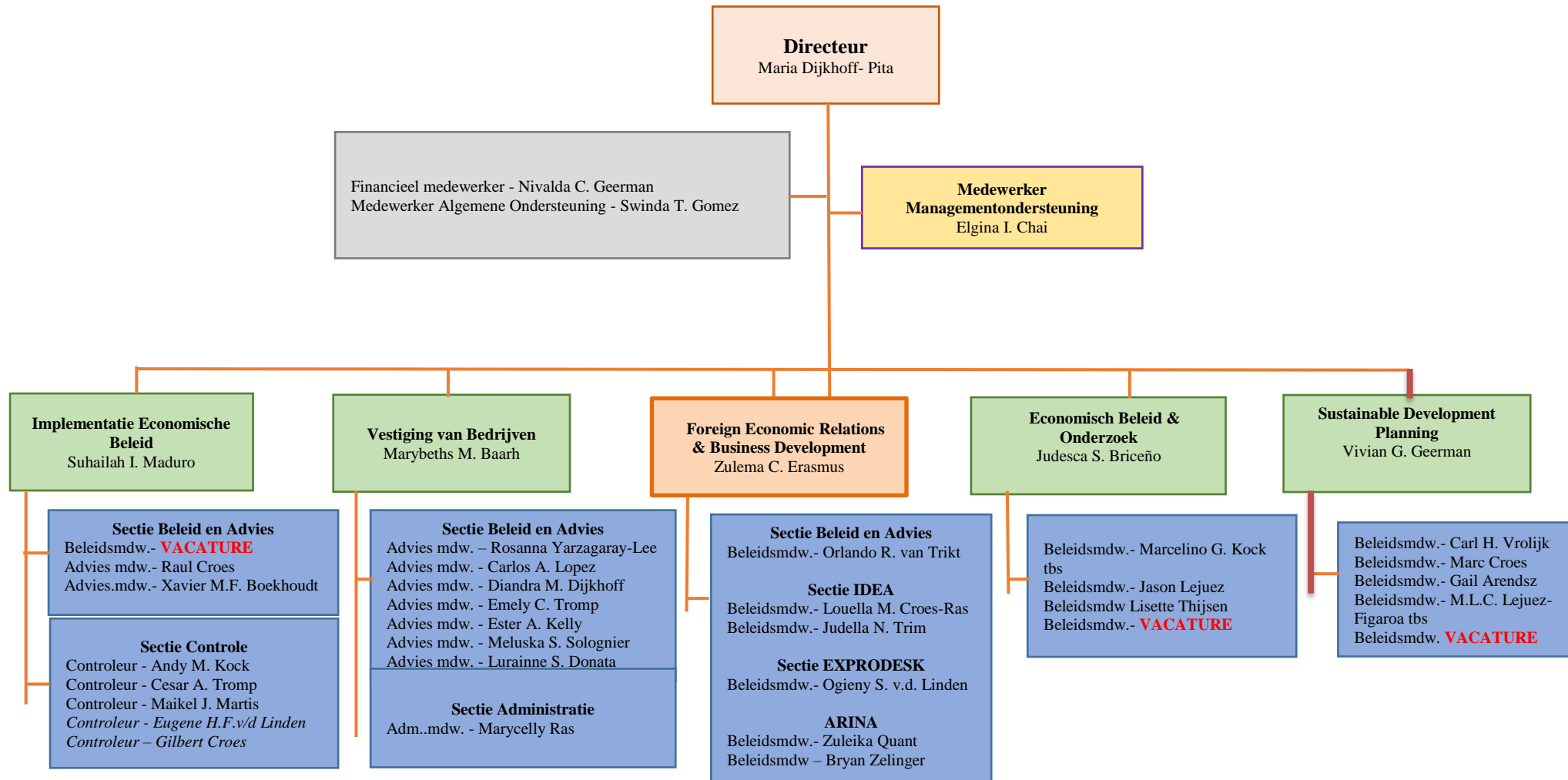
Het verbeteren van het investeringsklimaat op Aruba en het stimuleren van een innovatieve, competitieve en gediversifieerde economie dat wil bijdragen tot een duurzame ontwikkeling en een hoger kwaliteit van het leven voor de hele bevolking.

De DEZHI draagt met haar werkzaamheden aan de implementatie van de Sustainable Development Goals, waaronder voornamelijk de volgende SDGs.

Organogram DEZHI

Organisatiestructuur per 1 januari 2021

1. Economisch Ontwikkeling Aruba 2023

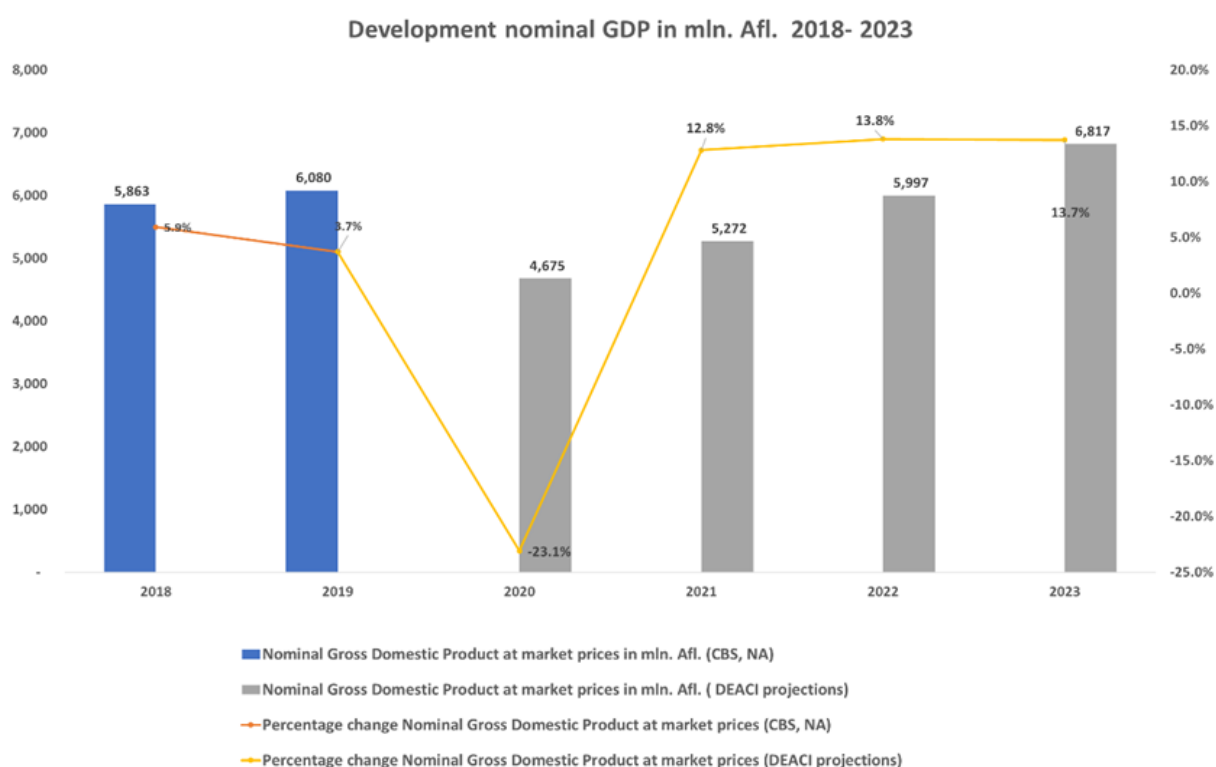
1.1 Economische groei

Gegeven de onzekerheden in de wereldwijde economie, met name de druk van inflatie en mondiale politieke spanningen zet de economie van Aruba haar groei voort na de pandemie. Verwacht wordt dat de groei in de komende jaren zal stabiliseren als er geen substantiële investeringen plaatsvinden. Enkel afhankelijk zijn van de toeristensector is niet duurzaam.

Grafiek 1.1 illustreert de trend van de procentuele groei van de nominale Bruto Binnenlandsproduct (BBP) voor Aruba in de afgelopen 6 jaar. Terugkijkend constateren we dat 2021, 2022 en 2023 een buitengewone groei laten zien, wat de veerkracht van de economie in Aruba en haar toerismesector bevestigt.

De cijfers van de nominale BBP voor de jaren 2018 en 2019 zijn officiële cijfers van de Nationale Rekeningen, afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Voor de jaren 2020-2023 zijn dit vooruitzichten die zijn gebaseerd op de projectie van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI) d.d. januari 2024.

Grafiek: 1.1: Ontwikkeling van de nominaal Bruto Binnenlands Product (BBP) voor de jaren 2018-2023.

De DEZHI publiceerde in januari 2024 de aangepaste schattingen. In 2021 wordt geschat dat de Arubaanse economie een nominale BBP groei van 12,8 procent heeft ervaren ten opzichte van 2020, gevolgd door een groei van 13,8 procent in 2022 ten opzichte van 2021 en een groei van 13,7 procent in 2023 ten opzichte van 2022 (Economic Outlook 2023-2025, DEACI januari 2024). Het nominaal BBP zal naar verwachting voor 2023 (Afl. 6.817 miljoen) op 112,1 procent van het niveau van 2019 (Afl. 6.080 miljoen) uitkomen.

De belangrijkste drijfveer voor de verwachte groei in 2023 ten opzichte van 2022 wordt vooral beïnvloed door de buitengewone herstel in de toeristische sector en de voortgang in grote hotelprojecten. De toename van de export van goederen en diensten wijst op een groei van 14,3 procent. Deze wordt veroorzaakt primair door meer toeristische inkomsten ten opzichte van 2022 met een groei van 15,9 procent. Verder wordt verwacht dat de import van goederen en diensten in 2023 met 12,2 procent zal toenemen, vooral gedreven door een hogere toeristen instroom, de toersitenuitgaven, de buitenlandse prijsinflatie, de lokale consumentenbestedingen en vraag naar geïmporteerde goederen.

Een andere drijvende kracht is private investeringen die naar verwachting in nominale termen met 39,6 procent zal toenemen (Afl.1.495m) in 2023, wat 112,2 procent van het niveau in 2019 (Afl.1.333m) bereikt. Het bloeiende toerisme heeft aanzienlijke investeringen in Aruba gestimuleerd met verschillende grote bouwprojecten die momenteel gaande zijn. Deze toename in investeringen duidt op het vertrouwen van belanghebbenden aan de economische groei in de regio. Grootschalige bouwprojecten zijn vaak positieve indicatoren voor economische vitaliteit en werkgelegenheid. Echter, snelle groei in de hotelindustrie zonder een evenredige toename van het lokale personeelsbestand kan uitdagingen op het gebied van personeelsbezetting met zich meebrengen, zoals personeelstekorten. Dit kan op zijn beurt mogelijk de kwaliteit van de geboden diensten beïnvloeden.

Daarnaast investeert de Aruba Airport Authority (AAA) in het stroomlijnen van vertrekprocessen om aan de toenemende vraag te voldoen. Het doel is om soepele vertrekken te garanderen, kwalitatieve dienstverlening te bieden en uiteindelijk de faciliteiten uit te breiden. Ten slotte zal de opwaartse trend in de toeristensector blijven zorgen voor voortdurende economische activiteiten

In afwachting van de officiële deflator van de Nationale Rekeningen (CBS), heeft DEZHI vervolgens de prognoses van de reële cijfers voor het jaar 2022 en 2023. Hieronder volgt tabel 1.1 met de reële cijfers.

Tabel 1.1: Reële BBP 2022-2023 en de belangrijkste indicatoren

Economic Outlook November 2023		
	Estimate 2022	Projection 2023
	<i>Real</i>	<i>Real</i>
GDP	11.6	4.8
Private consumption (%)	-0.3	3.1
Public consumption (%)	4.2	-2.6
Total consumption (%)	0.7	1.7
Private investments (%)	7.3	34.5
Public investments (%)	-23.5	58.1
Total investments (%)	6.8	34.8
Export Goods and Services (%)	52.7	6.1
<i>Export (tourism) (%)</i>	25.7	6.2
Imports Goods and Services (%)	14.1	10.1

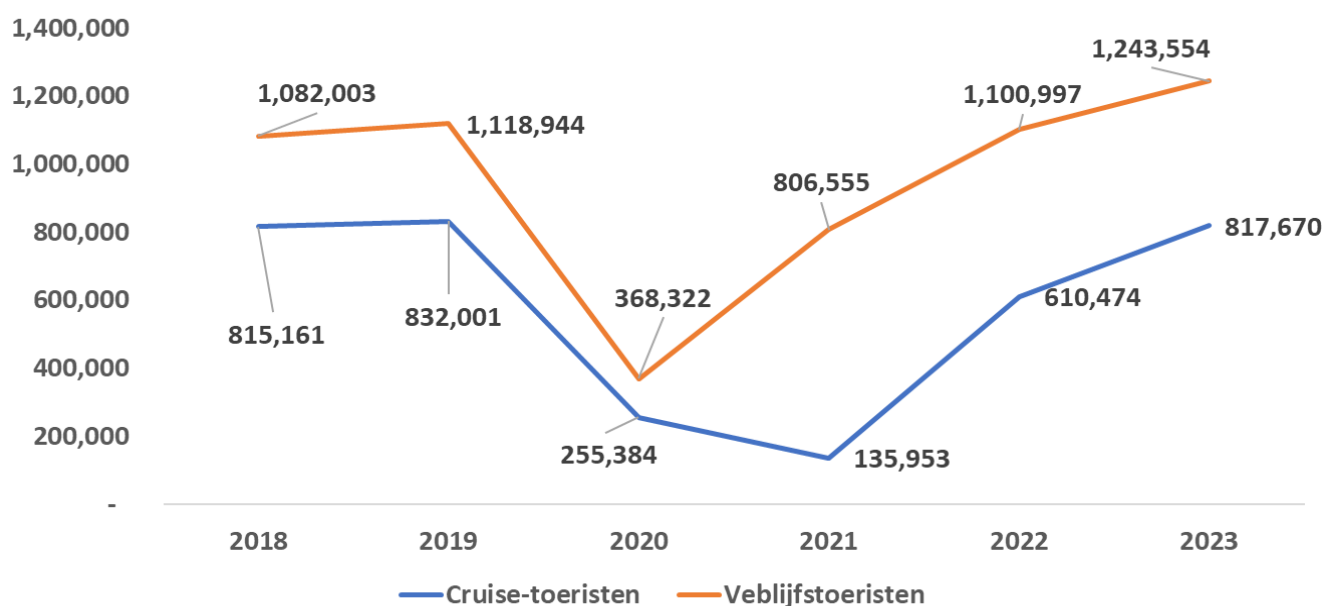
Tot slot voorspelt het Internationaal Monetair Fonds (IMF) voor Latijns-Amerika en het Caribisch gebied een reële BBP groei van 2,3 procent in 2023. Voor de Verenigde Staten wordt een reële BBP groei van 2,1 procent en voor de eurozone een groei van 0,7 procent geraamd (WEO, oktober 2023). Voor Aruba voorspelt het IMF een reële BBP groei van 2,3 voor het jaar 2023.

1.2 De Toeristische Sector

Ten opzichte van 2022 laten de cijfers zien dat het totaal aantal bezoekers op het eiland in 2023 een groei van 12,9 procent had (Maandbericht, ATA december 2023). Dat is 111 procent ten opzichte van 2019. Het aantal bezoekers wordt vooral bepaald door de Amerikaanse toeristen (76,1 procent bezoekers komt uit de VS). Zie grafiek 1.2.

Uit staafdiagram 1.1 is te zien dat in 2022 een gemiddelde verblijfsduur van 7,3 nachten werd geregistreerd, wat een daling is van 2,7 procent ten opzichte van 2021 (7,5 nachten in 2021) (Maandtabel, CBA October, 2023). Voor 2023 werd een gemiddelde verblijfsduur van 7,0 nachten geregistreerd (Maandrapport, ATA december 2023), wat een daling is van 4,1 procent vergeleken met 2022.

Grafiek 1.2: Ontwikkeling van de Stayover – and Cruise visitors 2018-2022

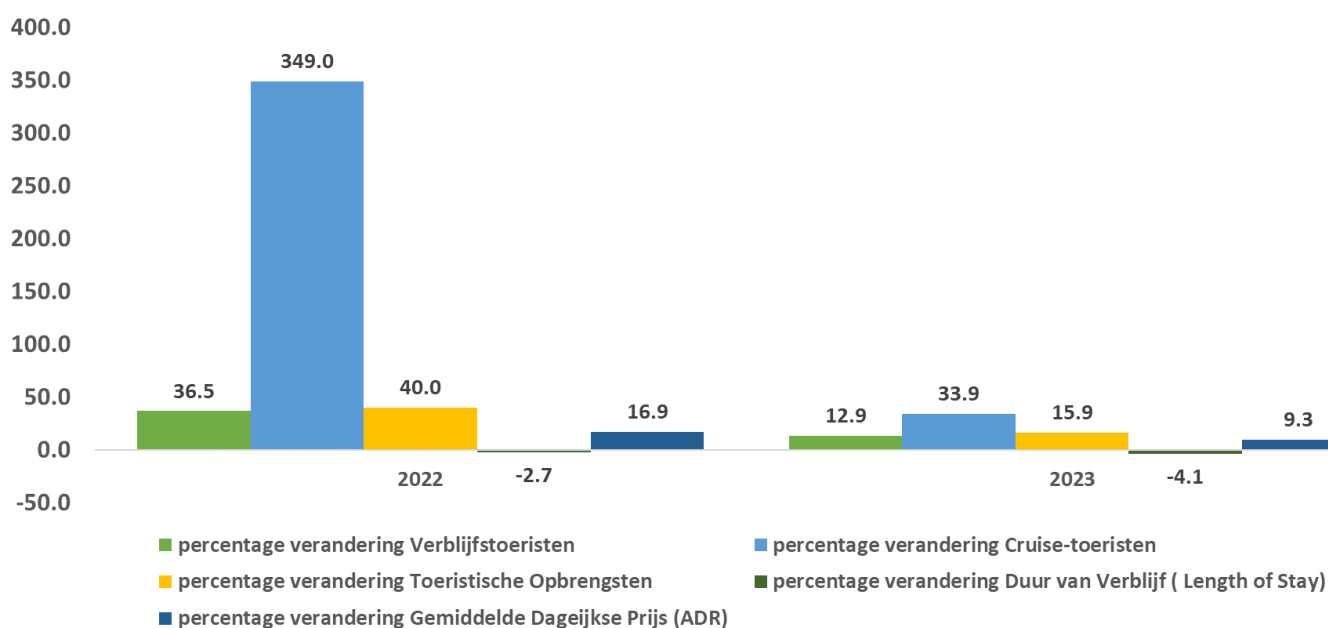
Wat betreft de toeristische inkomsten volgens de Economic Outlook 2023-2025 van DEZHI van januari 2024 wordt in 2022 een stijging van 40,0 procent geraamd ten opzichte van 2021 en in 2023 wordt een verdere stijging van 15,9 procent geschat ten opzichte van 2022.

Vanuit de cijfers van het Centrale Bank van Aruba (CBA) blijkt uit de analyse van de Tourism Credits dat in Q1-Q3 2023 de Tourism Credits stegen met 15,3 procent (Afl. 3451,6 miljoen) in vergelijking met Q1-Q3 2022 (Afl. 2993,7 miljoen). Vergeleken met Q1-Q3 2019 (Afl. 2583,3 miljoen), laten Q1- Q3 2023 (Afl. 3451,6 miljoen) Tourism Credits een herstel zien van 133,6 procent.

Voor het jaar 2022 is de gemiddelde dagelijkse kamerprijs met 16,9 procent gegroeid ten opzichte van het jaar 2021 (AHATA, Hotel Performance december 2023). Voor 2023 is dit met 9,3 procent gestegen ten opzichte van 2022 en ten opzichte van 2019 is dit een stijging van 23.8 procent (Hotel Performance, AHATA december 2023).

Tot slot ontving Aruba in 2022 610,474 cruisepassagiers. Dit is een sterke groei van 349 procent ten opzichte van het jaar 2021 (ATA, augustus 2023). Voor 2023 was er een groei van 33,9 procent ten opzichte van 2022. Aruba heeft in 2023 817,670 cruisepassagiers ontvangen (APA, januari 2024). Zie staafdiagram 1.1 voor de belangrijkste toeristische indicatoren.

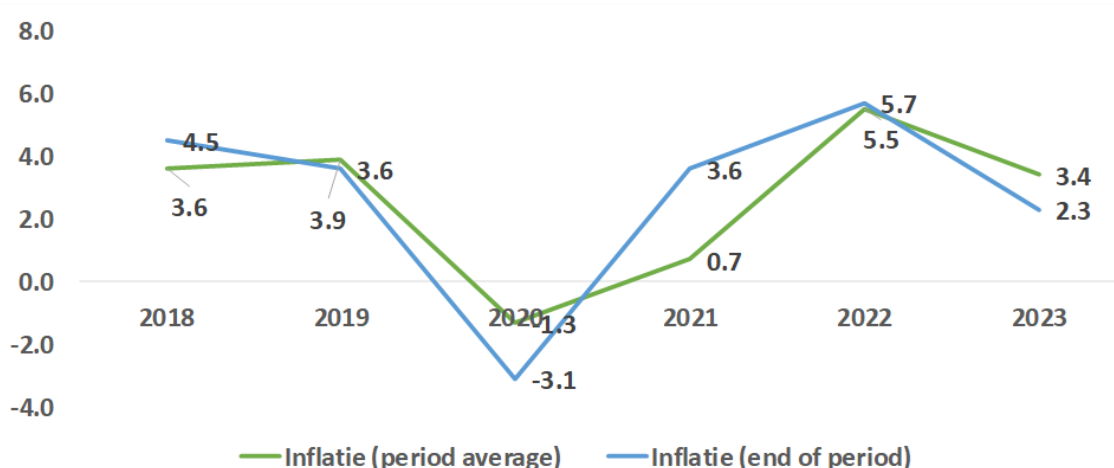
Staafdiagram 1.1: Ontwikkeling Toeristische Indicatoren 2022-2023

1.3 Inflatie

Volgens de laatste cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) kwam de “period average” inflatie voor 2023 uit op 3,4 procent, terwijl de inflatie aan het einde van de periode (EOP) 2,3 procent bedroeg (zie grafiek 1.3).

Grafiek 1.3: Inflatieontwikkelingen voor de jaren 2018 -2023

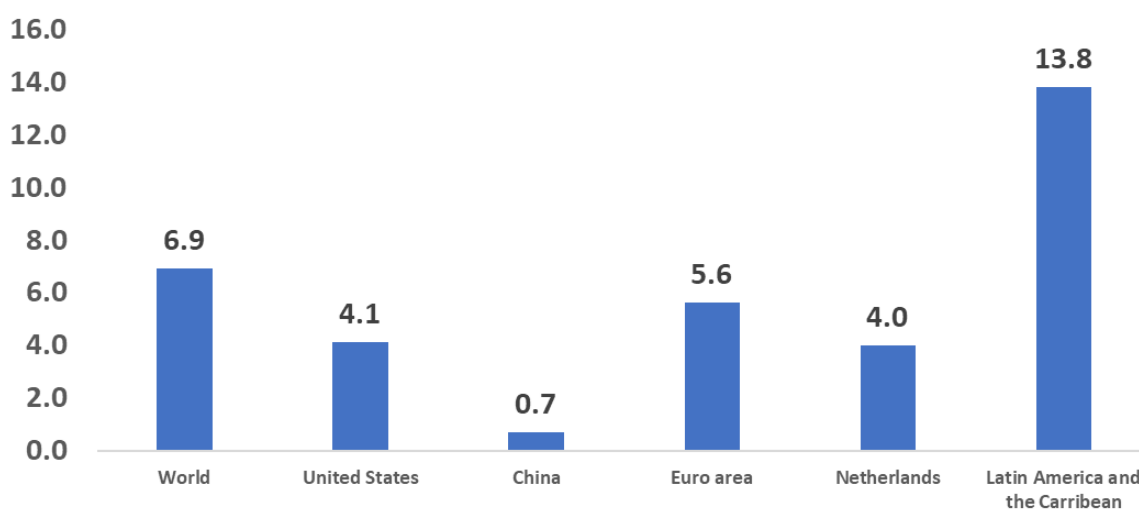
Inflatie is nog steeds een van de grootste zorgen voor de wereldeconomie. De voorspelling voor de mondiale inflatie geeft een daling aan van 8,7 procent in 2022 naar 6,9 procent in 2023, die voornamelijk wordt toegeschreven aan een strakker monetair beleid en dalende

internationale grondstofprijzen. De centrale banken pakken de inflatie aan door monetair beleid te gebruiken om prijsstabiliteit te bereiken. Vanwege de onderlinge verbondenheid van landen zullen verstoringen in toeleveringsketens en gebeurtenissen zoals de oorlog in Oekraïne alle landen beïnvloeden, met name van invloed op gemeenschappen met een laag inkomen.

Volgens het IMF wordt de wereldinflatie geschat op 6,9 procent in 2023 (WEO, oktober 2023). Voor de Verenigde Staten wordt een inflatie van 4,1 procent verwacht in 2023 en voor Nederland wordt deze geprojecteerd op 4,0 procent in 2023.

In Latijns-Amerika en het Caribisch gebied wordt verwacht dat de inflatie 13,8 procent zal bedragen in 2023. Zie grafiek 1.4 voor de wereldwijde inflatieontwikkeling voor het jaar 2023

Grafiek 1.4: Wereldwijde Inflatieontwikkelingen in het jaar 2023 (IMF, Oktober 2023)

Personeel en Algemene Ondersteuning

2.1 Algemeen

Personeelsaangelegenheden worden door de directeur behandeld met de nodige ondersteuning van de medewerker managementondersteuning en de Departement di Recurso Humano (DRH). De financiële administratie wordt door de medewerker financiële administratie voorbereid met ondersteuning van de Directie Financiën.

2.2 Personeel

2.2.1 Formatierapport

De laatste 10 jaren heeft de DEZHI zich aangepast aan de veranderende omstandigheden en dynamiek van de economie op Aruba en de wereld. De wereld is niet statisch en de economie evenmin. Hierdoor is het noodzakelijk om regelmatig de werkzaamheden te evalueren en aan te passen aan de nieuwe situatie en eisen. DEZHI is ook een organisatie die continue naar verbeteringen zoekt en groeit in verantwoordelijkheden. Door de jaren zijn dus werkzaamheden aangepast en is de organisatie anders gaan functioneren. In 2020 is een nieuwe organisatiestructuur met bijbehorende functiebeschrijving (formatierapport) opgesteld en door de ministerraad goedgekeurd.

2.2.2 Personeelsbezetting

In 2023 zijn er geen nieuwe medewerkers bijgekomen en is de personeelsbezetting van de DEZHI per 31 december 2023, 35 fte's. Er zijn verder drie openstaande vacatures.

2.2.3 Ziekteverlof

In het jaar 2021 was een hoge frequentie ziektemelding vanwege langdurig ziekteverlof van personeelsleden met ernstige ziekte en die specialistische medische behandeling nodig hadden.

2.2.4 Jubilea

In het jaar 2023 waren er geen ambtsjubilea,

2.2.5 Bevorderingsverzoeken

In het jaar 2023 zijn 2 verzoeken voor bevordering voor medewerkers aangeboden aan de minister en de DRH allebei hebben in 2023 hun Landsbesluit ontvangen.

2.2.6 Stagiaires

Er waren geen stagiaires in 2023

2.2.7 Opleiding en cursus

In 2023 hebben verschillende medewerkers verschillende cursussen gevolgd welke genoemd staan in de hoofdstukken per afdeling

2.2.8 Dienstreizen

- In maart 2023 zijn twee medewerkers van ARINA, dhr. Bryan Lenzinger en mw. Zuleika Quant met een kennismaking bezoek bij de NFIA in Nederland afgelegd met het doel ervaring en kennis over het opstellen van een investeringsstrategie en over het functioneren van een investment agency.
- In maart 2023 is de directeur voor de besprekingen over het regionale EU programma met de LGOs, naar Sint Maarten gereisd.
- In april 2023 is de directeur afgevaardigd naar de HEA conferentie in Panama waar belangrijke besprekingen met de Nederlandse ambassades in de regio werden gehouden
- In mei 2023 zijn de directeur en mw. Zulema Erasmus met de handelsmissie van de minister naar Colombia gereisd om de handel en investeringen met Colombia te promoten.
- In juni 2023 hebben twee medewerkers van IDEA, mw. Louella Croes en Mw. Judella Trim aan de SBDC conferentie in Nashville, USA, deelgenomen om hun kennis op het gebied van het MKB te vergroten en zodoende een betere dienst aan onze klanten te kunnen bieden.
- In oktober 2023 heeft mw. Zuleika Quant aan de Marketing en Media Summit in Curaçao deelgenomen.

2.2.9 Prestatiemanagement

In 2023 heeft de DEZHI deel genomen aan de DRH pilot voor een overheid breed Prestatiemanagement in het kader van de landenpakket. Alle medewerkers van de DEZHI hebben per afdeling aan het proces voor het opstellen van de Operationele Plan deelgenomen. Op basis hiervan zijn alle werkafspraken per medewerker gemaakt. In januari 2023 vonden de gesprekken plaats om de Individuele Doelen van elke medewerker voor het jaar 2023 aan te geven. Conform de DRH pilot zijn alle gesprekken gevoerd en zijn de nieuwe formulieren en nieuw formaat gehanteerd voor zowel de tussentijdse gesprekken als ook voor de eindgesprekken. In December 2023 vonden uiteindelijk de laatste functioneringsgesprekken plaats.

2.3 Begroting en financiën

De volgende tabel geeft een overzicht aan van de begroting vs. realisatie van het jaar 2023. Helaas is tot eind januari de administratie van de DEZHI niet afgestemd met de Directie Financiën. Bij Directie Financiën zijn bepaalde posten te veel gedebiteerd en anderen juist niet. Directie Financiën dient haar administratie dus in dit kader aan te passen.

In 2023 heeft de minister een totaal van Afl. 48.500,= uit de begroting van de DEZHI overhevelt naar de begroting van het bureau. Tevens heeft de Directie Financiën een herverdeling gemaakt aan het einde van 2023 met betrekking tot de elektriciteit- en waterkosten. Hierbij valt op te merken dat deze herverdeling niet correct is aangezien het gebaseerd was op de boekingen van deze kosten bij de Directie Financiën voor de eerste helft van het jaar en geen rekening is gehouden met de werkelijk kosten voor het hele jaar.

Tabel 2.3.1 Overzicht realisatie vs. begroting 2022

	Realisatie 2023	December			Begr.Minister	Herverdeling dec 2023		2023	
	Naam	Nummer	Begroting	Overh.	Overschrijving	DF	Beschikbaar	Facturen	Restant
1	Geneeskundige kosten	163400014301	500.00				500.00	-	500.00
2	Opleiding & Cursusgeld	163400014303	5,000.00		5,000.00		-	-	-
3	Dienstkleding & -toelage	163400014305	5,500.00	1,500.00			4,000.00	3,169.80	830.20
4	Reis- en verblijfkosten	163400014306	25,000.00	25,000.00			50,000.00	37,485.23	12,514.77
5	Overige vergoeding	163400014309	3,000.00	1,500.00			1,500.00	-	1,500.00
6	Schrijf-bureaubehoefden	163400014310	10,000.00	4,000.00			14,000.00	11,708.41	2,291.59
7	Kantoorinventaris	163400014311	13,000.00	25,000.00			38,000.00	35,562.00	2,438.00
8	Huur kantoorinventaris	163400014312	150,000.00				150,000.00	122,225.61	27,774.39
9	Portikosten	163400014313	1,000.00				1,000.00	-	1,000.00
10	Telefoon, fax & Internet	163400014314	94,000.00	62,700.00			31,300.00	29,804.85	1,495.15
11	Overige bureaunkosten	163400014319	5,000.00				5,000.00	4,913.56	86.44
12	Huur Gebouwen	163400014320	320,000.00	15,000.00			305,000.00	301,500.00	3,500.00
13	Electriciteit	163400014321	79,400.00			32,000.00	47,400.00	76,434.20	(29,034.20)
14	Waterlevering	163400014322	3,800.00			2,400.00	1,400.00	3,516.00	(2,116.00)
15	Huisverstigingsartikelen	163400014323	1,000.00	1,500.00			2,500.00	1,234.37	1,265.63
16	Onderhoud gebouwen	163400014324	1,000.00				1,000.00	38.89	961.11
17	Overig huisvestig	163400014329	5,000.00	900.00			5,900.00	5,435.55	464.45
18	Voorlichting en promotie	163400014330	74,000.00	15,000.00			89,000.00	71,159.12	17,840.88
19	Huur bedrijfsmiddelen	163400014332	3,500.00	6,100.00	3,500.00		6,100.00	6,088.44	11.56
20	Huur/lease voertuigen	163400014334	45,000.00				45,000.00	44,448.00	552.00
21	Brandstof	163400014335	15,000.00				15,000.00	10,000.00	5,000.00
22	Motorrijtuigenbelasting	163400014336	1,500.00				1,500.00	1,200.00	300.00
23	Overige kosten vervoer	163400014339	3,000.00				3,000.00	151.00	2,849.00
24	Deskundig advies	163400014361	40,000.00	38,500.00			1,500.00	1,500.00	-
25	Overige uitbestedingen	163400014362	45,000.00	2,100.00			47,100.00	46,185.03	914.97
26	Verzekeringen	163400014370	3,000.00	900.00			2,100.00	2,012.76	87.24
27	Contributies	163400014390	46,000.00	1,500.00	40,000.00		4,500.00	4,500.00	-
28	Overige kosten	163400014393	1,500.00	42,000.00			43,500.00	43,013.88	486.12
29	Kosten voorgaande jaren	163400014399	-				-	-	-
	TOTAAL/TRANSP		999,700.00		48,500.00	34,400.00	916,800.00	863,286.70	53,513.30

Bron: DEZHI(zonder afstemming met Directie Financiën)

2.4 ICT

In het jaar 2023 werden 7 docking stations geïnstalleerd in de afdeling BEB als een pilot. Licenties zijn vernieuwd en het contract met ITP Caribbean is verlengd voor het ICT-beheer. De diensten van de ITP-Caribbean zijn snel en zeer efficiënt.

2.5 Documentatie en informatie

Het dynamisch archief van de DEZHI is gedigitaliseerd. Alle ingekomen en uitgaande post/documenten worden in het JOIN ingevoerd, gescand en digitaal bewaard. Oude documenten zijn altijd nog bereikbaar bij de Archivo Nacional Aruba (ANA) op verzoek.

2.6 Facilitaire zaken en klantenservice

In december 2021 is het huurcontract tussen het Land en Eagle Town N.V., eigenaar van het Sun Plaza gebouw, voor de kantoorruimten bestemd voor de huisvesting van DEZHI afgelopen. De ministerraad heeft de beslissing genomen om het contract voor 18 maanden te vernieuwen. Het contract was nooit getekend en de periode van 18 maanden is verstreken. Zowel de DEZHI als Eagle Town zijn nog steeds in afwachting van een verlenging en getekende contract door de DIP.

3. Implementatie Economisch Beleid

3.1 Doelstelling

Een adequate uitvoering van het prijzenbeleid, het in- en uitvoerbeleid en het winkelsluitingsbeleid t.b.v. het bevorderen van de lokale handel.

3.2 Taken

De afdeling “Implementatie Economisch Beleid” is verantwoordelijk voor de implementatie en het naleven van de Prijzenverordening, m.n. de calculatie en vaststelling van de prijzen en de tarieven van goederen en diensten, van de Landsverordening In- en Uitvoer en van de Landsverordening Winkelsluiting.

Ingevolge de Prijzenverordening (AB 1991 no. GT 17) worden van overheidswege de maximale verkoopprijzen vastgesteld van enige producten behorende tot de eerste levensbehoeften, het zgn. basispakket. Het samengestelde pakket van de gereguleerde basisproducten bestaat uit de volgende producten:

Pakket gereguleerde basisproducten	
Rijst	Maismeel
Babyvoeding	Melkpoeder
Thee	Broccoli frozen
Koffiemelk	Mixed vegetables frozen
Eetbare oliën	Spinazie frozen
Gedroogde kidney bonen	Ingeblikte tonijn
Gedroogde zwarte bonen	Ingeblikte sardine
Gedroogde limabonen	Ingeblikte zalm
Koffie	Spaghetti
Havermout	Bloem
Vloeibare melk	

Bron: DEZHI

De verkoopprijzen van aardolieproducten t.w. benzine, gasolie en kerosine worden aan het begin van elke maand aangepast aan de ontwikkelingen van de internationale genoteerde prijzen, zoals gepubliceerd in de S&P Global Platts US Marketscan. Bij elke prijsverandering wordt de minister van Economische Zaken geadviseerd en wordt de ministeriële regeling ter ondertekening opgestuurd.

Naast het pakket van basisproducten en de aardolieproducten, worden de prijzen en tarieven van andere goederen en diensten (o.a. de verzekeringsmaatschappijen) eveneens op basis van de Prijzenverordening gereguleerd. Ter zake worden de benodigde gegevens en documenten opgevraagd en worden gesprekken met de belanghebbenden gevoerd. Tevens wordt geadviseerd t.a.v. prijzen en tarieven van goederen en diensten die niet middels de Prijzenverordening worden gereguleerd (o.a. de taxi- en autobustarieven, fiscale aangelegenheden etc.).

Dagelijks wordt controle uitgeoefend op de van overheidswege vastgestelde maximum verkoopprijzen van de gereguleerde levensmiddelen en de prijsaanduiding. De ontwikkeling

van een geselecteerd pakket van niet officieel vastgestelde (vrije) verkoopprijzen van de levensmiddelen wordt gevolgd en geregistreerd.

Goederen opgesomd in het Landsbesluit invoervergunning goederen, ter uitvoering van artikel 4 van de landsverordening In- en Uitvoer (AB 1989 no. GT 102), kunnen alleen met een invoervergunning worden ingevoerd.

Ingevolge het Landsbesluit invoerverbod kippeneieren (AB 1989 no. GT 13) is het verboden om kippeneieren in te voeren. Ontheffing van dit verbod wordt verleend bij een tekort van de lokale productie.

Sinds het stopzetten aan de voorwaarde om ontheffing te verzoeken voor aangepaste openingstijden conform het “Landsverordening winkelsluiting” in 2018, hoeven winkels geen verzoeken om ontheffing van winkelsluiting meer in te dienen. DEZHI verleent ontheffingen aan een tal van convenience stores die ontheffing krijgen van 24 uur.

Ingevolge het Landsbesluit uitvoerverbod koper en koperhoudende voorwerpen (AB 2014 no. 77) is het verboden om koper en koperhoudende voorwerpen te exporteren. Ontheffing van dit verbod kan worden verleend aan bedrijven die zich in het kader van hun bedrijfsactiviteiten toeleggen of mede toeleggen op de bewerking of recycling van koper en koperhoudend voorwerpen.

3.3 Prijzen en Tarieven

3.3.1 Basispakket levensmiddelen

Ingevolge de Prijzenverordening (AB 1991 no. GT 17) worden voor een aantal producten behorende tot de eerste levensbehoeften, de maximale verkoopprijzen van overheidswege vastgesteld.

De maximale verkoopprijzen voor de gereguleerde basisproducten worden aan de hand van de inkoopfacturen en van de vastgestelde marges op de “landed cost” (cif-prijs verhoogd met invoerrecht) berekend. De lokale kosten worden niet in beschouwing genomen. De wijzigingen van de vastgestelde maximumprijzen zijn het gevolg van externe factoren, zoals wijziging van de inkoopprijzen, transportkosten, koers e.d.

Indien een berekende verkoopprijs van een nieuwe/recente invoer lager is dan de reeds hiervoor vastgestelde verkoopprijs, wordt deze automatisch verlaagd. Indien de berekende verkoopprijs hoger is, dient de importeur een schriftelijk verzoek in te dienen om verhoging van de vastgestelde prijs. In principe worden om de twee weken de aangepaste prijzen gepubliceerd en in de lokale dagbladen bekend gemaakt. Ook wordt de laatste bekendmaking op onze website www.deaci.aw gepubliceerd en op de APP “Control di prijs”.

Het huidige pakket gereguleerde basisproducten bestaat uit 1.266 producten van diverse merk en verpakking. In 2023 hebben er 22 publicaties van de vastgestelde maximumprijzen plaatsgevonden.

Onderstaande tabel is een weergave van de ontwikkeling van de vastgestelde maximale verkoopprijzen per categorie gereguleerde producten behorende tot het basispakket voor de periode 2017-2023:

Tabel 3.3.1: Ontwikkeling verkoopprijzen basispakket 2017-2023

Ontwikkeling verkoopprijzen 2017-2023 basispakket 2017-2023 (2017=100)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
rijst	100.0	102.6	107.2	107.4	111.1	114.8	118.7
maismeel	100.0	104.2	107.5	107.0	107.8	115.6	124.7
thee	100.0	103.6	108.4	108.5	110.3	110.3	109.8
koffie	100.0	102.8	106.2	107.4	107.9	108.7	111.8
babyvoeding	100.0	103.0	106.7	106.4	108.9	108.9	111.6
eetbare olien	100.0	103.2	108.6	109.4	120.5	130.6	138.9
melkpoeder	100.0	106.4	112.2	108.6	109.8	110.8	118.8
koffiemelk	100.0	105.9	110.2	111.0	112.1	112.2	122.2

Bron: DEZHI

Aangezien de aanpassing van het basispakket in 2019, waarbij sommige producten uit het basispakket werden gehaald en sommige nieuwe producten werden toegevoegd (gedroogde kidney-, zwarte- en limabonen, haverhout, spaghetti, bloem, frozen mixed vegetables, broccoli en spinazie, ingeblikte tonijn sardine en zalm) ontbreken gegevens voor de periode 2017-2023 voor de weggehaalde en toegevoegde producten. Deze werden voor deze vergelijking weggelaten.

In januari 2023 steeg de BBO met 1% waardoor alle verkoopprijzen tegelijkertijd aan het begin van het jaar als gevolg hiervan automatisch stegen. Met uitzondering van thee, zijn de verkoopprijzen voor de andere producten behorende tot het basispakket gestegen t.o.v. 2022.

3.3.2 Verkoopprijzen kippeneieren

Het lokaal geproduceerde kippenei is het enige product dat nog marktbescherming geniet in de vorm van een invoerverbod. In de praktijk is het invoerverbod slechts een formaliteit daar gehele ontheffing van het verbod wordt verleend om kippeneieren te mogen importeren. Reden hiervoor is dat de afgelopen jaren het aanbod van lokaal geproduceerde kippeneieren nauwelijks aan de totale vraag voldoet.

Als gevolg van de de aanpassing van de BBO-tarieven in januari 2023 werden de producenten- en verkoopprijzen voor lokaal geproduceerde vastgesteld op respectievelijk Afl. 5,70 en Afl. 6,80 per dozijn. Hierdoor steeg verkoopprijs met 15 ct. per dozijn (van Afl.6,65 naar Afl.6,80). De verkoopprijzen voor geïmporteerde kippeneieren variëren. Het calculatiesysteem is gebaseerd op een groothandelsmarge van 13% van de landed cost en een kleinhandelsmarge van 15% van de groothandelsprijs. Bij deze calculatiemethode zijn er geen vastgestelde verkoopprijzen en de verkoopprijzen kunnen fluctueren per ingekomen lading. De prijzencontroles op geïmporteerde kippeneieren worden door de controleurs van DEZHI verricht aan de hand van ingekochte facturen, transportkosten en de vastgestelde marges.

3.3.3 Verkoopprijzen wittebroden

De vastgestelde maximale verkoopprijzen van de lokaal geproduceerde wittebroden waren in 2023 ongewijzigd gebleven. De kipashi van 650 gram bedraagt Afl.3,53. Een stijging van 8 ct. per kipashi.

De grote bakkerijen produceren de zgn. “pan plus” om zodoende de prijsregulering te omzeilen en hiervoor een hogere verkoopprijs te vragen dan de vastgestelde verkoopprijs van het

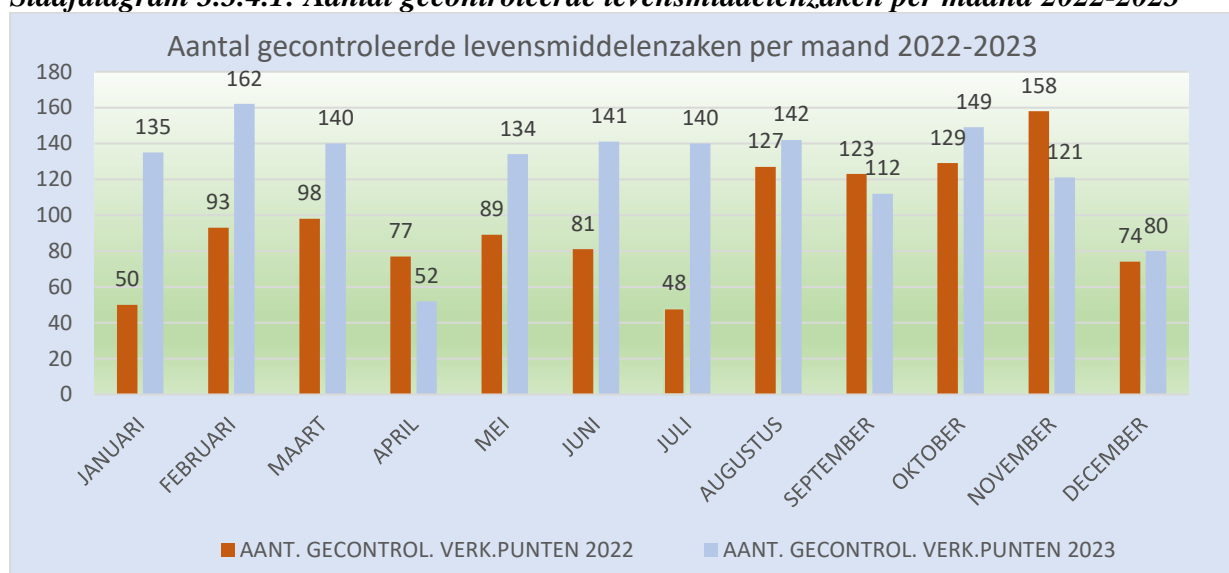
wittebrood. De gereguleerde wittebroden worden toch door enige (kleinere) bakkerijen geproduceerd en beschikbaar gesteld voor de bevolking, ofschoon op een kleinere schaal. De hiervoor vastgestelde verkoopprijzen worden gehanteerd.

3.3.4 Controle Prijzenverordening

Voor de controle op de naleving van de vastgestelde maximale verkoopprijzen van de gereguleerde basisproducten wordt het eiland onderverdeeld in drie regio's nl. I: Oranjestad, II: Noord, Paradera en Santa Cruz en III: Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas. De controleurs worden maandelijks per regio gerouleerd op een zodanige manier dat ieder controleur maandelijks een nieuw regio te controleren heeft en dat alle regio's maandelijks gecontroleerd worden. De controleurs verrichten de controlewerkzaamheden van de afdeling voor de helft van de dag, aangezien de andere helft van de dag besteed wordt aan de controlewerkzaamheden van de afdeling VVB.

De controle op de naleving van de maximumprijzen geschiedde aan de hand van een opgestelde lijst. De geconstateerde verkoopprijzen van de gereguleerde basisproducten en het tijdelijke crisispakket in de levensmiddelenzaken werden vergeleken met de geldende vastgestelde verkoopprijzen in de lijst. Onderstaande grafiek geeft een overzicht van het aantal gecontroleerde levensmiddelenzaken voor de jaren 2022 en 2023.

Staafdiagram 3.3.4.1: Aantal gecontroleerde levensmiddelenzaken per maand 2022-2023

Bron: DEZHI

Uit de controlerapporten op de naleving van de vastgestelde verkoopprijzen van de producten behorende tot de eerste levensbehoeften in 2023 bleek dat de gemiddelde overtreding, 1,8 per verkooppunt bedroeg en 1,9 % uitmaakte van het gemiddelde aantal waarnemingen. Verder was 97,5% gelijk aan de vastgestelde prijzen.

In tabel 3.3.4.2 wordt een overzicht gegeven van de gemiddelde overtreding per zaak over de afgelopen 5 jaren.

Tabel 3.3.4.1: Gemiddelde overtreding van de vastgestelde prijzen per zaak

Jaar	Gemiddelde overtreding per zaak	%-overtreding t.o.v. aantal waarnemingen
2019	4,4	5,4
2020	4,8	5,0
2021	4,0	3,9
2022	2,5	2,5
2023	1.8	1.9

Bron: DEZHI

Alle door de controleurs geconstateerde verkoopprijzen, die boven de vastgestelde prijzen lagen, werden ter plaatse door hen gecorrigeerd. De levensmiddelenzaken waarbij 1 of meer overtredingen werd geconstateerd, kregen een schriftelijke waarschuwing. In de afgelopen jaren werd een schriftelijke waarschuwing pas uitgegeven bij constatering van 10 of meer overtredingen. Dit heeft geleid dat in 2023 veel meer schriftelijke waarschuwingen werd uitgegeven dan de afgelopen jaren. In 2023 werden er 222 schriftelijk waarschuwingen uitgegeven, een flinke toename vergeleken met de 19 schriftelijk waarschuwingen uitgegeven in 2022. De gereguleerde producten, voor welke nog geen verkoopprijzen vastgesteld waren, werden van de rekken verwijderd tot dat de prijzen officieel werden vastgesteld.

Gedurende de controles op de naleving van de vastgestelde maximale verkoopprijzen behorende tot het pakket gereguleerde basisproducten, werd tevens toezicht gehouden op de prijsaanduiding van de producten in deze zaken. Indien geconstateerd werd dat hieraan niet werd voldaan, werd de situatie terstond gecorrigeerd en om de producten van een duidelijke zichtbare en leesbare prijsaanduiding te voorzien en in het Arubaanse Courant.

De werkzaamheden van het multidisciplinair controleteam (MCT) werd in 2023 verricht met een gezamenlijke controle van DEZHI, Directie Volksgezondheid en politieagenten van de Korps Politie Aruba. Gedurende de controle wordt nagegaan of levensmiddelenzaken zich aan de van overheidswege vastgestelde maximale verkoopprijzen houden en of er voldaan wordt aan de door DVG gehandhaafde hygiëne maatregelen en vervaldatum.

In totaal werden er op 9 gelegenheden gezamenlijke controles in 2023 verricht in totaal 28 levensmiddelenzaken.

Levensmiddelenzaken die de regels omtrent hygiëne en gezondheidsverklaring niet na kwamen werden voor een bepaalde periode gesloten, de duurte afhankelijk van de zwaarte van de overtreding. Levensmiddelenzaken waarvan overtreding van de maximumprijzen voor de producten behorende tot het basispakket geconstateerd werden, kregen een schriftelijke waarschuwing achteraf.

De “Macuto di Compras” prijsopnames worden gemaakt van de verkoopprijzen van producten van verschillende categorieën in verschillende levensmiddelenzaken. In 2023 werd de “Macuto di Compras” uitgebreid waarbij de verkoopprijzen 50 producten (in plaats van 25 producten in de afgelopen jaren) bij 20 verschillende levensmiddelenzaken (in plaats van 10 levensmiddelenzaken in de afgelopen jaren) werden geobserveerd. De verkoopprijzen van deze producten zijn “vrij” en worden met elkaar vergeleken en bekend gemaakt op de website www.deaci.aw, de facebook pagina van DEZHI en de App “Control di Prijs”. De bekendmaking dient aan de bevolking de nodige informatie en een beeld te geven van de geldende verkoopprijzen en waar de producten goedkoper worden aangeboden. In 2023 werd de “Macuto di Compras” 50 keer gepubliceerd.

In oktober 2023 hebben de controleurs van de afdeling IEB een inventarisatie gehouden van de levensmiddelenzaken. Aan de hand van de inventarisatie, werd er een lijst van de levensmiddelenzaken opgesteld. In totaal werden 187 levensmiddelenzaken waargenomen. In 2022 waren er 186. Het moratorium op levensmiddelenzaken die sinds mei 2017 gehandhaafd werd, werd in 2021 opgegeven. Sindsdien heeft het aantal levensmiddelenzaken een licht stijging getoond. In onderstaande tabel 3.3.4.2 wordt een overzicht van het aantal levensmiddelenzaken voor de periode 2020-2023 weergegeven:

Tabel 3.3.4.2: Aantal levensmiddelenzaken voor de periode 2020-2023

Jaar	Aantal levensmiddelenzaken
2020	180
2021	180
2022	186
2023	187

Bron: DEZHI

3.3.5 Verkoopprijzen Aardolieproducten

In 2023 werden benzine, gasolie en kerosine geïmporteerd door Refineria di Aruba (RDA). Voor de berekening van de maximale verkoopprijzen van benzine, gasolie en kerosine, wordt rekening gehouden met de volgende componenten: inkooprijzen (posting), vracht, verzekering, dampverlies (alleen voor benzine), groothandels- en kleinhandelsprijs, accijns, BBO en BAZV. V.w.b. de benzine is in de prijsstructuur een subsidiecomponent van 1,5 cent per liter opgenomen, ter subsidiering van de verkoopprijs van het LPG-kookgas voor huishoudelijk gebruik. Deze subsidie gaat naar de importeur van het LPG die het huishoudelijk kookgas tegen een verlaagde prijs aflevert.

De variabele componenten in de prijsstructuur zijn de posting en de BBO/AZV/BAVP, die gerelateerd zijn aan de verkoopprijzen. Alle andere componenten zijn vast/absoluut. Voor de posting (inkooprijz) van de aardolieproducten wordt de US gulf Coast Waterbourne (USGC) als basis gehanteerd. Deze internationale genoteerde prijzen worden dagelijks in de Platts US Marketscan gepubliceerd.

Op verzoek van de Aruba Gasoline Dealers Association (AGDA) werd in januari 2023 de kleinhandelsmarges van benzine en gasolie met respectievelijk 2,5 en 3,1 cent per liter aangepast in de prijsstructuur.

Met de stijging van de BBO per 1 januari 2023 met 1%, werden de verkoopprijzen van de aardolieproducten hiermede aangepast. De overige componenten zijn in het verslagjaar niet gewijzigd.

De vastgestelde maximale verkoopprijzen van de aardolieproducten worden maandelijks aangepast aan de ontwikkeling van de genoteerde prijzen (postings) en vindt telkens op de tweede woensdag van de maand plaats. Voor de berekening en vaststelling van de verkoopprijzen voor een bepaalde maand, worden de gemiddelde postings van de producten over de vorige maand als basis gehanteerd.

In de onderstaande tabel 3.3.5.1 wordt een overzicht van de ontwikkeling van de vastgestelde verkoopprijzen van de aardolieproducten over het jaar 2023 weergegeven.

Tabel 3.3.5.1: Ontwikkeling vastgestelde verkoopprijzen aardolieproducten 2023

DATUM	BENZINE		GASOLIE ULS		KEROSINE	
	grooth.-prijs	kleinh.-prijs	grooth.-prijs	kleinh.-prijs	grooth.-prijs	kleinh.-prijs
1 jan. 2023	224.2	256.7	235.0	266.5	215.6	241.2
11 jan. 2023	209.2	243.8	213.4	246.6	203.9	228.6
8 feb. 2023	226.6	262.5	226.2	260.3	236.9	264.1
8 mrt. 2023	222.1	257.6	202.5	234.8	198.1	222.4
12 apr. 2023	226.6	262.4	199.4	231.5	191.6	215.3
10 mei 2023	230.5	266.7	190.1	221.5	176.9	199.6
14 jun. 2023	220.5	255.9	178.6	209.1	166.1	187.9
12 jul. 2023	220.9	256.4	181.7	212.5	169.8	192.0
9 aug. 2023	232.5	268.8	193.9	225.6	182.2	205.3
13 sep. 2023	246.3	283.7	218.2	251.7	209.3	234.4
11 okt. 2023	241.0	277.9	226.6	260.8	212.6	238.0
8 nov. 2023	213.7	248.6	214.6	247.8	201.4	225.9
13 dec. 2023	203.5	237.7	195.4	227.2	192.6	216.5

Bron: DEZHI

De kleinhandelsprijs van benzine was 7,4 % lager, van 256,7 cent in januari naar 237,7 cent in december, zijnde een daling van 19,0 cent per liter.

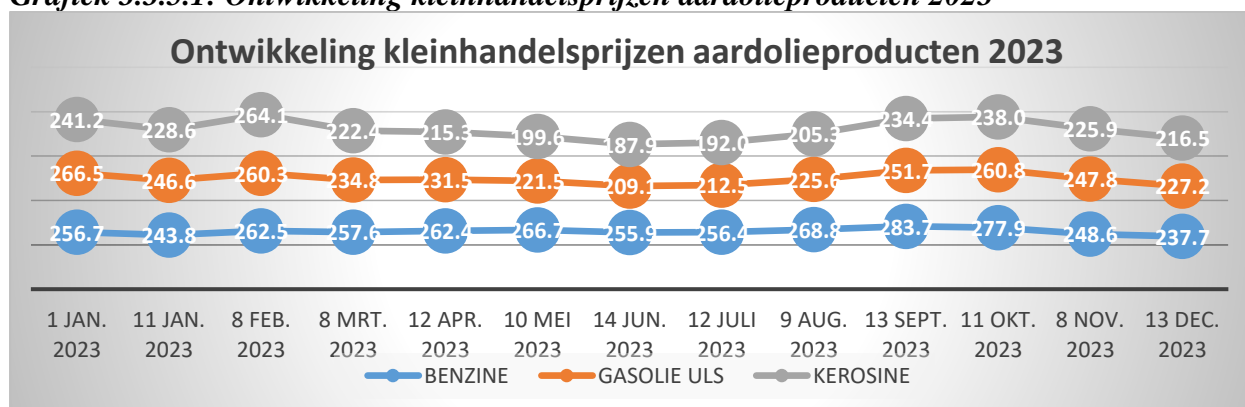
De kleinhandelsprijs van gasolie LS was 14,7 % lager, van 266,5, cent in januari naar 227,2 cent in december, zijnde een stijging van 39,3 cent per liter.

Het verschil tussen de hoogste en de laagste prijs in 2023 was voor de benzine 46,0 cent per liter en het verschil voor de gasolie LS was 57,4 cent per liter.

In september 2023 heeft de vastgestelde maximale verkoopprijs voor benzine zijn hoogste punt bereikt.

In onderstaande grafiek 3.3.5.1 wordt de ontwikkeling van de kleinhandelsprijzen over het jaar 2023 grafisch weergegeven.

Grafiek 3.3.5.1: Ontwikkeling kleinhandelsprijzen aardolieproducten 2023

Bron: DEZHI

Onderstaande tabel 3.3.5.2 geeft een overzicht van de gemiddelde vastgestelde kleinhandelsprijzen van de aardolieproducten over de afgelopen 5 jaren.

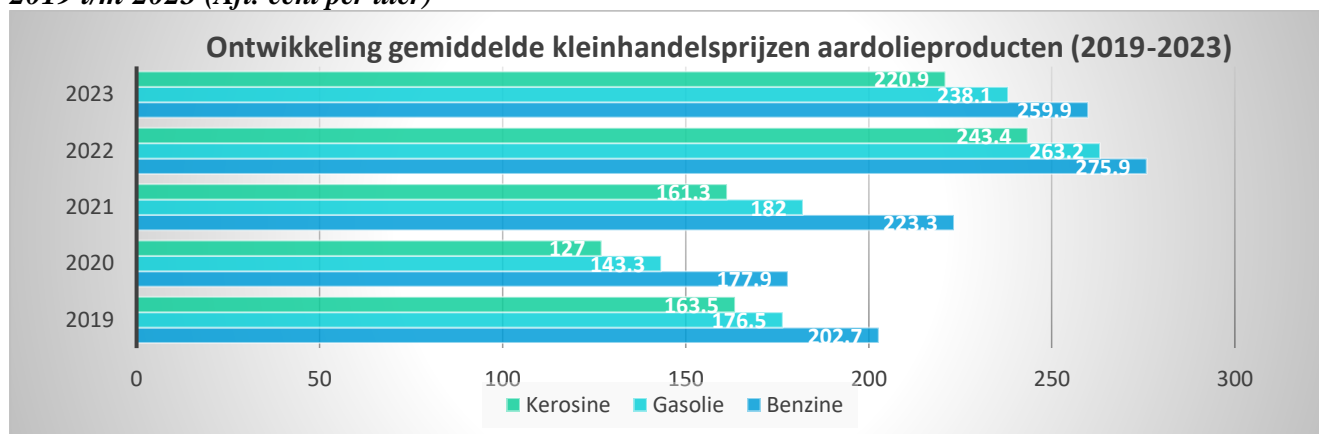
Tabel 3.3.5.2: Gemiddelde kleinhandelsprijzen aardolieproducten 2019 tot en met 2023 (Afl.-cent/liter)

Jaar	Benzine	Gasolie	Kerosine
2019	202.7	176.5	163.5
2020	177.9	143.3	127.0
2021	223.3	182	161.3
2022	275.9	263.2	243.4
2023	259.9	238.1	220.9

Bron: DEZHI

Uit deze tabel blijkt dat de gemiddelde kleinhandelsprijzen van de benzine, gasolie en kerosine in 2023 gedaald zijn t.o.v. de gemiddelde kleinhandelsprijzen van 2022, maar nog hoog zijn vergeleken met de gemiddelde verkoopprijzen voor de periode 2019-2021.

Staafdiagram 3.3.5.1: Ontwikkeling gemiddelde kleinhandelsprijzen aardolieproducten 2019 t/m 2023 (Afl.-cent per liter)

Bron: DEZHI

3.3.6 Kookgas (LPG)

De maximale verkoopprijs van het LPG-kookgas in cilinder van 100 lb. voor huishoudelijk gebruik wordt ingevolge de Prijzenverordening van overheidswege vastgesteld. Daarentegen wordt de verkoopprijs van het LPG-kookgas voor commercieel gebruik niet door de overheid gereguleerd.

Sinds november 2022 wordt de verkoopprijs van het LPG -kookgas van 100 lb. per kwartaal berekend aan de hand van de door ARUGAS Holding N.V. overgelegde facturen en transportkosten. Ieder klant heeft recht op maximaal 4 cilinders van 100 lb. LPG-kookgas conform de gereguleerde verkoopprijs. In 2023 was de verkoopprijs vastgesteld op Afl.60,- per cilinder van 100 lb. het hele jaar door.

3.4 overige werkzaamheden

3.4.1 Verlenen invoervergunning

Ingevolge het “Landsbesluit invoervergunning goederen” (AB 1991 no. GT 18), mogen de daarin opgenomen goederen slechts met een invoervergunning worden ingevoerd.

Naar aanleiding van de wijzigingen van het Landsbesluit invoervergunning goederen (AB 1991 no. GT 18) ter actualisering van het pakket gereguleerde basisproducten, is per 1 januari 2023 het lijst producten die slechts met een vergunning ingevoerd kunnen worden conform artikel 1, lid 1, aangepast en is als volgt:

Aardappelen	Maïsmeeel (funchi)
Babyluiers	Melk in blik, melkpoeder en melk, vloeibaar en houdbaar
Babyvoeding	Peulvruchten al dan niet in luchtdichte verpakking
Bloem	Pindakaas
Cornflakes	Rijst
Gemengd voer voor varkens, runderen, paarden en pluimvee	Rundvlees, diepgevroren en/of gekoeld, geheel of in stukken
Geneesmiddelen (medicijnen)	Spaghetti (pasta)
Groenten, diepgevroren, bereid of verduurzaamd	Spijsolie (waaronder slaolie)
Havermout	Thee
Kip, diepgevroren, en/of gekoeld	Vis, diepgevroren, bereid of verduurzaamd
Kippeneieren	Vlees, verduurzaamd
Koffie (waaronder oploskoffie)	Vruchten, diepgevroren of gedroogd

Bron: DEZHI

Voor het prijsbeleid zijn deze gegevens van belang aangezien de berekening en vaststelling van de maximale verkoopprijzen van de gereguleerde basisproducten op basis van deze gegevens geschieden. De invoervergunning wordt door de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie verleend middels een stempel. Sinds het begin van de COVID-19, wordt invoervergunning uitsluitend digitaal verleend per mail aan de klant.

3.4.2 Marktbescherming

In 2023 waren de lokale, kleine pluimveebedrijven niet in staat om aan de lokale vraag naar verse kippeneieren te voldoen, waardoor ontheffing van het invoerverbod werd verleend.

In 2023 werden 168 ontheffingen van het importverbod van kippeneieren verleend. Ontheffing werd verleend voor 4.129.920 dozijnen kippeneieren. In 2022 werden 174 ontheffingen van het verbod verleend om kippeneieren te mogen importeren, met een totaal import van 4.279.320 dozijnen eieren.

Het in 2021 door DEZHI aangebrachte beperking waarbij de verzochte hoeveelheid geïmporteerde kippeneieren (per verzoek voor ontheffing) verlaagd werd met 10%, bleef geldig voor hele 2023. Dit in verband met het feit dat uit de gegevens van de Douane blijkt dat, de daadwerkelijke hoeveelheid geïmporteerde eieren per ontheffing minder is dan de verleende hoeveelheid.

Zolang het aanbod van lokaal geproduceerde kippeneieren nauwelijks aan de vraag kan voldoen, zal er ontheffing verleend worden voor het importeren van kippeneieren.

Uit een onderzoek naar de productie van de lokale pluimveebedrijven is gebleken dat deze gezamenlijk ongeveer 222 dozijnen per dag was, hetgeen neerkwam op ongeveer 738.030 dozijnen per jaar. De lokale productie was t.o.v. 2022 gedaald met 9,0 %. In 2022 bedroeg de lokale productie ongeveer 2230 dozijn per dag, wat neerkwam op ongeveer 813.950 dozijn per jaar.

Uitgaande dat de lokale consumptie van verse kippeneieren gelijk is aan de lokale productie en de import, kan worden gesteld dat de totale consumptie in 2023 gelijk was aan 4.702.950 dozijnen per jaar, hetgeen een daling was van 4,4 % t.o.v. 2022, waarin het totaal 5.093.270 dozijnen was.

De lokale productie in 2023 bedroeg 15,7 % van de totale vraag naar verse kippeneieren. Dit aandeel is licht gedaald t.o.v. 2022, toen de lokale productie 16,0 % uitmaakte van de totale vraag. In 2023 waren er 6 lokale pluimveebedrijven.

Onderstaande tabel 3.4.2.1 geeft een overzicht van de lokaal geproduceerde kippeneieren, het aantal geïmporteerde en de totale consumptie van kippeneieren over de laatste 5 jaren.

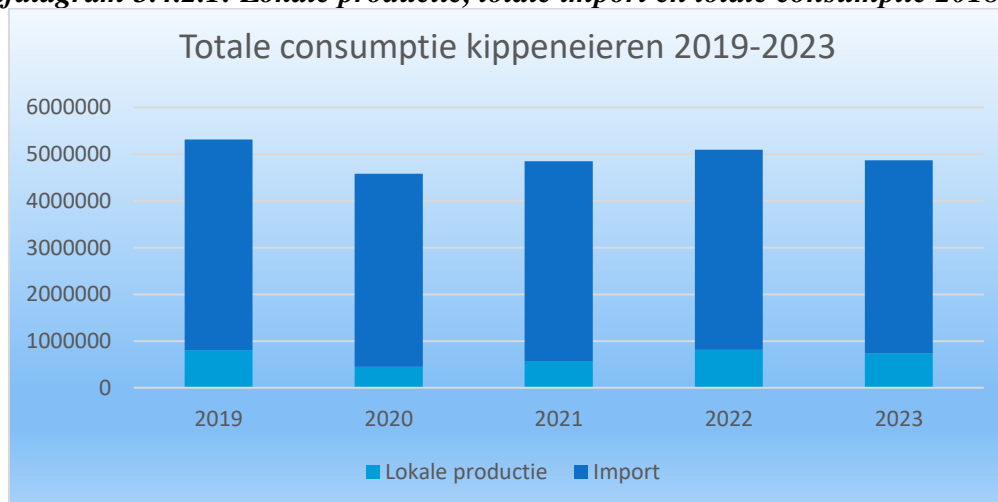
Tabel 3.4.2.1: Aantal lokaal geproduceerde en geïmporteerde kippeneieren, de totale consumptie en het percentage van de lokale producten t.o.v. de totale consumptie

	2019	2020	2021	2022	2023
Lokale productie	801905	448950	569400	813950	738030
Import	4514100	4133400	4276560	4279320	3964920
Totale consumptie	5316005	4582350	4582350	5093270	4702950
% lokale productie	15%	9.8%	12.4%	16.0%	15.7%

Bron: DEZHI

Het vorenstaande wordt weergegeven in de volgende grafiek.

Staafdiagram 3.4.2.1: Lokale productie, totale import en totale consumptie 2018-2022

Bron: DEZHI

3.4.3 Winkelsluiting

Het winkelsluitingsbeleid luidt als volgt:

- Van maandag tot en met zaterdag van 6.00 uur tot 24.00 uur;
- Op zondagen en zondag gelijkgestelde dagen van 9.00 uur tot 22.00 uur;
- Op de ‘Dag van Arbeid’ mogen winkels niet voor het publiek open zijn.

Winkels hoeven geen verzoek ter ontheffing in te dienen om gedurende deze tijden open te mogen zijn voor het publiek.

3.4.4 Verzekering

De maximale bruto premies van de WA-verzekering motorrijtuigen worden ingevolge de Prijzenverordening vastgesteld. In 2016 werd het Landsbesluit aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen voor het laatst aangepast. De premies van de overige soorten verzekeringen zijn vooralsnog vrij, waardoor de verzekeringsmaatschappijen de hoogte van hun eigen premies kunnen bepalen.

3.4.5 Uitvoerverbod op koper en koperhoudende voorwerpen

Het landsbesluit uitvoerverbod koper en koperhoudende voorwerpen (18 december 2014 No.77) verbiedt de uitvoer van koper en koperhoudende materialen. Door middel van een uitvoerverbod op koper en koperhoudende voorwerpen wordt er gestreefd om de verhandelbaarheid van dergelijke voorwerpen tegen te gaan.

Het proces ter verlening van ontheffing op het koperverbod begint met het inleveren van de nodige vereiste documenten bij de DEZHI. Deze zijn als volgt: een verzoekbrief, een uittreksel uit het handelsregister, kopie van een geldige vestigingsvergunning, een beschrijving van de feitelijke activiteiten van de aanvrager, in het bijzonder die welke betrekking hebben op de inkoop en de uitvoer van de zaken en een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG). Indien de verzoeker alle documenten in orde heeft, gaat het verzoek via de BID naar het bureau van de minister van Economische zaken ter goedkeuring en ondertekening van de Ministeriele Beschikking (MB) door de minister. Zodra de MB ondertekend is ontvangt de metaalopkoper via de BID zijn MB en kan vervolgens de goederen uitvoeren onder toezicht van de Douane.

In 2023 werden 13 ontheffingen van het uitvoerverbod van koper verleend. Sinds de importstop in 2018 vanuit Venezuela van o.a. koper en koperhoudende materialen, zijn de hoeveelheid ontheffingen gedaald. In totaal waren er 4 koperhandelaren die ontheffing ten uitvoer van koper hebben verzocht voor 2023.

4 Economisch Beleid en Onderzoek

4.1. Doelstelling

Het onderzoeken, formuleren, ontwikkelen, analyseren en advisering betreffende het nationale duurzame sociaaleconomische beleid.

4.2 Taken

De sectie Economisch Beleid en Onderzoek heeft de volgende taken:

- Het analyseren van sociaaleconomische beleidsvraagstukken en het opstellen van beleidsadviezen;
- Het evalueren van de mogelijke effecten van voorgestelde nieuwe beleidsvoornemens op verschillende terreinen op hun gevolgen, efficiëntie en effectiviteit en de minister ter zake adviseren;
- Het verrichten van onderzoek op andere terreinen zoals o.a. op de economische effecten van globalisering, onderwijs, vergrijzing, zorg, economische ontwikkeling en marktwerking;
- Het analyseren en adviseren over de gevolgen van activiteiten en investeringen in de particuliere sector en hun gevolgen op de Arubaanse economie.
- De verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en bijhouden van het macro-economische model MARUBA en het produceren van de economische prognoses van de Arubaanse economie.
- Het jaarlijks publiceren van prognoses in de “Economic Outlook”.

4.3 Economische prognoses en ramingen

De Aruba “Economic Outlook” wordt jaarlijks sinds 2007 opgesteld. Deze publicatie geeft de belangrijkste actuele internationale en Arubaanse economische ontwikkelingen weer en bevat ook een economische vooruitblik namelijk de economische projecties. Het macro-economisch model MARUBA wordt gebruikt voor het maken van deze economische projecties. Actuele internationale en Arubaanse economische ontwikkelingen dienen als input bij het maken van deze projecties. Ook vindt herziening van het betreffende jaar op basis van actuele beschikbare informatie.

Vier belangrijke klanten zijn de Directie Financiën, DIMP, de SVB en de AZV. Deze vier instanties gebruiken deze cijfers om de begroting op te stellen.

Jaarlijks zijn er twee officiële publicaties met prognoses. Op 7 juni 2023 is een Economic Outlook 2023-2024 gepubliceerd. Het betreft een herziening van de projecties voor de jaren 2022 en 2023 en nieuwe prognoses voor het jaar 2024. Vervolgens is op 11 januari 2024 de tweede publicatie verschenen, genaamd Economic Outlook 2023-2025, waarin de eerdere prognoses voor 2023 en 2024 zijn geactualiseerd en nieuwe prognoses voor het jaar 2025 zijn uitgevoerd. Deze twee publicaties zijn ook voorgelegd aan de Minister.

4.4 MARUBA-model

Het MARUBA-model is gebaseerd op de nationale rekeningen en weerspiegelt het functioneren van de Arubaanse economie, die wordt gebruikt om de economische

ontwikkelingen van het eiland te voorspellen. Het MARUBA-model illustreert de onderlinge samenhang tussen verschillende macro-economische variabelen en bootst daarmee de Arubaanse economie na.

Het macromodel MARUBA is een belangrijk instrument in de dagelijkse werk van de afdeling. Het herziene MARUBA-model heeft het mogelijk gemaakt om maandelijks data te reviseren en met herziene prognoses te komen ten aanzien van de lokale en internationale ontwikkelingen op de Arubaanse economie.

Naast het invoeren van gegevens in het model, zijn er verschillende ondersteunde werkzaamheden in 2023 uitgevoerd m.b.t. de uitkomsten van het model. Zo staat meerdere malen per jaar vergaderingen gepland met de Commissie Macro Model, waarin diverse kernstakeholders zitting hebben zoals ATA, Directie Financiën, DIMP, SER, DAO, CBS, CBA, SVB, CBA en sinds 2020 AHATA en AAA-zitting hebben als toehoorder. Deze CMM-vergaderingen worden geleid door de DEZHI. Twee keer per jaar aan het begin van de reeks vergaderingen presenteren alle leden de recentste ontwikkelingen in hun specifieke sector ondersteund waar mogelijk door data.

Vervolgens worden ook twee keer per jaar de voorlopige resultaten aan het CMM gepresenteerd en nadat de feedback is verwerkt, worden de definitieve resultaten gepresenteerd in twee andere bijeenkomsten. Naast het organiseren van de CMM-bijeenkomst zijn tegelijkertijd ook interviews gehouden met stakeholders uit het bedrijfsleven. Het doel van deze interviews is om informatie van de private sector te vergaren maar vooral om hun gevoelens en vooruitzichten over de economie van het land Aruba te verzamelen. De informatie die via het interview wordt verkregen, wordt anoniem gedocumenteerd en biedt belangrijk inzicht in de laatste ontwikkelingen.

Een belangrijke activiteit is het bijhouden van de investeringslijst door de afdeling. Deze investeringslijst is een belangrijk databestand (Excelsheet). In dit investeringsdocument zijn alle investeringen die per jaar zijn gepland en uitgevoerd opgenomen. Dit document wordt gedurende het jaar ook geactualiseerd door informatie in te winnen bij derden. De investeringen worden per jaar berekend en worden gebruikt als belangrijke input voor de Ad Hoc Investering in het MARUBA-model.

Zo staat begin 2024 de eerste CMM-bijeenkomst gepland, waarbij elk CMM-lid een overzicht geeft van de laatste ontwikkelingen in hun vakgebied (sector) en wat zij zien in het komende jaar(en). Het doel is om belanghebbenden vanaf het begin te betrekken voordat de aannames en scenario's voor de herziene Economic Outlook, gepland voor april 2024, worden gemaakt.

4.5 Adviezen inzake Arubaanse Economie

In mei 2023 had een aangewezen commissie, zoals bepaald door van het Ministerraad besluit van 20 december 2022 (BE-78/22), een advies uitgebracht over de toetreding van internationale hogescholen en universiteiten op Aruba. Hierin trad DEZHI op als voorzitter van deze commissie en overhandigde in mei een adviesrapport met de titel “Advies voor de toetreding van internationale hogescholen en universiteiten op Aruba” aan de minister.

Vervolgens zijn er andere adviezen opgesteld door EBO voor de Minister, waaronder:

- Vragen van Staten over het BBO aan de grens, gedateerd juni 2023.
- Een verzoek om een analyse over inflatie in 2023

- Adviesverzoek van 1 april 2023 betreffende de Nota DWJZ over LV BBO aan de grens.

In de tweede helft van het jaar 2023 zijn verschillende werkzaamheden uitgevoerd met betrekking tot de ontwikkeling van een koopkrachtmodel en het berekenen van fiscale effecten op de economie. In september is een advies opgesteld aan de Minister over de financiering van het project “Koopkracht model voor Aruba” samen met een Terms of Reference (TOR). Vervolgens is eind november het voorstel en de opzet van het project, het MB en de officiële brief naar de Minister gestuurd ter goedkeuring zodat het project per januari 2024 van start kan gaan.

4.6 Onderzoeken en rapporten

Het onderzoek naar de “schaduw economie” (informele economie) op Aruba is in februari 2022 volledig afgerond en voor het eerst is er een schatting van de grootte van de schaduw economie in Aruba. In februari 2022 was Dr. Schneider op bezoek in Aruba om de bevindingen te presenteren.

In september 2022 kreeg EBO de opdracht van de minister van economische zaken om (onderzoek te doen naar de mogelijkheden om) een plan van aanpak ter vermindering van de schaduw economie in Aruba op te stellen. Deze opdracht is inmiddels voltooid en het rapport “Reducing the Aruban Shadow Economy” is in februari 2023 ingeleverd bij de minister.

Dit rapport bood een grondige analyse van potentiële maatregelen om de informele economie aan te pakken, een inventaris van lopende en geplande initiatieven, en een gedetailleerde lijst van eerder aanbevolen maatregelen, samen met concrete stappen voor implementatie op korte, middellange en lange termijn.

Een mijlpaal in deze inspanningen was ook de oprichting van de Commissie voor de Bestrijding van de Informele Economie (CBIE) bij ministerieel besluit op 25 april 2023 (BE-25/23). Deze commissie, voortkomend uit de aanbevelingen in het DEACI-rapport, heeft gedurende het jaar een reeks vergaderingen gehouden. Tijdens deze vergaderingen hebben we een gedetailleerde situatieanalyse uitgevoerd, een self-assessment van de voortgang naar een holistische aanpak van de informele economie, en een nauwkeurige mapping van het strategische, institutionele en wettelijke kader in Aruba.

Een essentieel resultaat van deze inspanningen is de ontwikkeling van het Nationaal Programma voor de Formalisering van de Arubaanse Informele Economie voor de periode 2024-2027, samen met het Actieplan voor 2024. Deze documenten leggen de basis voor een gestructureerde aanpak om de informele economie te verminderen en een formele en transparante economische omgeving op Aruba te bevorderen.

4.7 Deelname diverse commissies

Gedurende 2023 vertegenwoordigden de medewerkers van deze afdeling de Directie in de volgende commissies:

- Commissie Macro Model, voorzitterschap;
- Commissie Bestrijding Informele Economie, voorzitterschap;
- De SDG Indicatoren Werkgroep (IWG);
- Coördinatiecommissie (CBA).

4.8 Deelname cursus en dienstreis

In 2023 zijn er geen dienstreizen georganiseerd. Wel hebben de medewerkers in 2023, één cursus gevolgd die door CARTAC is aangeboden.

In Maart 2023 organiseerde CARTAC een virtuele cursus over “Macroeconomics of Climate Change”. Deze cursus is met succes afgerond door de medewerkers van EBO.

5 Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development

5.1 Doelstelling en taken

De doelstelling van de afdeling is in de eerste plaats het uitbrengen van advies betreffende de internationale economische ontwikkelingen en de invloed hiervan op de Arubaanse economie, in het bijzonder wat betreft handelsverdragen, handelspolitiek en integratieprocessen. Verder is de afdeling verantwoordelijk voor het formuleren van beleid en ontwikkelt ze strategieën ter bevordering van ondernemerschap, export, investeringen, innovatie en diversificatie. Zo wordt gewerkt naar het scheppen van een level-playing field en de ondersteuning van een gunstig vestigingsklimaat voor het MKB en investeerders op Aruba, alsmede voor de Arubaanse export.

De DEZHI middels de afdeling BEB/BD is een onmisbare partner in het Arubaanse ondernemerschap, in het kader van de internationale handel en investeringsbevordering. Zo werken we toe naar een sterke concurrentiepositie van de Arubaanse ondernemer in een level playing field, zowel lokaal als internationaal.

Om deze te kunnen bereiken, voert de afdeling de volgende taken uit:

- Het volgen van de ontwikkelingen bij regionale en internationale organisaties teneinde de economische belangen van Aruba te behartigen. Deze organisaties zijn onder meer de Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), de Caribbean Development Cooperation Committee (CDCC), de Association of Caribbean States (ACS), de World Trade Organization (WTO), Caribbean Association of Investment Promotion Agencies (CAIPA) en de Government Procurement Act (GPA);
- Het volgen van de ontwikkelingen binnen de Europese Unie op het gebied van commerciële en andere samenwerkingsgebieden;
- Het bijwonen van conferenties, seminars, workshops en sub regionale activiteiten m.b.t. bovengenoemde instellingen;
- Het voorbereiden van en het participeren in handels- en investeringsbevordering missies;
- Het bijstaan van buitenlandse handelsmissies;
- Het deelnemen aan interdepartementale en private werkgroepen op het gebied van handel- en investeringsbevordering;
- Het belast zijn met aangelegenheden inzake het bevorderen van de export op Aruba door het opstellen van beleidsadviezen met betrekking tot het bevorderen van de export, het begeleiden van potentiële exporteurs en exportpromotie;
- Het doen van onderzoek op ontwikkelingen van de export op Aruba, het evalueren en aanpassen van het beleid;
- Het opstellen van materiaal ter ondersteuning van exporteurs;
- Het deelnemen aan interdepartementale werkgroepen en commissies op het gebied van investeringsstrategie;
- Het bijwonen van conferenties, seminars, workshops en sub-regionale activiteiten op het gebied van investeringsstrategie;
- Het doen van onderzoek op ontwikkeling van de Promising Sectors, het evalueren en aanpassen van het beleid;
- Het bijstaan in het proces om het ondernemersklimaat aantrekkelijker te maken ter bevordering van het ondernemerschap en diversificatie;

- Het coördineren van partnerschappen met als doel de bevordering van het MKB, de export en de buitenlandse investeringen;
- Het bijwonen van conferenties, seminars, workshops naar aanleiding van de partnerschappen;
- Het uitvoeren van alle werkzaamheden die noodzakelijk zijn voor het behalen van de doelstelling van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie in het algemeen en van de afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen, Idea, Exprodesk en ARINA in het bijzonder.

5.2 Stand van zaken wat betreft het afdelingspersoneel

Alle medewerkers van de afdeling hebben het proces in het kader van het uitvoeren van de Operationele Plan doorlopen. In januari 2023 vonden de gesprekken plaats om de Individuele Doelen van elke medewerker voor het jaar 2023 aan te geven. In 2022 heeft de DRH in verband met de Landspakketten, de Prestatiemanagement overheidsbreed ingevoerd. Hierdoor heeft de afdeling, zoals andere afdelingen in de DEZHI, de nieuwe formulieren en nieuw formaat gehanteerd in de tussentijdse gesprekken en de eindgesprekken. In December 2023 vonden uiteindelijk de laatste functioneringsgesprekken plaats.

5.3 Sectie Buitenlandse Economische Betrekkingen

5.3.1. Associatie met de Europese Unie

De bepalingen van het LGO-besluit zijn bedoeld om de duurzame ontwikkeling van de LGO te bevorderen. De samenwerking is tot dusver gefinancierd uit het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF), het financieringsinstrument dat ook wordt gebruikt voor de ontwikkelingssamenwerking met de ACS-staten. Dit dossier is zeer relevant voor de afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development door de doelstellingen die worden genoemd in de samenwerking tussen de Unie en de LGO inzake handel en handelsgerelateerde aangelegenheden.

De algemene doelstellingen van de samenwerking tussen de Unie en de LGO inzake handel en handelsgerelateerde aangelegenheden zijn:

- bevordering van de economische en sociale ontwikkeling van de LGO door nauwe economische betrekkingen met de gehele Unie tot stand te brengen;
- bevordering van de daadwerkelijke integratie van de LGO in de regionale en mondiale economie door de ontwikkeling van de handel in goederen en diensten;
- ondersteuning van de LGO bij het creëren van een gunstig investeringsklimaat om de sociale en economische ontwikkeling te stimuleren;
- stimulering van de stabiliteit, integriteit en transparantie van het mondiale financiële systeem en van goed bestuur op fiscaal gebied;
- steun voor de diversificatie van de economieën van de LGO;
- ondersteuning van het vermogen van de LGO om beleid te formuleren en uit te voeren dat nodig is om de handel in goederen en diensten te ontwikkelen;
- ondersteuning van de export- en handelscapaciteit van de LGO;
- ondersteuning van de LGO bij de inspanningen om de lokale wetgeving waar nodig af te stemmen op de EU-wetgeving;
- het aan de LGO bieden van mogelijkheden voor doelgerichte samenwerking en dialoog met de Unie over handel en handelsgerelateerde aangelegenheden.

In 2023 heeft de afdeling ervoor zorggedragen dat ondernemers die geïnteresseerd waren in informatie aangaande de voordelen die de status van Aruba als LGO met zich meebrengt hierover zijn geïnformeerd.

5.3.2 Het 'Registered Exporters System' van de Europese Unie (REX)

Het REX-systeem is een systeem ter certificering van de origine van goederen in het stelsel van algemene tariefpreferenties van de Gemeenschap (GSP) waaronder de LGO-regeling valt. Het REX-systeem is een nieuw systeem waarin exporteurs zich moeten registreren als 'registered exporters' en vervolgens zelf hun certificering doen in plaats van de overheidsinstanties. Het REX-systeem is van toepassing sinds 1 januari 2017. Voor de LGO geldt dit systeem sinds 1 januari 2020.

De afdeling, middels de unit Exprodesk, zorgt er voor dat exporteurs die zich op de Europese markt willen richten en die in dit kader op zoek zijn naar informatie, bekend worden gemaakt met dit systeem, althans wordt de ontbrekende kennis hierover door de unit aangevuld.

Om de bewustwording met betrekking tot het REX-systeem te bevorderen onder Arubaanse exporteurs organiseert Exprodesk in samenwerking met de Douane webinarsessies waarin zeer gedetailleerd op het REX-systeem wordt ingegaan. De afdeling ondersteunt op deze wijze de exporteur met relevante kennis over dit systeem, zodat hij/zij efficiënter en met tariefpreferenties zal kunnen exporteren naar de EU.

5.3.3. CBTPA

De Caribbean Basin Trade Partnership Act (CBTPA) is een Amerikaans initiatief dat preferentiële behandeling geeft aan landen die op de Caribbean Basin Initiative (CBI)-lijst staan en die aan de vereisten van de CBTPA voldoen. De CBTPA verschaft de gelegenheid om specifieke textielproducten invoerrechtsvrij te exporteren naar de Verenigde Staten. De regeling had een looptijd tot 1 oktober 2020, maar is verlengd. De prolongatie brengt met zich mee dat de regeling op 30 september 2030 zal verlopen. De CBTPA is van belang voor de exportpromotie, welke wordt bevorderd door de exportpromotie-unit van DEZHI, Exprodesk. Hierdoor is het van belang dat Aruba partij wordt van de CBTPA, hetgeen al geldt voor de CBERA. In dit verband worden de ontwikkelingen door DEZHI nauwgezet gevolgd en wordt contact onderhouden met de gevolmachtigde minister van Aruba in Washington alsmede met de Douane van Aruba. Dit vindt plaats in het kader van de implementatie van de voorwaarden die de CBTPA stelt om in aanmerking te komen voor de status van CBTPA-begunstigd land. In 2023 is dit proces steeds gaande. De Douane van Aruba heeft in deze een leidende rol. Aruba zal pas, nadat het proces is afgerond en door de aangewezen Amerikaanse instanties geschikt is bevonden om als begunstigd land te worden aangemerkt, gebruik kunnen maken van de handelsvoordelen die de CBTPA biedt

5.3.4. U.S. Marine Mammal Protection Act

Het Ministerie van Visserij in de Verenigde Staten (NOAA Fisheries) heeft Aruba benaderd om inzicht te krijgen in de export van vissen en schelpdieren naar de VS. De VS heeft namelijk een wet aangenomen dat de "by-catch" bij het vissen moet minimaliseren. Zo dienen bij commerciële visserij stappen ondernomen te worden, zodat dolfijnen en andere zoogdieren niet doodgaan bij het vangen van specifiek vissen en/of schelpdieren.

De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie heeft dit dossier opgepakt samen met het CBS. Het CBS rapporteert eventuele exportcijfers en de DEZHI spreekt de exporteur toe om te informeren over de verplichting om eventuele export van vis en/of schelpdieren inzichtelijk te maken voor de VS. De VS kan op basis van de gegeven informatie, nadere informatie opvragen op het manier van vissen om na te gaan dat geen “by-catch” hieraan lijdt.

Op Aruba is het vooral van belang te zorgen dat de export van producten uit de aquacultuur mogelijk blijft. In 2023 waren nog geen enkel bedrijf in de aquacultuur operationeel. Hierdoor werd geen informatie hierover aan de Amerikaanse autoriteiten geleverd. De DEZHI blijft de ontwikkeling binnen de aquacultuur in de gaten houden om te blijven zorgen dat de export naar de VS mogelijk blijft.

5.3.5. International Oil Pollution Compensation Fund

De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie dient jaarlijks volgens de International Oil Pollution Compensation Fund 1992, waarvan Aruba deel uitmaakt, het aantal geraffineerde olievaten door de lokale raffinaderij te rapporteren. Deze Compensatie Fonds is opgericht om lidstaten te compenseren bij een mogelijke “oil spill”. Begin 2023 zijn de gegevens van 2022 opgestuurd. Het RDA is nu het contactpersoon van de DEZHI om aan de verplichtingen van de IOPC te voldoen. De samenwerking met de RDA hierover verloopt soepel.

5.3.6 Government Procurement Act

De statistische informatie aangaande overheidsaanbestedingen over de jaren 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020 en 2021 dient te worden gerapporteerd aan het Comité voor overheidsopdrachten (het Comité). Omdat er geen centraal aanbestedingsregister op Aruba bestaat zijn de data niet makkelijk te verzamelen. Er zijn in 2018, 2019 en 2020 besprekingen gevoerd met de Directie Financiën om een deel van de aanbestedingen over voornoemde jaren te vergaren.

Als structurele oplossing voor de onmogelijkheid om conform de vereisten van het verdrag te rapporteren, alsook om het nationaal (elektronisch) overheidsaanbestedingsregister te verwezenlijken heeft Aruba technische bijstand verzocht bij de WTO.

In dit kader vonden op 10 en 11 februari 2020 de door DEZHI, in samenwerking met de WTO en de European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), georganiseerde GPA-seminars plaats.

Tijdens de seminars werd diepgaand op de problematiek ingegaan en werden structurele oplossingen aangedragen voor de volgende knelpunten bij de uitvoering van de GPA.

In conformiteit met de GPA zorgdragen dat:

- de drempelwaarden worden berekend en worden gerapporteerd;
- een nationaal (digitaal) overheidsaanbestedingsregister zal worden opgezet en dat de relevante data zullen worden vergaard en geadministreerd;
- de overheidsaanbestedingen zullen worden gerapporteerd.

Met betrekking tot het naleven van bovengenoemde verplichtingen van het verdrag in 2023 kan de afdeling BEB het volgende melden.

Aruba heeft aan haar verplichtingen met betrekking tot de correcte berekening van de GPA-

drempelwaarden voor de periode 2024-2025, alsmede de verplichtingen ten aanzien van het rapporteren aan het Comité van genoemde drempelwaarden voldaan. Bovengenoemde waarden zijn geldig tot en met 31 december 2025.

In dit verband heeft DEZHI door middel van de afdeling BEB per telefoon en e-mail onder de aandacht van alle instanties die op ANNEX 1 van de GPA vermeld staan gebracht dat bij overschrijding van de drempelwaarden internationaal moet worden aanbesteed en heeft zij verzocht om met betrekking tot bedoelde aanbestedingen die in de periode 2015-2022 hebben plaatsgevonden de in artikel XVI lid 4 GPA vermelde vereiste informatie aan DEZHI te doen toekomen. Bovengenoemde instanties hebben niet op dit verzoek gereageerd, ook niet nadat in dit verband werd gerappelleerd. De webpagina Gobierno.aw is ook geraadpleegd. Niettegenstaande dat niet gegarandeerd kan worden dat de informatie aangaande aanbestedingen op deze webpagina actueel en volledig is, heeft de afdeling kunnen nagaan dat van alle instanties die op genoemde ANNEX vermeld staan enkel IMSAN in bovengenoemde periode één (1) internationale aanbesteding heeft gehad. Derhalve zijn de door DEZHI van de Directie Financiën ontvangen gegevens met betrekking tot overheidsaanbestedingen over de periode 2015-2022 nagenoeg ongewijzigd gebleven.

Bovengenoemde rapportages over de periode 2015-2022 zijn nog steeds niet ingeleverd.

Door de COVID 19 en de financiële crisis is het CBS genoodzaakt geweest andere prioriteiten te stellen en is zij in 2023 niet aan toe gekomen om de rapportages op te stellen. De hoge werkdruk alsmede een tekort aan mankracht spelen hierbij een rol. Ook zijn het CBS en de Directie Financiën, om bovengenoemde redenen, vooralsnog niet aan toegekomen om afspraken te maken over welk internationaal erkend classificatiesysteem van toepassing zal zijn bij de verwerking en rapportage van de overheidsaanbestedingsstatistieken. Dat overheidsaanbestedingsstatistieken overeenkomstig een internationaal erkend classificatiesysteem dienen te worden verwerkt en gerapporteerd is een vereiste op grond van artikel XVI lid 4 GPA.

Wel heeft Directie Financiën haar financieel analist aangewezen als de persoon die bovengenoemde directie zal vertegenwoordigen tijdens de besprekingen aangaande voornoemd classificatiesysteem. Zijdens CBS is nog geen vertegenwoordiger aangewezen, maar zij heeft aangegeven te willen praten met Directie Financiën over dit onderwerp. In 2024 moet deze impasse opgelost worden zodat Aruba aan haar verplichtingen ten opzichte van de rapportage aan de GPA kan voldoen. P dit moment is Aruba in gebreke van haar verplichtingen ingevolge het GPA.

Vermeldenswaardig is het feit dat in 2022 ook geen formele GPA-vergaderingen zijn gehouden doordat de impasse met betrekking tot het voorzitterschap van het Comité voortduurt.

Ook dient te worden vermeld dat in 2022 de afdeling, in samenwerking met de Dienst Buitenlandse Betrekkingen (DBB) en de Ministerie van Buitenlandse Zaken, betrokken was bij de afhandeling van het verzoek van een aantal GPA-lidstaten om Aruba te laten aansluiten bij een coalitie bestaande uit Australië; Canada; de Europese Unie; IJsland; Japan; Korea; Moldova; Montenegro; Nieuw-Zeeland; Noorwegen; Taipei; Ukraine; het Verenigd Koninkrijk en de VS, die gezamenlijk op 20 juni 2022 bij het GPA-Comité een verklaring hebben overgelegd getiteld "Joint Statement on Government Procurement Implications Resulting from the Aggression by the Russian Federation Against Ukraine" en waarbij werd aangegeven dat bovengenoemde lidstaten niet zullen deelnemen aan werkzaamheden die

verband houden met de toetreding van de Russische Federatie" tot de GPA 2012 en het proces als opgeschort zullen beschouwen. Aruba heeft, na de afhandeling van het verzoek, de verklaring ondertekend en zich bij de coalitie geschaard.

Tot slot kan ten aanzien van het opzetten van een aanbestedingsregister worden medegedeeld dat de Directie Financiën, die belast is met het opzetten van het register, de afloop van het wetgevingstraject van een nieuw landsbesluit, welk besluit het "landsbesluit openbare aanbestedingen" zal vervangen, afwacht alvorens stappen te ondernemen om een nationaal aanbestedingsregister op te zetten omdat bedoeld register in het nieuwe landsbesluit zal worden uitgewerkt en de Directie Financiën niet wenst vooruit te lopen op het nieuwe landsbesluit en het risico te lopen dat het eindproduct niet aan de wettelijke vereisten voldoet.

5.3.7 Aruba Trade Board

De Aruba Trade Board is in 2020 ingesteld om een publiek-private samenwerking te bevorderen op het gebied van handel en investeringen. In 2021 heeft de Aruba Trade Board aan de hand van een jaarplan gewerkt, alhoewel het jaarplan in de praktijk moeilijk uitvoerbaar was. De uitvoering hangt vooral af van de wensen van de minister in hoeverre een handelsmissie en dergelijke wenselijk zijn. Hierdoor wilden de leden in 2023 geen tijd besteden aan een jaarplan. Dit zorgde ervoor dat de bijeenkomsten van de Aruba Trade Board vooral gingen om kennis- en informatieuitwisseling. Er werd niet samengewerkt in het kader van een specifiek project.

5.3.8 Kwaliteitsinfrastructuur

In 2021 heeft de Commissie Kwaliteit Infrastructuur geleid door de DEZHI en DTI, DWJZ, DVG als leden, een advies gepresenteerd aan de Ministerraad. Naar aanleiding hiervan heeft de DEZHI verdere stappen genomen om te bezien hoe de Nederlands Normalisatie Instituut (NEN), Aruba kon ondersteunen om normen te introduceren in afwachting van een algehele herziening van de wetgeving om externe labs toe te staan om kwaliteit van producten op Aruba te toetsen. Hoewel de NEN heel goed heeft samengewerkt om te bezien in hoeverre normen geïntroduceerd konden worden op Aruba, is geconcludeerd dat het toestaan van externe labs op Aruba voor het testen van producten op Aruba noodzakelijk is. De ambachtelijke producten op Aruba dienen namelijk getoetst te worden op de Amerikaanse en Europese normen, zodat deze geëxporteerd kunnen worden. In 2023 is nog geen concrete stappen in deze richting gemaakt.

5.3.9 Diverse werkzaamheden

Werkzaamheden van uiteenlopende aard werden verricht zoals:

- Het verschaffen van inlichtingen;
- Het concipiëren van handhavingsbeleid voor DEZHI op grond van de Landverordening tot wijziging van de Prijzenverordening (AB 2021 no. GT 182).
- Een eerste aanzet tot een beleidsnota met geactualiseerde acties op het gebied van de buitenlandse economische betrekkingen van Aruba.

5.4 Sectie Business Development: Iniciativa pa Desaroyo di Empresa Arubano (IDEA)

5.4.1 Inleiding IDEA

De visie “een duurzame economische ontwikkeling” is de leidraad voor de werkzaamheden van IDEA.

Om deze visie te kunnen bereiken werd IDEA in 2012 opgericht. IDEA is er om de feitelijke en potentiële ondernemers te ondersteunen en begeleiden met de nodige informatie voor een succesvolle onderneming. IDEA ressorteert onder de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI), afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen (BEB) en Business Development.

Met IDEA als het MSME Center zal de regering, door middel van dit kenniscentrum, aan de behoeften van huidige en potentiële ondernemers voldoen. Daarnaast wordt ook ondersteuning en begeleiding gegeven aan ondernemers die vaak met problemen geconfronteerd worden op gebieden zoals:

- beschikbaarheid van krediet;
- gebrek aan technologie en marketing;
- onvoldoende kennis van bestaande wetten en regelingen;
- overige belangrijke onderwerpen.

Gedurende de jaren heeft IDEA een goed netwerk gecreëerd met de Kamer van Koophandel, Aruba Investment Bank, Freezone Aruba N.V., Fundacion Desaroyo Comunitario, Telefon Pa Hubentud, ActionCOACH, Enseñansa Pa Empleo, Qredits Aruba, Centrale Bank van Aruba, Futura, Santa Rosa, Departamento di Impuesto, EPI, Bureau Traimerdia, CEDEHM, Stichting Ja Ik Aruba en COSME consultants. Doel van deze samenwerking is om een duurzame ontwikkeling in de commerciële sector te creëren en of te blijven handhaven ten gunste van de doelgroep.

5.4.2 Missie, Visie, doelen IDEA

Missie

De missie van IDEA is om potentiële of bestaande ondernemers te informeren, begeleiden en op te leiden zodat ze hun bedrijf succesvol kunnen maken. Dit alles draagt bij aan het realiseren van duurzame ontwikkeling in de commerciële sector om de productiviteit en efficiëntie van de ondernemers te verhogen. De verhoging brengt een hogere productiviteit en een gezonde arbeidsmarkt met zich mee.

Visie

De visie van IDEA is om ondernemers te helpen met uitgebreide informatie en begeleiding om nieuwe, duurzame, creatieve en innovatieve bedrijfsactiviteiten te creëren.

Doelen

Het hoofddoel van het bestaan van IDEA is om het stimuleren van de nieuwe generatie ondernemers en kleinere bedrijven op Aruba om duurzame economische groei te bevorderen

en om het opstellen van beleid om bedrijven te helpen en te stimuleren zich te herstellen en zich te ontwikkelen na de COVID-19 pandemie, door middel van begeleiding, training en promotie.

5.4.3 Taken IDEA

Taken

Taken van beleidsmedewerkers bij IDEA zijn:

1. Informatie verschaffen en advies geven aan nieuwe en bestaande entrepreneurs die ondernemers willen worden (business coaching);
2. Het creëren en onderhouden van het curriculum voor de bedrijfscursus “Empresario Prepara”. Het gaat hierbij om mensen die eigenaar zijn van een klein bedrijf of degenen die van plan zijn om binnenkort hun eigen bedrijf te starten. Op deze manier krijgen ze de kans om door middel van kennisverschaffing hun eigen zaak efficiënt en effectief te kunnen beheren;
3. Het organiseren van een geavanceerde bedrijfscursus voor ondernemers;
4. Het organiseren van een workshop voor toekomstige ambachtswerkers;
5. Het organiseren van workshops met als doel kennisverschaffing aan startende en bestaande ondernemers;
6. Het monitoren van de cliënten van IDEA om indien nodig te kunnen ondersteunen bij het oplossen van knelpunten en/of aanpassen van hun ondernemingsstrategieën;
7. Het organiseren van conferenties voor bedrijven.

5.4.4 Data-Analyse van cliënten van IDEA

Iniciativa pa Desaroyo di Empresa Arubano (IDEA) is sinds februari 2012 operationeel. In haar eerste jaar had IDEA in totaal 151 cliënten geregistreerd. In 2013 had IDEA 71 cliënten geregistreerd, waarvan 54 startende en 17 bestaande ondernemers waren. Deze cliënten hadden IDEA benaderd, voornamelijk voor informatie over het opstarten van een bedrijf. Vervolgens in 2014 had IDEA 48 cliënten geadviseerd, waaronder 45 startende en 3 bestaande ondernemers waren. Verder in 2015 had IDEA 48 cliënten geadviseerd, waaronder 44 startende ondernemers en 4 bestaande ondernemers. In 2016 had IDEA 46 cliënten behandeld, waaronder 42 startende ondernemers, 3 bestaande ondernemers en 1 dromer. Met dromers bedoelen we, dat ze niet precies weten welke soort ondernemingsvorm ze willen starten. In 2017 waren er 27 startende ondernemers. In 2018 had IDEA 19 cliënten geadviseerd waarvan 18 startende ondernemers waren en 1 een bestaande ondernemer was. In 2019 had IDEA 29 cliënten geadviseerd. Gedurende 2020 had IDEA totaal 24 cliënten geadviseerd. Wegens de Coronavirus pandemie had IDEA haar cliënten op diverse manieren geadviseerd en geregistreerd zoals:

- Van januari t/m maart kwamen 3 cliënten op kantoor;
- Van maart tot en met augustus werden 12 cliënten telefonisch of virtueel geholpen (gedurende deze periode werden de cliënten niet op naam geregistreerd en is daarom moeilijk te achterhalen welke ondernemingsvorm ze op die moment wensten of hadden, dus beschouwen we dit groep als overige/dromer (zie hier onderstaande schema);
- Van september tot en met december had IDEA 9 cliënten telefonisch of virtueel begeleid, deze cliënten werden allemaal geregistreerd.

In 2021 benaderde 17 cliënten IDEA voor advies, 16 cliënten waren startende ondernemers en 1 cliënt was een bestaande ondernemer. Deze cliënten werden op diverse manieren geholpen of telefonisch, per zoom, email of persoonlijk. Gedurende 2022 had IDEA totaal 15 startende

ondernemers geholpen. Dit jaar 2023 heeft IDEA 19 startende ondernemers informatie verstrekt.

Tot en met 2023 heeft IDEA een bestand van 514 cliënten, waarvan 436 startende ondernemers, 60 bestaande ondernemers en 18 overige/ dromer zijn.

De daling aan het aantal cliënten is toe te schrijven aan het feit dat gedurende de jaren er meer organisaties zijn die startende ondernemers effectief coachen, zoals Qredits en de Kamer van Koophandel en eenieder kan op de nieuwe website van IDEA sinds november 2021 alle info betreffende SME's raadplegen.

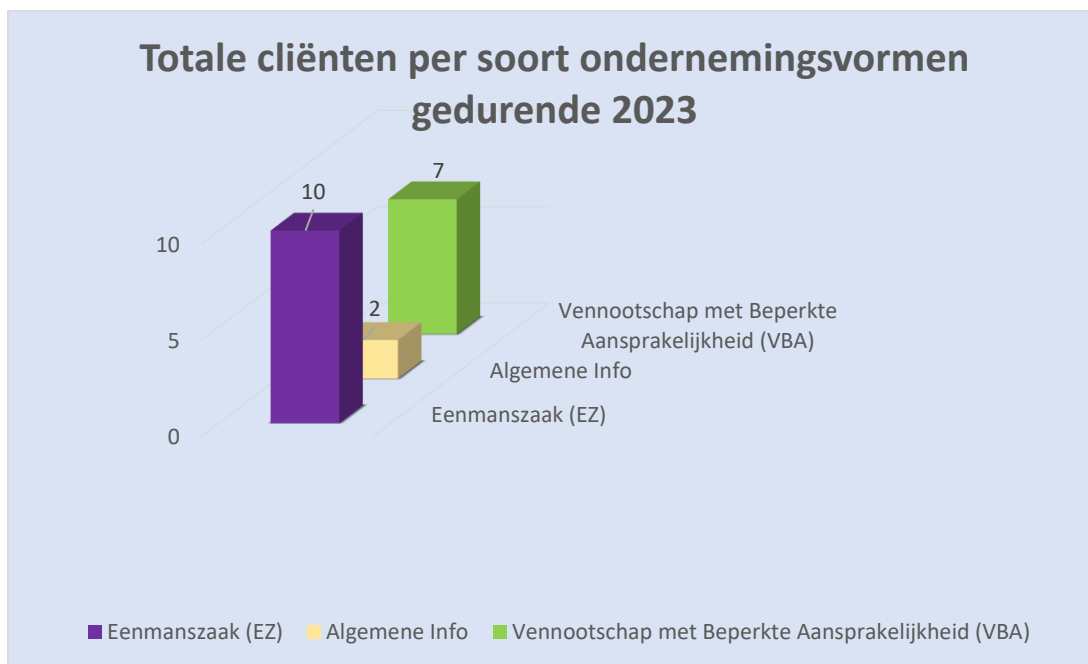
Enkele verschaffing van informatie aan cliënten gedurende 2023 waren:

- De eerste stappen om een bedrijf te starten, de vereiste documenten en de departementen waar men naartoe moet gaan;
- Informatie over workshops/ webinars van IDEA en de cursus "Empresario Prepara";
- Verwijzen naar de afdeling Vestiging van Bedrijven voor het aanvragen van vestigingsvergunning, of naar andere departementen;
- Informatie over 'Business Plan'.

Hieronder volgt een cliëntenoverzicht van 2012 t/m 2023

IDEA Cliëntenoverzicht van 2012 t/m 2023				
Jaar	Startende ondernemer	Bestaande ondernemer	Overige/Dromer	Totaal Ondernemer
2012	117	29	5	151
2013	54	17	0	71
2014	45	3	0	48
2015	44	4	0	48
2016	42	3	1	46
2017	27	0	0	27
2018	18	1	0	19
2019	27	2	0	29
2020	12	0	12	24
2021	16	1	0	17
2022	15	0	0	15
2023	19	0	0	19
Totaal	436	60	18	514

Clïëntenoverzicht verdeeld per soort ondernemingsvormen IDEA 2023

Overzicht totaal cliënten IDEA t/m 2023

De meest voorkomende vragen bij startende ondernemers zijn;

- Hoe wordt een bedrijf gestart;
- Waar moet de zaak worden ingeschreven;
- Wanneer is een vestigingsvergunning nodig;

- Verschil tussen diverse ondernemingsrechtsvormen;
- Financiële informatie;
- Informatie over een ondernemingsplan (Business Plan);
- Marketing informatie;
- Import en export informatie;
- Informatie betreffende een sociale media strategie;
- Informatie over additionele vergunningen;
- Informatie over het verkrijgen van een commercieel terrein;
- Informatie over het ontwerpen van een website;
- Informatie over belasting aanpassingen tijdens en na de pandemie Covid-19.

Bestaande bedrijven benaderen IDEA ook voor advies, namelijk:

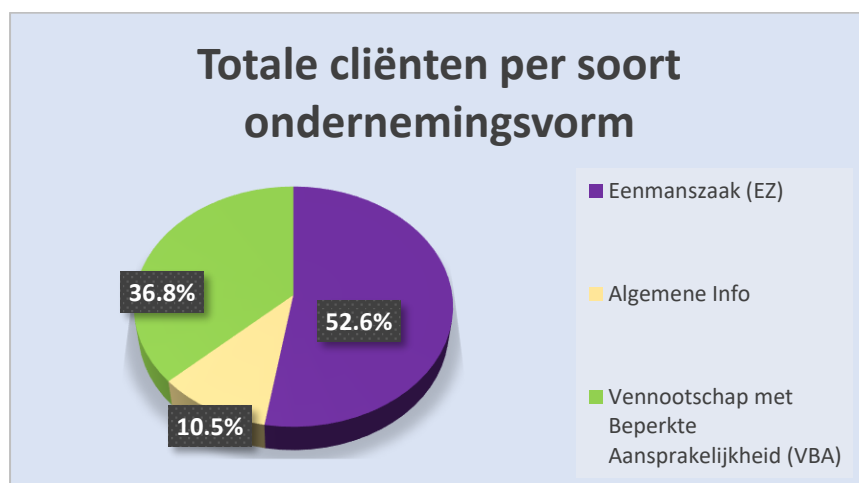
- Uitbreiden van bedrijven;
- Cliënten willen de procedures weten over het wijzigen van een eenmanszaak licentie naar een VBA of N.V.;
- Informatie over andere juridische entiteiten;
- Financiële informatie over banken en andere instellingen die financiële steun verlenen aan MKB'ers;
- Ondernemingsplan (Business Plan);
- Business Development;
- Innovatie;
- Economische ontwikkeling;
- Marktonderzoek en marktwerking;
- Cursus "Empresario Prepara" en andere georganiseerde workshops/ webinar door IDEA.

De meest voorkomende branches in de database van IDEA zijn: landbouw, kleding, industrie, restaurants A en B, massage/spa, onroerend goed, dagopvang, bouw, IT, schoonheidsindustrie, toeristische dienstverlening en amusement, snoepwinkels en gezondheidszorg, online business. De meest gevraagde juridische entiteiten in de database van IDEA zijn eenmanszaken.

Gedurende 2023 vroeg 52.6% van de cliënten informatie over de eenmanszaak, 36.8% over de V.B.A. rechtsvorm en 10.5% wilde algemene informatie over de diverse ondernemingsvormen hebben.

Tevens kan geconcludeerd worden dat in 2023, 12 van de klanten van IDEA vrouwelijk en 7 mannelijk waren. Van de totale cliënten waren 6 in Aruba geboren en de andere 13 cliënten werden in Venezuela, Colombia, Peru, Dominicaanse Republiek of St. Maarten geboren.

Cirkeldiagram van de meest gevraagde ondernemingsrechtsvormen in %

5.4.4.1 Facebook volgers van IDEA

Facebook

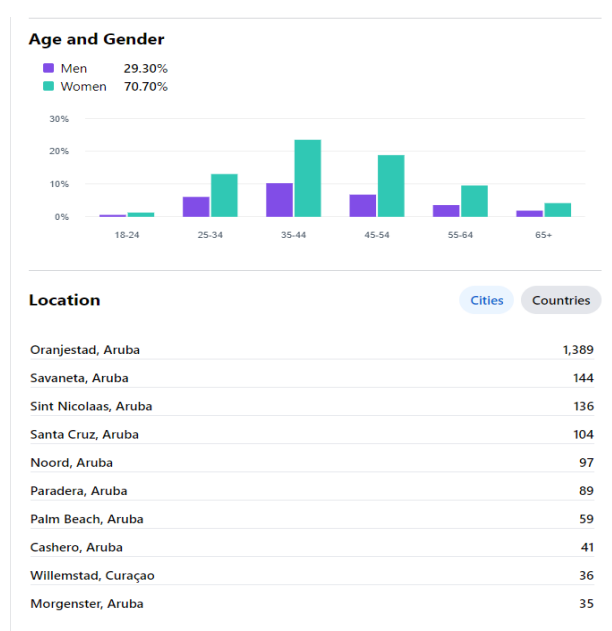
Naast de cliënten die IDEA direct benaderen (telefonisch, email, zoom of persoonlijk), heeft IDEA ook volgers via Facebook. Alle activiteiten, workshops, webinars en cursussen, die door IDEA worden georganiseerd, worden op deze pagina gepubliceerd. Andere belangrijke informerende of inspirerende activiteiten, documenten of video's gericht op het MKB worden ook via deze Facebook-pagina gepubliceerd.

De Facebook-pagina bestaat al vanaf het ontstaan van IDEA in 2012 en heeft tot en met 31 december 2023, 2.904 volgers (followers).

Overzichten IDEA Facebook volgers verdeeld naar leeftijd, geslacht en locatie gedurende 2023:

Audience

2,904 Facebook followers

5.4.4.2 Website IDEA

Nieuwe Website IDEA

Eind 2020 (gedurende de Covid-crisis) begon IDEA informatie over ondernemerschap op Aruba te verzamelen. Deze informatie werd verwerkt en werd daarna op de nieuwe website van IDEA geplaatst. De nieuwe website van IDEA geeft begeleiding aan een ieder die op Aruba een zaak wil starten of uitbreiden. De doel van deze website is om de economie van Aruba voortdurend te blijven stimuleren. Voor de opbouw van deze website hebben we voor dezelfde manier gekozen die de Small Business Development Center in Florida hanteert. De website werd opgebouwd door een extern website ontwikkelaar.

De nieuwe website van IDEA werd op 29 oktober 2021 gelanceerd, toen was het Papiamentto versie beschikbaar en sinds april 2022 werd het Engelse versie ook bijgevoegd.

Dus nu is op de website van IDEA alle informatie over zakendoen op Aruba beschikbaar zowel in Papiamentto als Engels.

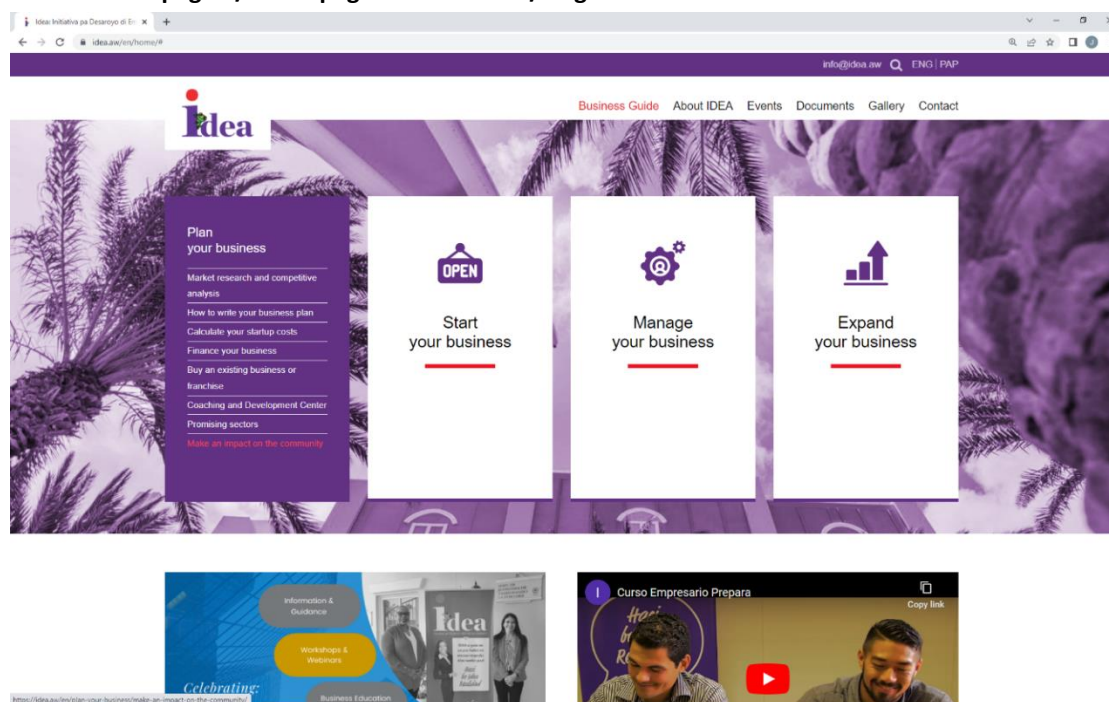
Het onderdeel over 'Business Guide' (zakelijke begeleiding) op de website bestaat uit vier sessies:

- Plan your business (uw bedrijf plannen);
- Start your business (uw bedrijf starten);
- Manage your business (uw bedrijf beheren);
- Expand your business (uw bedrijf uitbreiden).

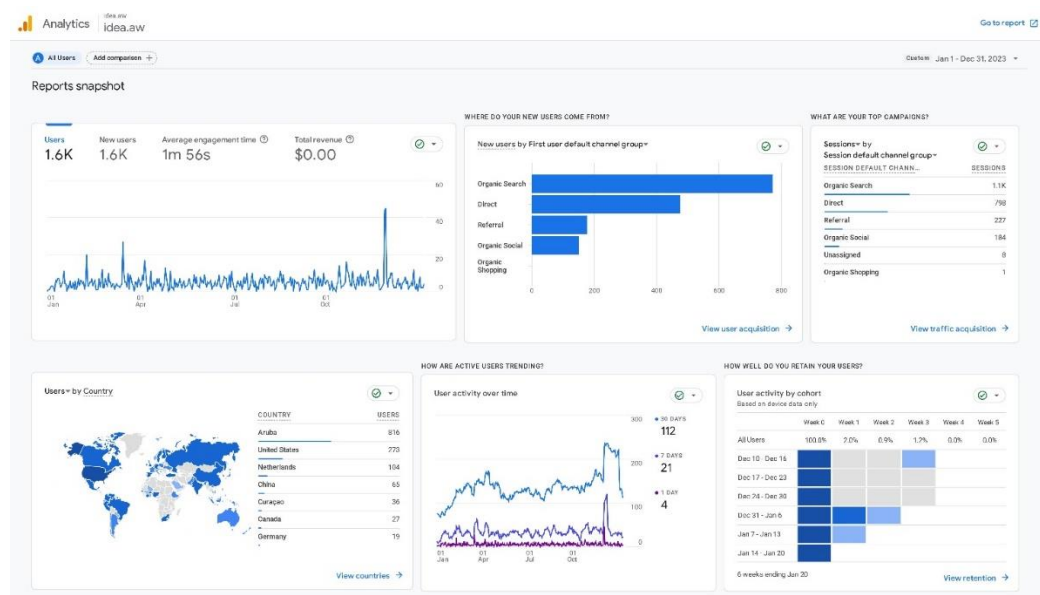
Enieder die informatie wenst omtrent bovengenoemde sessies, kan deze informatie op de website van IDEA raadplegen. Verder kunt u op deze website over de diensten en evenementen van IDEA lezen. Hierop staan ook enkele video's, foto's, documenten en ons contact gegevens.

De volgende link is de website van IDEA: www.idea.aw

Overzicht: Startpagina/ Homepage IDEA Website/ Engels

Hieronder volgt het analyserapport over de website van IDEA, jaar 2023

Hieronder volgt enkele uitleg over de analyse van de website van IDEA www.idea.aw van 1 jan – 31 dec 2023:

Gedurende 2023 waren 1.600 mensen die gebruik hebben gemaakt van de website van IDEA. Gemiddeld bezochte tijd was 1 minuten en 56 secondes.

Organic search: Dit zijn onbetaalde vermeldingen die verschijnen op de resultatenpagina van een zoekmachine. Bijv. je tikt in als keyword: ‘doing business in Aruba’ en IDEA poept hier op. (1.100)

Direct: mensen die direct op de browser ‘*idea.aw*’ in typen, deze mensen weten dus over de website van IDEA, ze weten dit door de social media, bijvoorbeeld van Facebook. (798)

Organic social: als er een link van IDEA op een social media staat, bijvoorbeeld op Facebook en iemand klikt hierop.

(verwijst naar de gratis inhoud bijvoorbeeld: post, foto’s, video en verhalen die alle gebruikers, inclusief bedrijven en merken, met elkaar delen op hun feeds).

Of

Is elke activiteit op sociale media zonder betaalde promotie (post, foto’s, video en verhalen). Het maakt gebruik van gratis tools voor sociale media om een online aanhang op te bouwen en aan te gaan. (184)

Unassigned: google weet niet van waar deze mensen vandaan komen, ze komen meestal van een ander website. (8)

Referral: derde partij, heeft de link voor IDEA gezet op bijvoorbeeld een ander website (227)

5.4.5 Projecten / Workshops IDEA 2023

IDEA biedt workshops aan alle SMEs/ Entrepreneurs die geïnteresseerd een bedrijf te plannen, starten, managen of expanderen. Deze workshops zijn gericht op het opbouwen van een reeks vaardigheden die nodig zijn om succesvol te draaien.

IDEA zelf of in samenwerking met verschillende bedrijven, stichtingen en overheidsorganisaties, organiseerde in 2023 diverse workshops en presentaties voor potentiële cliënten en die waren als volgt:

- Bedrijfskursus 'Curso Empresario Prepara II (zie §5.4.5.1);
- Project Kidpreneur\$ with BIG Ideas (zie §5.4.5.2);
- Workshop 'Business License' (zie §5.4.5.3);
- Workshop 'Team Building I' (zie §5.4.5.4);
- Workshop 'Team Building II' (zie §5.4.5.5);
- Workshop 'Time for Taxes' (zie §5.4.5.6);
- Project 'Sport Entrepreneurship' (zie §5.4.5.7);
- Evenement 'Silver Entrepreneurship' (zie §5.4.5.8);
- Workshop 'Pricing strategies for business success' (zie §5.4.5.9);
- Workshop 'Unlocking Entrepreneurial Potential with AI and Chat GPT' (zie §5.4.5.10);
- Bazaar 'Kidpreneur\$ Bazaar 2023' (zie §5.4.5.11);
- Conferentie/ Andere activiteiten (zie §5.4.6).

5.4.5.1 Bedrijfskursus 'Curso Empresario Prepara II'

In maart 2023, ontvingen de cursisten die van september t/m november 2022 deel hadden genomen aan de bedrijfskursus 'Curso Empresario Prepara II' hun certificaat. Gedurende deze cursus leerden de deelnemers over bedrijfsconcepten en strategieën. Ze werden geconfronteerd met uitdagingen, maar gaven nooit op, dankzij de steun van de begeleiders en van elkaar. Facilitaties gaat aan alle deelnemers wie dit waardevolle certificaat had mogen ontvangen.

5.4.5.2 Project 'Kidpreneur\$ with BIG Ideas'

Dit jaar ging IDEA voor de tweede keer door met het project: 'Kidpreneur\$ with BIG Ideas'.

Dit project ging over een kinderondernemers programma, die aan de kinderen van de naschoolse opvang 'Traimerdia' werd aangeboden. Het was speciaal gericht voor de kinderen die in de 5de en 6de klassen waren (tussen 9 en 13 jaar oud).

Dit project startte op 5 september 2022 en eindigde op 15 mei 2023. Dit schooljaar waren er minder Traimerdia's dan de vorige keer (jaar 2018/2019), namelijk 7 Traimerdia's, en de duur van dit project bij elke Traimerdia was 4 weken. Twee keer per week kregen de kinderen voor één uur, diverse praktische en creatieve lessen van vakkundige vrijwilligers. Vorig jaar kregen 3 Traimerdia's dit project en dit jaar kwamen de laatste 4 Traimerdia's aan de beurt.

Doel van dit project was om kinderen van een zeer jonge leeftijd 'Entrepreneurship' te leren. Ze kregen diverse presentaties zoals: een ondernemingsplan schrijven over hun eigen bedachte bedrijf en ze leerden het verschil tussen een product en een service, waarde toevoegen aan hun creatieve zelfgemaakte producten, ze leerden hoe ze geld konden verdienen uit hun eigen tuin/landbouw, de 17 doelen van SDGs en hoe te passen in je bedrijf en over innovatie en technologie.

Gedurende schooljaar 2022/2023, ontvingen in het jaar 2022 totaal 97 kinderen een certificaat van deelname voor dit project (54 meisjes en 43 jongens) en gedurende het jaar 2023 ontvingen totaal 82 kinderen een certificaat van deelname (43 meisjes en 39 jongens).

Dus totaal kregen gedurende schooljaar 2022/2023, 179 kinderen een certificaat (97 meisjes en 82 jongens).

De volgende Traimerdia's kwamen aan de beurt gedurende 2023: Traimerdia Oranjestad, Traimerdia Sabana Basora, Traimerdia Kudawechea en Traimerdia Noord.

Hieronder volgt een schema van het aantal kinderen die een certificaat van deelname in 2023 hadden ontvangen en de vrijwilligers die les aan de kinderen gaven:

Aantal kinderen in bezit van een certificaat van het project "Kidpreneur\$ with BIG Ideas" jaar '23					
Traimerdia/ Naschoolse Opvang	Locatie	Periode	Meisjes	Jongens	Totaal
Traimerdia ORANJESTAD	Princes Amalia School	Jan/Feb'23	17	14	31
Traimerdia SABANA BASORA	Scol Dornasol	Feb/Mar'23	4	5	9
Traimerdia KUDAWECHA	Scol Basico Kudawechea	Mar/Apr'23	10	13	23
Traimerdia NOORD	Scol Basico Washington	Apr/Mei'23	12	7	19
Totaal			43	39	82

De vrijwilligers en voorgebrachte onderwerpen tijdens dit project 2023:

Name	Last name	Topic	Organisation
------	-----------	-------	--------------

Estella	Brown- Thode	Kunstwerk	Self employed
Judella	Trim	Business Plan	DEZHI/ IDEA
Ludwig	Rasmijn	Landbouw	Santa Rosa
Randy	Maduro	Landbouw	Santa Rosa
Robert	Maduro	Entertainment	Directie Cultuur Aruba
Jennifer	Guzman	Investeren	Bold Real Estate
Vivian	Loopstok	17 Doelen SDGs	DEZHI/ SDP
Futura	Team Futura	Innovatie	Futura

Dit project werd voor het eerst gepresenteerd gedurende het schooljaar 2018/2019. De eerste keer startte dit project op 28 februari 2018 en eindigde 22 november 2019 (bijna 2 jaar).

Dit project werd toen op totaal 9 Traimerdia's uitgevoerd. Het project duurde per Traimerdia 6 weken en gedurende deze 6 weken, kregen de kinderen twee keer per week voor één uur, diverse praktische en creatieve lessen van vakkundige vrijwilligers.

Tot en met 2019 hadden 134 meisjes en 125 jongens, dus totaal 259, een certificaat van deelname voor dit project van IDEA ontvangen.

Hieronder volgt samengevat een schema van het aantal kinderen verdeeld naar jongens en meisjes die een certificaat van deelname in hun bezit hebben van schooljaar 2018/2019 en 2022/2023:

Schooljaar	Aantal TM	Jongens	Meisjes	Totaal
2018/2019	9	125	134	259
2022/2023	7	82	97	179
Totaal		207	231	438

Door deze doelgroep bewust te maken van wat ze allemaal zelf kunnen doen of maken met hun eigen creativiteit en hoe ze vervolgens geld hiermee kunnen verdienen, ondersteunt IDEA ook het tegengaan van de jeugdwerkloosheid. Middels ondernemerschap jongeren de toekomst creëren die zij zoeken en kunnen ze de productiviteit van Aruba bevorderen en verhogen.

Dit succesvolle project is te bedanken aan onze grote partner **Bureau Traimerdia** die ons een kans heeft gegeven om dit project aan de kinderen voor te brengen. Een speciale dank gaat naar alle vrijwilligers (E. Thode, Santa Rosa, DCA, Futura, Bold Real Estate, DEZHI) die hun tijd hadden genomen om hun kennis en vaardigheden op een zeer professioneel manier aan de kinderen voor te brengen. Als laatste willen wij de minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling dhr. Geoffrey Wever, mevr. Jenny Cardenas, hoofd Traimerdia en mevr. Maria Dijkhoff-Pita directeur DEZHI hartelijk bedanken voor hun steun en het overhandigen van de certificaten aan de kinderen van Traimerdia.

5.4.5.3 Workshop 'Business License'

Op 16 maart 2023, werd bij de DEZHI een workshop over Vestiging van Bedrijven gehouden. De spreker was mevr. Mary Baarh, hoofd van de unit Vestigings van Bedrijven bij de Directie Economische Zaken. Mevr. Baarh gaf uitleg over de nieuwe richtlijnen en procedures voor het verkrijgen van een licentie voor een bedrijf op Aruba. Een bedrijfslicentie is een soort vergunning die aangeeft dat het bedrijf toestemming van de overheid heeft om te opereren.

Tijdens haar presentatie kwamen de volgende onderwerpen naar voren:

- *Definitie van bedrijven;*
- *De legale vorm om een bedrijf te mogen drijven;*
- *Wat volgens Artikel 2 (VV) van de wet niet toegestaan is;*
- *Wie dit vergunning nodig heeft;*
- *Voor welke bedrijven of organisaties deze wet niet van toepassing is;*
- *Naast de Wet, bestaat ook beleidsrichtlijnen die men moet volgen;*
- *Drie categorieën voor natuurlijke personen (moet >18 jr);*
- *Uitleg categorie LOKALE personen;*
- *Wanneer een vergunning weigering kan ontstaan;*
- *Kosten voor het verkrijging van een vergunning;*
- *Met wat je rekening moet houden als je een naam voor je bedrijf kiest;*
- *De diensten van de afdeling Vestigings van Bedrijven;*
- *Een aanvraag voor een Vestigingsvergunning gaat via www.deaci.aw;*
- *Hoe u uw aanvraag online kan monitoren via 'Join Information Portal';*
- *Wat er allemaal rekening dient te houden bij het openen van een bedrijf;*

Alle vragen die van de participanten kwamen werden gedurende en na de presentatie door mevr. Baarh naar alle bevrediging beantwoord.

Deze workshop vond plaats bij de Directie Economische Zaken en 34 personen hadden deelgenomen aan deze zeer informatieve workshop.

5.4.5.4 Workshop 'Team Building I'

Op 17 april 2023, had IDEA samen met E.E. (Engage & Empower) Venture, een workshop georganiseerd over 'Team Building'. De facilitator was mevrouw Charisse Hoen-Daly. Team Building betekent het samenbrengen van een groep mensen met specifieke vaardigheden en een doel. Om goed te zijn in team building, moet een ondernemer mensen kunnen beoordelen op hun sterke en zwakke punten in relatie tot de visie van de ondernemer. Teambuilding gaat een stap verder dan netwerken, want in plaats van alleen naar hulpmiddelen te zoeken, moet u mensen ervan overtuigen dat u en uw visie de moeite waard zijn om voor te werken. Het opbouwen van een ondernemend team kan een geweldige manier zijn om zelfs in zeer grote organisaties een soort creativiteit en innovatie te stimuleren. In een ondernemende omgeving zullen teams veel tijd samen doorbrengen. Het is daarom essentieel dat ze kunnen samenwerken, communiceren en effectief samenwerken.

Enige onderwerpen over de workshop 'Team Building' waren:

- Volg je passie en niet de \$\$\$;
- Houd het simple;
- Werk aan je Plan-B;
- Focus op je relatie opbouw;
- Een levenslange leerling blijven;
- Wees niet bang om te experimenteren;
- Micromanagement is tijdverspilling;
- Van netwerken de norm maken;
- Stimuleer andere disciplines om deel te maken van een grotere geheel;
- Blijf nieuwsgierig en blijf vragen stellen;
- Denk na over de associatie (uniek en anders);
- Blijf leren en observeren;
- Zelfreflectie.

Deze workshop vond plaats bij de DEZHI en er deden 15 personen mee aan deze workshop.

5.4.5.5 Workshop 'Team Building II'

15 mei 2023, presenteerde mevrouw Hoen-Daly het tweede gedeelte over Team Building. Onderwerpen die naar voren kwamen gedurende deze workshop waren:

- Wat heb je nodig om succesvol te zijn?
 - Iedereen moet **GEZIEN, GEHOORD EN BEGREPEN** worden
Werk is niet functioneel; wij floreren alleen als je een sterke relatie opbouwt binnen het team en de organisatie!
- A.M.O.R.-Model → *(Abilities, Motivation, Opportunities & Relationship).*
→ *(Kwaliteiten, Motivatie, Kansen en Relatie)*
Iedereen heeft een innerlijk brandend helder VUUR
- Mindset 1.0 tot 3.0 → *Stappen om een GROEIMINDSET (mentaliteit) te bereiken.*
 1. *Evalueer de innerlijke dialoog van je vaste mentaliteit*
 2. *Begrijp dat je mentaliteit een keuze is*
 3. *Oefen een groei mentaliteit benadering*
- *Psychologische veiligheid: de behoeftenhiërarchie van Maslow toegepast op de betrokkenheid van medewerkers.*
 - **Overleven** – *We weten dat dit een basisbehoefte is.*
 - **Veiligheid** – *Als we banen hebben, moeten we weten dat deze veilig zijn.*
 - **Erbij horen** – *Mensen moeten het gevoel hebben dat ze deel uitmaken van een team, dat ze deel uitmaken van iets groters.*
 - **Belang** – *Deze behoefte sluit aan bij de behoefte aan 'erbij horen' in de zin dat individuen het gevoel moeten hebben dat ze belangrijk zijn voor een team, projecten en de organisatie als geheel.*
 - **Zelfactualisatie** – *De meeste werknemers hebben een bepaald ambitieniveau en willen meer bereiken dan waar ze zich momenteel bevinden.*
- *Vijf elementen van Talenten Management:*
 - *Investeer in de geestelijke gezondheid en welzijn van de werknemers*
 - *Coachen in plaats van managen*
 - *Collectieve activiteit*
 - *Creëer de DANS,*

Ook had mevrouw Hoen-Daly diverse groepsoefeningen van 4/5 personen gedaan, zodat de aanwezigen beter konden begrijpen waarover het ging.

Totaal deden 13 mensen mee aan deze workshop.

5.4.5.6 Workshop 'Time for Taxes'

Op 19 september 2023, vond de workshop over 'Time for taxes' plaats bij de DEZHI. Mevrouw Johrainne Lacle- Giron en Lisandra Lacle controle medewerkers bij de belastingdienst te Aruba (DIMP) presenteerden deze zeer informatieve en geslaagde workshop.

De workshop omvatte de volgende onderwerpen:

- Inkomstenbelasting versus winstbelasting;
- Toepasselijke belastingen op zaken doen als BBO/BAVP/BAZV, LB en sociale premies;
- BBO aan de grens;
- Verzamelloonstaat en verzamelopgave voorderen;
- Beantwoorden van vragen aan het einde.

Totaal deden 47 mensen mee aan dit zeer informatieve en belangrijke workshop.

5.4.5.7 Project 'Sport Entrepreneurship'

Op 30 oktober 2023 ging het project van 'Sport Entrepreneurship' van start en zal op 26 februari 2024 eindigen. 2 keer per week, op maandag en woensdag (van 19:00 tot 21:00)

worden deze lessen behandeld in 9 cruciale onderwerpen via 18 boeiende workshops. Alle workshops nemen plaats bij de DEZHI.

Dit uitgebreide project is ontworpen om deelnemers uit te rusten met de kennis, vaardigheden en inzichten die nodig zijn om door het complexe landschap van sportondernemerschap te navigeren.

Elke sessie brengt waardevolle inzichten, interactief leren en een gemeenschapsgevoel met zich mee.

De volgende 5 onderwerpen werden in 2023 behandeld en de rest zal in 2024 behandeld worden:

1. Inleiding tot sportondernemerschap: begrijpen wat sportondernemerschap is, de reikwijdte ervan en de huidige trends in de branche.
Facilitator was: Dhr. Dave Martinus, een Certified Business Coach van Action COACH Aruba
2. Kansen in sportondernemerschap identificeren: deze module behandelt de verschillende manieren waarop ondernemers zakelijke kansen in de sportindustrie kunnen identificeren.
Facilitator was: Dhr. Dave Martinus, een Certified Business Coach van Action COACH Aruba
3. Marketing en verkoop in sportondernemerschap: in deze module leren deelnemers hoe ze een marketing- en verkoopplan kunnen opstellen voor hun sportgerelateerde bedrijven.
Facilitator was: Dhr. Miguel Ortiz, directeur van Perla Gymnastics.
4. Financiële plannen en beheer voor sportondernemers: deze module gaat helemaal over het beheren van de financiën van sportgerelateerde bedrijf, inclusief budgettering, prognoses en financiële overzichten.
Facilitator was: Edward Erasmus, directeur van Erasmus Consulting and Training.
5. Juridische en ethische kwesties in het sportondernemerschap: een overzicht van juridische en ethische kwesties met betrekking tot sportondernemerschap.
Facilitators waren:
 - * Mevr. Mary Baarh (DEZHI/ zakelijke licentie)
 - * Mevr. Sur-Ellen de Freitas Sousa (KvK/ bedrijfsregistratie)
 - * Dhr. Cristian Garcia (SVB/weremers verzekering)
 - * Gerardo Daal (Guardian Group/zakelijke verzekering)
 - * Johrainne Lacle-Giron (DIMP/ belasting)
6. Sportinnovatie en technologie: deze module behandelt het gebruik van technologie en innovatie in sportgerelateerde bedrijven.
7. Leiderschap en teambuilding in sportondernemerschap: deze module richt zich op leiderschapvaardigheden en teambuildingoefeningen om deelnemers te helpen hun bedrijf te laten groeien.
8. Duurzame praktijken in sportondernemerschap: deze module behandelt het belang van duurzaamheid en ecologische verantwoordelijkheid in sportondernemerschap.

9. Winnen met sporttoerisme

Alle presentatoren hebben uitstekend werk geleverd door de vragen van de deelnemers met expertise te beantwoorden. Het interactieve karakter van de workshops maakte ze boeiend en de gedeelde informatie was een schatkamer voor alle 18 deelnemers.

5.4.5.8 Evenement 'Silver Entrepreneurship 2023'

Op 18 november organiseerde IDEA een special bijeenkomst voor de gepensioneerden die tussen 2019 en 2022 hadden deelgenomen aan de workshopreeks 'Silver Entrepreneurship'. Het evenement was een ontbijtbijeenkomst in het 'Eden Garden Coffee House' te Piedra Plat. Tijdens deze bijeenkomst was de minister, Geoffrey Wever aanwezig en hij gaf een inspirerende en stimulerende toespraak en gaf tevens goede ondernemerschap tips. De minister legde uit dat de expertise van een gepensioneerde veel waarde heeft en hoe ze dat kunnen afstemmen in een overeenkomst en tevens vaststellen in een contract, zodat ze eventuele obstakels kunnen overwinnen.

Andere onderwerpen die IDEA die ochtend presenteerde waren o.a.: hoe je, jezelf kunt motiveren en inspireren indien je een bedrijf wilt starten, en wat je kunt doen indien je met tegenslagen wordt geconfronteerd in de vroege fase van het ondernemerschap. Andere gepensioneerden die al ervaring hadden met werken of die een bedrijf hadden, deelden hun motivatie, inspiratie en ideeën mee, toen deze vraag zich voordeed.

In totaal deden 14 mensen (60+) mee aan dit evenement. Samen gingen ze netwerken, deelden diverse motiverende citaten mee en wisselden ideeën uit.

Aan het eind van de ochtend spraken de 60+ hun tevredenheid uit over het evenement. Zij spraken over hun wensen, en één van hun wens was dat ze willen dat IDEA meer van dit soort bijeenkomsten zal blijven organiseren, zodat ze samen hun kennis en expertise verder kunnen vergroten en delen. Ze streven ernaar dat deze groep verder zal groeien en een voorbeeld zal zijn voor de jonge ondernemers en de bevolking van Aruba. Ongeacht de leeftijd is het motto: 'samen kunnen we het waarmaken!'. Zo werd een zeer gezellige ochtend afgesloten.

Encuentro Silver Entrepreneurs

Bo kier cuminsa bo propio negoshi y bo falta motivacion, inspiracion of IDEA?

Bo a net cuminsa cu bo negoshi, pero a keda tranca - pega?

Bo tin un negoshi caba y bo kier comparti, inspira, duna idea y motiva otro?

Bini y Ban Uni Hunto, durante un mainta placentero, caminda Inspiracion, Motivacion y Ideanan lo wordo intercambia cu otro, mientras un desayuno ta wordo tumá!

Let's make it happen!!

Dia : Diasabra, 18 november 2023
Orario : 9:30 - 11:00 am
Localidad: Eden Garden Coffee House, Piedra Plat # 93, Unit 2

RSVP: confirma prome cu dialuna, 13 nov, pa nos sa cuanto luga nos mester reserva!

5.4.5.9 Workshop 'Pricing strategies for business success'

In samenwerking met Edward Erasmus Consulting & Training organiseerde IDEA op 22 november bij de DEZHI, een workshop over 'Pricing strategies for business success' / 'Prijstrategieën voor zakelijk succes'.

De spreker E. Erasmus presenteerde de volgende onderwerpen:

- Grondbeginselen van de prijsstelling van producten/ diensten
- Consumentengedrag
- Concurrentieanalyse
- Kostenherstel en break- even analyse
- Benaderingen van prijzen
- Andere prijsoverwegingen
- Juridische aspecten van prijzen

Tijdens en na de presentatie ging de spreker in op alle vragen van de deelnemers. De ontvangen antwoorden waren bevredigend en begrijpelijk. Totaal deden 31 deelnemers mee aan deze workshop, wie positieve feedback gaven aan het einde van de sessie.

5.4.5.10 Workshop 'Unlocking Entrepreneurial Potential with AI and Chat GPT'

IDEA organiseerde, in samenwerking met de heer Elthon Lampe, op 29 november 2023 een workshop bij de DEZHI, over 'Unlocking Entrepreneurial Potential with AI and Chat GPT' / 'Ontsluiten van ondernemerspotentieel met AI en ChatGPT'.

Gedurende deze workshop konden de deelnemers de wereld van kunstmatige intelligentie (AI) verkennen en het aanzienlijke potentieel dat de ChatGPT-tool te bieden heeft.

Dhr. Lampe leidde de deelnemers door een diepgaande verkenning en presenteerde de volgende onderwerpen:

- Kunstmatige intelligentie (AI) in het bedrijfsleven: de heer Lampe benadrukte het belang van de integratie van AI in de activiteiten van kleine tot middelgrote bedrijven. Ontwikkelingen op dit gebied helpen processen te vereenvoudigen en efficiënter te maken.
- ChatGPT en zijn rol in ondernemerschap: Het krachtige hulpmiddel ChatGPT werd gepresenteerd als een instrument dat creativiteit en mens-machine-interactie kan stimuleren. Mr. Lampe illustreerde zijn potentieel om bij te dragen aan het creëren van gepersonaliseerde klantervaringen.

De toekomst van kleine bedrijven in het digitale tijdperk: De workshop versterkte de inzet om kleine en midden grote bedrijven op Aruba een boost te geven in het digitale tijdperk. De introductie van technologieën als AI creëert nieuwe kansen en draagt bij aan duurzame ontwikkelingen in het lokale bedrijfsleven.

Totaal deden 20 mensen mee aan deze workshop, en ze waren allemaal erg tevreden met deze workshop.

5.4.5.11 Bazaar 'Kidpreneur\$ Bazaar 2023'

Op zaterdag, 25 november en 16 december 2023, werd de 'Kidpreneur\$ Bazaar' in de hoofdstraat te Oranjestad op de plein van 'Plaza Daniel Leo' gehouden.

Deze bazaar werd door de ministerie van Economische Zaken, Communicatie en Duurzaam Ontwikkeling, Minister Geoffrey Wever in samenwerking met IDEA georganiseerd en werd breed gepromoveerd via diverse mediakanalen zoals Tele Aruba, BoldBizz, IVO4 Life, Primera Plana en Drempele na Fin di Aña.

Totaal deden ongeveer 36 jeugdigen mee aan deze bazaar, waar ze hun talenten van ondernemerschap konden bewijzen, door hun producten met enthousiasme aan het publiek te verkopen. Ze hadden hard gewerkt en lieten hun creativiteit van hun producten zien. Hun creatieve producten liet een indrukwekkend gevoel achter aan kopers en mensen die ze bekwamen bezichtigen.

Enige producten wat ze verkochten waren: verftekening op canvas, kunstwerk op zee-hout, sieraden, haakwerk, slijm, diverse kerstdecoraties, koekjes en diverse zoetigheden.

De kinderen versierden hun tafels, die onder tenten stonden. Verder konden kinderen tijdens deze bazaar ook genieten van andere activiteiten zoals de Dino Jump en ze mochten ook cotton candy en popcorn gratis krijgen. Eenieder kon van de mooie kerstverlichtingen genieten, terwijl ze inkopen in de stad deden.

Het resultaat van deze bazaar had een indruk op deze jeugdigen, gezien de gelegenheid en waardevolle ervaring die ze hebben gekregen om hun zakelijke vaardigheden verder te ontwikkelen en ook hebben ze hun potentie bewezen om verder te groeien als toekomstige ondernemers.

IDEA wil het bureau van de minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling hartelijk bedanken, voor het plannen en organiseren van deze onvergetelijke avond.

Ook willen wij alle vrienden, kennissen, ouder en de gemeenschap van Aruba bedanken voor hun steun en bijdrage die ze aan de kinderen hebben gegeven, gedurende deze succesvolle bazaar.

En als laatst willen we alle kinderen/ jeugdigen veel succes wensen in de toekomst als de toekomstige entrepreneurs.

5.4.6 Conferentie/ Andere Activiteiten 2023

Conferentie

America's Small Business Development Conference (SBDC) in, Nashville, Tennessee

Jaarlijks houdt de America's Small Business Development Center een conferentie en dit jaar vond de 44ste conferentie plaats.

Begin september kreeg IDEA de kans om deel te nemen aan deze conferentie, te Nashville, Tennessee. De thema was: RE-Imagine Mainstreet

Deze conferentie bleek een waardevolle gelegenheid te zijn om te netwerken, te leren en inzichten te verwerven op het gebied van de ontwikkeling van kleine bedrijven.

Het evenement omvatte 2 algemene sessies en talrijke workshops en trok duizenden bedrijfsadviseurs uit het hele land aan.

Algemene Sessies en Sprekers:

De conferentie begon met twee inspirerende algemene sessies, die waardevolle inzichten in de huidige toestand van kleine bedrijven in Amerika gaven en ze spraken over de uitdagingen en kansen die in het verschiet liggen.

Iedereen (meer dan 1.000 mensen) die deelnamen aan de SBDC-conferentie was aanwezig in een enorme conferentieruimte voor deze twee (2) algemene sessies.

De sprekers voor de algemene sessies waren:

- Opening Algemene Sessie:
 - Dhr. Charles “Tee” Rowe, President & CEO van het Amerikaanse SBDC, gaf zijn welkom woord aan en benadrukte het belang van kleine bedrijven bij het stimuleren van economische groei en innovatie.
 - Chris Barton, oprichter van Shazam, deelde zijn ervaring over technologie en ondernemerschap.

- Sluiting Algemene Sessie:
 - Mevrouw Isabel; Casillas Guzman (Small Business Administration) ze sprak over wat de impact van de recente beleidswijzigingen op de ontwikkeling van kleine bedrijven hadden.

Gast sprekers sprekers waren:

 - Matt Baker, hoofd van Small Business Solutions U.S. Visa, Inc., hij sprak over hoe Visa kleine bedrijven kan ondersteunen.
 - Michael A. Brown, hoofdeconoom van de U.S. Visa, Inc. Hij sprak over het analyses en voorspellingen van de Amerikaanse Economie.

Workshops en Sessies:

Het hart van de conferentie was het brede scala aan (200+) workshops en sessies waarin verschillende aspecten van de ontwikkeling van kleine bedrijven aan bod kwamen. Deze workshops waren zeer informatief en lieten de deelnemers dieper ingaan op specifieke interessante onderwerpen.

Enkele workshops die IDEA heeft bijgewoond waren (titel in het Engels):

1. **‘Beyond Limits: Unleashing the Power of Entrepreneurship in the Disability Community’**: Inspirerende en informatieve paneldiscussies en succesverhalen van ondernemers met een handicap die deze uitdagingen hebben overwonnen en opmerkelijk succes hebben geboekt in hun respectievelijk sectoren.

2. **‘How to Launch a Successful Marketing Campaign’**: Deze sessie ging over het bouwen van een tijdlijn en het genereren van momentum vóór, tijdens en na een lancering.

3. **‘Creating a Winning Business Plan’**: Voor kredietverlening en meer: showcase LivePlan/Learning is een online software voor bedrijfsplanning die wordt gebruikt door meer dan 1 miljoen ondernemers en talloze SBA resourcepartners.
4. **‘Businesses that Stay: Bringing Stability Back to Main Street’**: Gaf aan hoe je met een paar belangrijke wijzigingen in je bedrijfsprogrammering, een verschil kan maken in het blijven bestaan van een bedrijf, indien er gezorgd wordt dat Main Street-bedrijven de training, middelen en voortdurende ondersteuning krijgen.
5. **Innovate or Die**: Samenvatting over presentatie: De wereld is nog nooit zo snel veranderd; Weerstand tegen verandering is verspilde moeite; Oude oplossingen voor nieuwe problemen werken zelden; Gebruik de onrust op de markt in uw voordeel; Innovatie betekent overleven; Conventioneel zakelijk denken helpt misschien niet; Zoek manieren om anders naar de situatie te kijken; ‘Job To Be Done’ kan het innovatieproces helpen; Concentreer op het probleem om NIET uw interne behoeften of de technologie op te lossen.
6. **‘Financial Coaching Conversations’**: 10 tips voor winstgevende betrokkenheid en Wat is *wel* coaching en wat is *niet* coaching.
7. **‘The Business Plan is dead. Long live the Business Plan!’**
8. **‘Artificial Intelligence (AI), The Next Big Thing for Small Business’**: Ken de kracht van AI en transformeer uw bedrijfsprocessen, branding en klantbetrokkenheid.
9. **‘SBDC Agribusiness Advising’**: Deze workshop was gericht op het bieden van begeleiding aan landbouwbedrijven, waarbij hun unieke uitdagingen en kansen werden aangepakt, aangezien dit geen normaal onderdeel is van het regime van een algemene SBDC-bedrijfsadviseur.
10. **‘Innovating To Create a New Outcome’**: Deelnemers verkenden innovatie strategieën voor het oplossen van problemen en het bevorderen van creativiteit binnen kleine bedrijven.
11. **‘Pricing, Pricing, Pricing’**: Tijdens deze sessie werd dieper ingegaan op prijsstrategieën en hoe deze de winstgevendheid en het concurrentievermogen van een klein bedrijf.
12. **‘Re-Imagine Main Street through Commercial Real Estate’**: deze workshop besprak de rol van commercieel onroerend goed bij het revitaliseren van lokale gemeenschappen en het ondersteunen van kleine bedrijven.
13. **‘Avoid 5 Fatal Financial Mistakes Other Business Owners Make’**: deelnemers leerden over veelvoorkomende financiële valkuilen en hoe ze te vermijden, waardoor financiële stabiliteit en groei worden gewaarborgd.

14. **‘Reading and Interpreting Client Financial Statements’**: Deze sessie bood praktische begeleiding bij het analyseren van financiële overzichten om weloverwogen zakelijke beslissingen te nemen.
15. **‘Taking Your Social Media to the Next Level with Canva’**: deelnemers onderzochten manieren om hun aanwezigheid en betrokkenheid op sociale media te vergroten met behulp van de ontwerptools van Canva.
16. **‘Boosting Small Business Success w/AI: How SBDC Advisors are Optimizing Business Advising w/ ChatGPT’**: Deze workshop besprak de integratie van AI technologie, zoals ChatGPT, in bedrijfsadvies en de potentiële voordelen ervan.

Naast de Algemene Sessies en Workshops waren er ook speciale evenementen voor netwerken, zoals de ‘Opening Reception Ribbon Cutting Ceremony’ en de ‘Nashville Night Receptie’. Hier waren veel professionals met verschillende achtergronden en regio’s aanwezig.

Conclusie:

America’s Small Business Development Conference (SBDC) 2023 in, Nashville, Tennessee was een geweldige en unieke ervaring. De kennis en connecties die we tijdens deze conferentie hebben opgedaan blijft nuttig voor onze rol als bedrijfsadviseur en we kijken ernaar uit deze inzichten toe te passen om kleine bedrijven in ons gemeenschap te blijven helpen.

Andere activiteiten

E-Aruba Business Seminar 2023

Tijdens het E-Business Seminar die op 21 november plaatsvond, bij de Renaissance Convension, hadden IDEA en andere units van de DEZHI namelijk, Exprodesk en Arina een standplaats gedurende deze evenement. De aanwezigen die bij ons (IDEA) langskwamen kregen waardevolle informatie van ons over het starten van een bedrijf en ook deelden wij

informatie over ons bedrijfseducatie cursus en workshops. Het seminar bleek een uitstekend platform te zijn voor netwerken en het verspreiden van essentiële kennis over bedrijfsontwikkeling.

Community Building Event Gemeenschap opbouw evenement op 21 november 2023

IDEA werd op 21 november 2023 door de 'Centro di Bario's' uitgenodigd om tijdens het evenement van gemeenschap opbouw te presenteren. Deze evenement werd gehouden in het Renaissance Convention Center. Deze bijeenkomst was een opmerkelijk platform voor het delen van innovatieve ideeën, het bevorderen van samenwerking en het tot stand brengen van betekenisvolle verbindingen gericht op het versterken van onze gemeenschap. Gedurende het hele evenement had IDEA contact gehad met diverse vertegenwoordigers uit verschillende wijken, waarbij gedachten werd uitgewisseld en verbindingen waren gelegd die een integraal onderdeel waren van de groei en kracht van onze gemeenschap. Onze deelname aan dit evenement heeft niet alleen ons begrip verrijkt, maar heeft ook onze toewijding aan collectieve vooruitgang en eenheid versterkt.

Workgroup Good Agricultural Practices (GAP) for Aruba

IDEA had gedurende 2023 actief deelgenomen aan een werkgroep onder leiding van Santa Rosa met samenwerking van verschillende belanghebbenden. Het doel hiervan was bij dragen aan het eerste ontwerp van de Goede Landbouwpraktijken (GAP) voor Aruba. Deze gezamenlijke inspanning omvatte het samenbrengen van verschillende perspectieven om een alomvattend raamwerk te creëren dat tegemoetkomt aan de unieke behoeften van onze landbouwpraktijken. Het eerste ontwerp werd in december 2023 formeel gepresenteerd aan de minister van Landbouw.

5.5 Sectie Exprodesk (Export Promotion Desk)

5.5.1 Inleiding

Exprodesk bestaat sinds 11 september 2017 en ressorteert onder de afdeling van Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI). Exprodesk is een 'Export Promotion Desk' met als doel een bijdrage te leveren aan een duurzame economische ontwikkeling op Aruba door de nodige informatie en kennis te verstrekken aan alle exporteurs en potentiële exporteurs die hun producten en/of diensten willen exporteren. Om dit te bereiken, biedt Exprodesk ondersteuning, begeleiding, advies, trainingen en workshops aan lokale ondernemers met inter alia het volgende streven:

- potentiële buitenlandse markten te identificeren en te penetreren ter stimulering van het ondernemerschap o.a. op het gebied van markttoegang, marktverkenning, toegang tot kapitaal en toegang tot kennis;
- het stimuleren van de buitenlandse handel, waaronder het exportbeleid;
- het stimuleren en ondersteunen van de particuliere sector o.a. op het gebied van export mogelijkheden;
- het bevorderen van een gedegen nationale economie gericht op het stimuleren van het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) van Aruba.

5.5.2 Visie, missie, doelstellingen en waarden

Om de visie, missie en doelstellingen van Exprodesk te realiseren, tracht Exprodesk een nauwe samenwerking te vergen met strategische partners en stakeholders waaronder de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), Directie Cultuur Aruba (DCA), Bureau Intellectueel Eigendom (BIE), Centrale Bank van Aruba (CBA), Kamer van Koophandel en Nijverheid Aruba (KvK), Freezone Aruba N.V. (FZA), Aruba Trade and Industry Association (ATIA), Douane (DAA) en Aruba Ports Authority (APA).

Visie

Ondernemers helpen met uitgebreide exportbegeleiding, training, workshops en coaching om de export van hun goederen en diensten te stimuleren.

Missie

Bijdragen aan duurzame economische ontwikkeling en innovatie op Aruba door exportcapaciteit bij ondernemers op te bouwen.

Strategische doelen

De strategische doelen van Exprodesk zijn als volgt:

- Bevordering van handel en internationale bedrijfsontwikkeling met het doel de economie van Aruba te versterken en te diversifiëren;
- Het bevorderen van innovatie en economische groei door nieuwe exportsectoren en bedrijfsmodellen te stimuleren;

- Exprodesk promoten als exportautoriteit en centraal aanspreekpunt door handels- en marktinformatie te bieden;
- Ondersteuning van het strategische planningsproces en aanmoediging van coördinatie en samenwerking tussen de betrokken autoriteiten.

5.5.3 Taken

De taken van de Beleidsmedewerker bij Exprodesk zijn:

1. Het verschaffen van handels- en marktinformatie niet alleen aan potentiële, nieuwe of bestaande exporteurs, maar ook aan andere lokale belanghebbenden zoals overheidsinstellingen of de academische wereld omtrent:
 - Marktfeiten en trends: marktomvang, distributiekanalen, handelsstatistieken en prijzen;
 - Regels voor buitenlandse handel: douaneprocedures, certificeringseisen en oorsprongsregels;
 - Markttoegang: handelsovereenkomsten, tarieven en technische handelsbelemmeringen;
 - Zakelijke kansen: alerts, handelsvoordelen, zakelijk nieuws en tendenties;
 - Handelscontacten: bedrijfsdirectories, expediteurs en beurzen.
2. Het creëren en verstrekken van digitale en/of niet-digitale documenten met enkele of gecombineerde soorten informatie die voldoen aan de behoeften van de cliënten waaronder, een gedrukte of digitale gids van buitenlandse importeurs, een online gids of brochure hoe zaken te doen in een bepaald land, een nieuwsbrief, een rapport, een aankondiging van een zakelijke mogelijkheid, een marktstudie, een lijst met aankomende handelsbeurzen voor een bepaalde sector, een handelsartikel, een lijst met potentiële kopers of een nieuw marktnieuwsrapport.
3. Het onderhouden van een klantendatabase om op die manier een gestructureerd cliëntbeheersproces te kunnen monitoren en evalueren waarbij gedacht wordt aan de volgende punten:
 - Een effectief serviceportfolio te ontwikkelen die in staat is zo spoedig mogelijk te reageren op verschillende en veranderende klantbehoeften;
 - Het effectiever richten op die ondernemingen met een zo groot mogelijk potentieel qua exportresultaat;
 - Om ervoor te zorgen dat de bronnen van de ondernemingen optimaal worden ingezet;
 - Om sterkere relaties op te bouwen met de belangrijkste klanten van Exprodesk;
 - Om de kwaliteit van producten en diensten van Exprodesk te meten en indien nodig aan te passen en verbeteren;
 - Om een hoge mate van klanttevredenheid te bereiken.

4. Het verrichten van studies en onderzoeken met betrekking tot internationale markten om zo beter in te stemmen op de behoeften van de klanten en op de strategische doelstellingen van hun organisaties.
5. Samenwerken met organisaties en partnerschappen ondergaan met relevante nationale en internationale partners om potentiële exporteurs te ondersteunen met hun producten en/of diensten en alsmede om nieuwe kansen voor bestaande exporteurs te creëren.
6. Het opbouwen en onderhouden van relaties met bestaande belanghebbenden/stakeholders om beoogde plannen te kunnen realiseren en als ondersteuningssysteem te fungeren voor nieuwe projecten evenals om potentiële exporteurs bij te staan met het realiseren van hun bedrijfsstrategie.
7. Het organiseren van diverse lezingen en presentaties met als doel de (export)capaciteit op te bouwen van exporteurs of potentiële exporteurs.
8. Het organiseren van diverse workshops en trainingen om zowel theoretische als praktische kennis te verschaffen. Ondernemers krijgen tools en kennis omtrent de vereisten die nodig zijn voor het succesvol opzetten van een bedrijf buiten Aruba.
9. Het voeren van verschillende projecten om exportactiviteiten te stimuleren die zullen bijdragen aan een duurzame en innovatieve economie. De projecten zullen ook bijdragen tot het concurrentievermogen en de diversificatie van de Arubaanse economie.
10. Het onderhouden van de website en social media platforms van Exprodesk door relevante en actuele informatie, evenementen en documenten op te laden.
11. Het handhaven van public relations (PR) d.m.v. diverse marketingtools zoals social media, persberichten, gastoptredens in belangrijke tv- en radioprogramma's en promotiemateriaal.
12. Exprodesk als centraal contactpunt van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), werkt nauw samen met en ondersteunt RVO door:
 - handelsmissies van de RVO te bevorderen onder de klanten van Exprodesk;
 - aangepaste landeninformatie te verstrekken via RVO;
 - verzoeken van Europese ondernemers (van RVO) te voorzien met gepersonaliseerde informatie over zakendoen in Aruba;
 - door de SIB-vouchers te bevorderen onder de Arubaanse potentiële exporteurs (zoals de coaching-, missie- en kennisvouchers).
13. Het informeren en/of bevorderen en/of organiseren en/of leiden van relevante handelsmissies onder de Arubaanse (potentiële) exporteurs en importeurs. Exprodesk

werkt hierdoor nauw samen met Centro de Exportación e Inversión de la República Dominicana (CEI-RD), Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en andere belangrijke stakeholders en partners.

14. Exprodesk neemt als onderdeel van de Directie Economische Zaken deel aan de vergaderingen van de Aruba Trade Board (ATB). De ATB is formeel opgericht in oktober 2020 en bestaat uit de volgende leden: de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie; de Kamer van Koophandel; de Aruba Trade and Industry Association; de Free Zone Aruba NV en het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
15. Exprodesk speelt een ondersteunende rol binnen DEZHI door samen te werken met andere divisies, hulp te bieden bij taken zoals het doorverwijzen van klanten, het ondersteunen van het onderhoud van de website van DEZHI, het assisteren van collega's met nieuwe applicaties en programma's en het bijdragen aan de succesvolle uitvoering van evenementen.

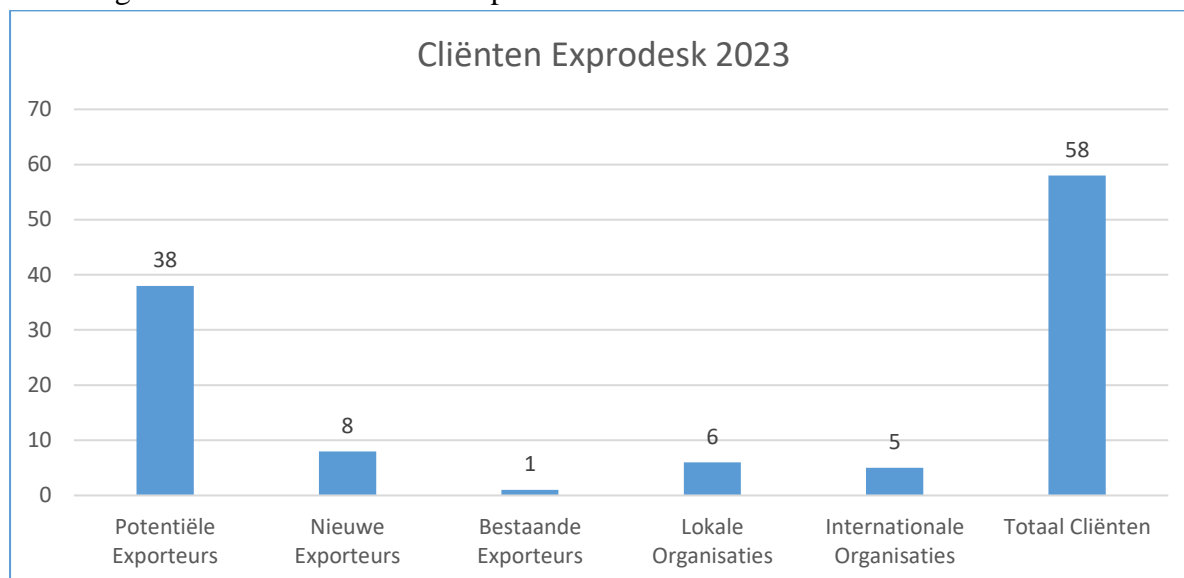
5.5.4 Data-Analyse van cliënten van Exprodesk

Cliënten van Exprodesk zijn ondernemers en organisaties, waaronder ook stichtingen en overheidsinstellingen, die de diensten en producten van Exprodesk gebruiken. De ondernemers van Exprodesk zijn onderverdeeld in de volgende categorieën:

- Potentiële exporteurs (ondernemingen die het potentieel hebben om te exporteren maar dit nog niet hebben gedaan);
- Nieuwe exporteurs (ondernemingen die voor het eerst beginnen te exporteren);
- Bestaande exporteurs (ondernemingen met enige exportervaring, maar exporteren vormt geen kernonderdeel van hun activiteiten en is dat wel vaak reactief in plaats van gepland);
- Volwassen exporteurs (ondernemingen waarvan export een kernonderdeel van hun activiteiten is en die wat aanzienlijk percentage van de omzet vormt);
- Lokale organisaties (lokale- overheidsdiensten, niet-gouvernementele organisaties, stichtingen, onderzoekers en de academische wereld);
- Internationale organisaties (internationale- overheidsdiensten, niet-gouvernementele organisaties (NGO's), bedrijven, stichtingen, onderzoekers en de academische wereld).

In 2023 werd Exprodesk in totaal door 58 cliënten benaderd voor informatie, advies of samenwerking. Hiervan waren 38 potentiële exporteurs, 8 nieuwe exporteurs, 1 bestaande exporteurs 6 lokale organisaties en 5 internationale organisaties, zie onderstaande Staafdiagram 5.5.4.1.

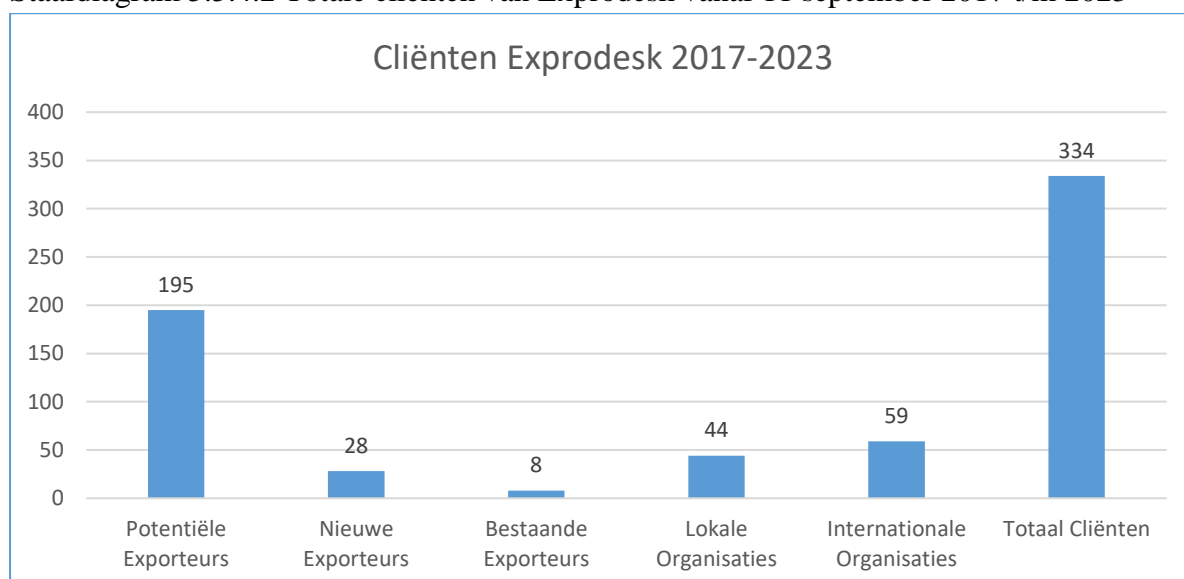
Staafdiagram 5.5.4.1 Cliënten van Exprodesk

Bron: DEZHI

Vanaf 11 september 2017 t/m 2023 werd Exprodesk in totaal door 334 cliënten benaderd voor informatie, advies of samenwerking. Hiervan waren 197 potentiële exporteurs, 28 nieuwe exporteurs, 8 bestaande exporteurs, 44 lokale organisaties en 59 internationale organisaties, zie onderstaande Staafdiagram 5.5.4.2.

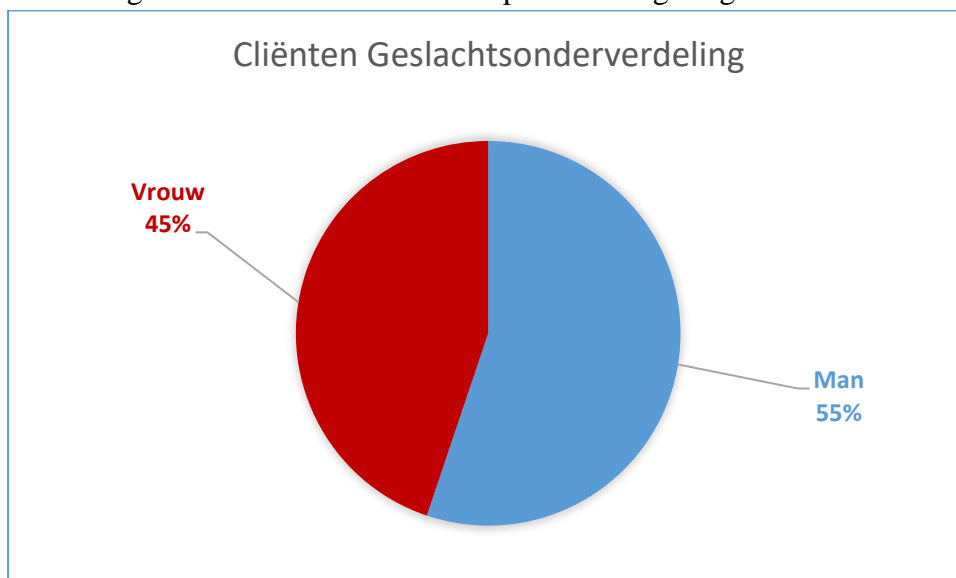
Staafdiagram 5.5.4.2 Totale cliënten van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2023

Bron: DEZHI

Van de 58 cliënten van Exprodesk waren 32 (55%) mannen en 26 (45%) vrouwen, zie Cirkeldiagram 5.5.4.3. Verder heeft Exprodesk in 2023 ook ondernemers verwezen naar de afdelingen Vestiging van Bedrijven en IDEA voor informatie en het aanvragen van een vestigingsvergunning.

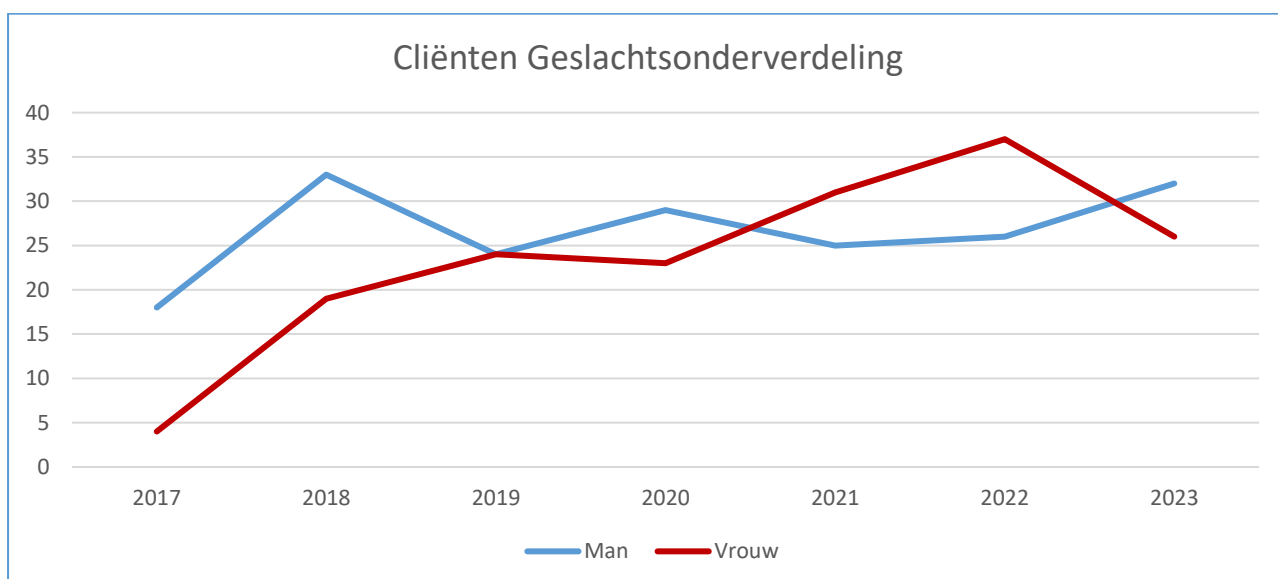
Cirkeldiagram 5.5.4.3 Cliënten van Exprodesk volgens geslachtsonderverdeling

Bron: DEZHI

Vanaf 11 september 2017 t/m 2023 werd Exprodesk in totaal door 334 cliënten benaderd voor informatie, advies of samenwerking. Hiervan waren 187 mannen en 164 vrouwen, zie onderstaande Grafiek 5.5.4.4. Door de jaren heen is er een gestage toename van vrouwelijke klanten. In 2021 en 2022 overtroffen de vrouwelijke klanten echter de mannelijke maar in 2023 kunnen we echter weer een toename van het aantal mannelijke cliënten zien.

Grafiek 5.5.4.4 Totale cliënten via geslachtsonderverdeling van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2023.

5.5.5 Workshops en trainingen van Exprodesk

Exprodesk biedt workshops aan alle lokale bedrijven die geïnteresseerd zijn in het opbouwen van hun exportcapaciteit. Deze workshops zijn gericht op het opbouwen van een reeks vaardigheden die nodig zijn om succesvol te kunnen exporteren.

Exprodesk zelf of in samenwerking met verschillende lokale en internationale bedrijven, stichtingen en overheidsorganisaties, organiseerde in 2022 diverse workshops en presentaties voor potentiële exporteurs en die waren als volgt:

- Presentaties en Webinars door de beleidsmedewerker Exprodesk voor lokale en internationale entrepreneurs, partners en stakeholders (zie §5.5.5.1);
- Workshops en Presentaties Algemeen (zie §5.5.5.2);
- Workshops, webinars en presentaties op maat voor het project 'From Zero to Hero Mastermind- Empowered Women Exporters' (zie §5.5.5.3);
- Webinars en presentaties op maat voor het project 'Music Market Ready 2020' (zie §5.5.5.4);
- Webinars en presentaties op maat voor het project 'Tech & Arts Without Borders 2020' (zie §5.5.5.5);
- Webinars en presentaties op maat voor het project 'arubaverse.io' (zie §5.5.5.6);
- Webinars en presentaties Export Week 2022: 'Conquering New Horizons' (zie §5.5.5.7).
- Webinars en presentaties Exprodesk 5th Anniversary Event: 'Reaching New Frontiers' (zie §5.5.5.8).

5.5.5.1 Presentaties en Webinars door de beleidsmedewerker Exprodesk voor internationale entrepreneurs, partners en stakeholders

De beleidsmedewerker van Exprodesk verzorgt presentaties voor lokale partners en belanghebbenden met als doel haar diensten en projecten te verhelderen. Deze presentaties dienen als platform om de uitgebreide details van het aanbod van Exprodesk te communiceren, waardoor een beter begrip onder de lokale gemeenschap wordt bevorderd. Door samen te werken met belangrijke partners en belanghebbenden zorgt Exprodesk voor transparante communicatie en samenwerking, waardoor de weg wordt vrijgemaakt voor een succesvolle implementatie en onderlinge samenwerking bij verschillende initiatieven.

- Op 31 januari 2023 verzorgde de beleidsmedewerker van Exprodesk gezamenlijk met de heer Bruce Harms, lid van de Caribbean Blockchain Alliance en Managing Director van de Full Stack Vision Foundation een succesvolle presentatie aan de Aruba Tourism Authority (A.T.A.). De presentatie gaf informatie over het doel van het project 'arubaverse.io', namelijk om de Arubaanse gemeenschap van kunstenaars, ondernemers, bedrijven en organisaties te informeren over de principes van Web 3.0 en ook om adoptie en/of veilige praktijken te helpen stimuleren. De presentatie vershafte een alomvattend inzicht in het metaverse concept door de essentie ervan te

verduidelijken en het enorme potentieel te verkennen dat inherent is aan de creatie van een 'Arubaverse'. Dit project als concept van de metaverse is een virtuele ruimte waar gebruikers in realtime met een computergegenereerde omgeving en met elkaar kunnen communiceren. De focus van de presentatie lag op het onder woorden brengen van de unieke mogelijkheden en kansen die een Arubaverse zou kunnen bieden, waarbij de nadruk werd gelegd op de verschillende kenmerken ervan en de transformerende impact die het zou kunnen hebben op gebruikerservaringen, samenwerking en digitale betrokkenheid binnen deze virtuele ruimte. De presentatie betrachtte om belanghebbenden te inspireren met de visie van een Arubaverse, en zo de weg vrij te maken voor discussies en ontwikkelingen in dit innovatieve en dynamische domein.

5.5.5.2 Workshops/webinars en Presentaties Algemeen

In 2023 organiseerde Exprodesk tal van workshops voor het algemeen publiek bestaande uit lokale ondernemers die potentiële exporteurs zijn of geïnteresseerd zijn in het zoeken naar nieuwe kansen in het buitenland. Daarom nodigde Exprodesk potentiële exporteurs uit zijn database uit om deel te nemen aan de maandelijkse webinars voor de 'ALES-experiencias 2023'. ALES oftewel 'Asociación Latinoamericana de Exportadores de Servicios' is een internationale organisatie bestaande uit 35 publieke en private instellingen uit 18 landen. ALES-activiteiten worden ontwikkeld om een betere positionering van de regio op de internationale dienstenmarkt te bevorderen, waarbij zowel de concurrentiekracht van landen als hun aantrekkelijkheid als investeringsbestemmingen worden benut.

Algemene webinars 'ALES-ervaringen' 2023 voor potentiële exporteurs:

- **Webinar 1 (24 april 2023): 'Oportunidades en Servicios Globales: Qué se requiere y cómo ingresas a Florida (USA)'**. De eerste sessie van de 'ALES Experiences' begon met een webinar dat bestond uit het volgende onderwerp: Kansen in Global Services - Wat is vereist en hoe kom je Florida (VS) binnen. De presentator was de heer Camilo Osuna, MBA, een bekende specialist in Global Services, met vele jaren ervaring op de Florida-markt in de VS.
- **Webinar 2 (23 mei 2023): Oportunidades en Servicios Globales: Qué se requiere y cómo ingresas a Silicon Valley (USA)**. De tweede sessie van de ALES Experiences was het webinar: Kansen in Global Services: wat is vereist en hoe je Silicon Valley (VS) kan betreden. De spreker was de heer Ignacio Gonzales, consul-generaal van Uruguay in San Francisco, die opviel door zijn contacten met relevante actoren in het technologische ecosysteem van Silicon Valley.
- **Webinar 3 (27 juni 2023): Impuestos que aplica Ecuador en la Exportación de Servicios**. De derde sessie van de 'ALES Experiences' was het webinar 'Belastingen toegepast door Ecuador bij de export van diensten'. Spreker was mevrouw Verónica Peña, Tax and Transfer Pricing Partner, BDO TAX & LEGAL Ecuador.

- **Webinar 4 (20 juli 2023): ¿Cómo prepararse para vender servicios remotamente a USA?** De vierde sessie van de 'ALES Experiences' was het webinar 'Hoe bereid je je voor om diensten op afstand te verkopen aan de VS?'. De sprekers waren de heer Jorge Coral en de heer Diego Passadore van Beyond Partners.
- **Webinar 5 (3 augustus 2023): Impuestos que aplica República Dominicana en la Exportación e Importación de Servicios.** De vijfde sessie van de 'ALES Experiences' was het webinar 'Belastingen toegepast door de Dominicaanse Republiek op de export en import van diensten'. De spreker was de heer César Joel Peña.
- **Webinar 6 (12 september 2023): Oportunidades de Exportación de Servicios a México.** De zesde sessie van de 'ALES Experiences' was het webinar: Mogelijkheden voor het exporteren van diensten naar Mexico. De sprekers waren de heer Juan Camilo Charry en de heer Andersson Parra.
- **Webinar 7 (5 oktober 2023): Impuestos en la Exportación e Importación de Servicios.** De zevende sessie van de 'ALES Experiences' was het webinar 'Belastingen op de export en import van diensten'. De sprekers waren de heer Fabio Salas.

5.5.5.3 Workshops, webinars en presentaties op maat voor het project 'From Zero to Hero Mastermind- Empowered Women Exporters'

De workshops en webinars voor de groep van 'From Zero to Hero Mastermind- Empowered Women Exporters' werden georganiseerd in samenwerking met mevr. Taiana Mora, Directeur van NEX Consulting. Dit Project 'From Zero to Hero' startte in juli 2019 en bestond uit 4 stappen, 'Mastermind- Empowered Women Exporters' is de vierde stap. Deze stap bestaat uit minimaal eenmaal per maand vergaderen en het is een eer voor Exprodesk om deze groep van vrouwelijke professionals, nu voor 3 jaar al te hebben begeleid en ze zien groeien en nieuwe internationaal horizons zien veroveren. Dit project eindigde met stap 4 met als hoogtepunt een certificaatuitreiking op 3 juni 2022. Dit project werd in december 2023 afgerond. De vergaderingen in stap 4 werden gesplitst in workshops/webinars, best practices/testimonials en netwerkactiviteiten.

5.5.5.4 Webinars en presentaties op maat voor het project 'Music Market Ready 2020'

Het Project 'Music Market Ready 2020' werd georganiseerd in samenwerking met dhr. Carlos Delgado Imbert van NEX Consulting en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Het Project had in principe een looptijd van 6 maanden en is gestart op 24 augustus 2020 en werd in juni 2023 afgerond.

5.5.5.5 Webinars en presentaties op maat voor het project 'Tech & Professional Services Without Borders 2020' en 'Arts Without Borders 2020'

De projecten 'Tech & Professional Services Without Borders 2020' en 'Arts Without Borders 2020' werden georganiseerd in samenwerking met mevr. Lay Hing de Kort Yee van Cornerstone Economics en dhr. Frits Israel van Doc Opleidingen. Beide Projecten hadden in principe een looptijd van 6 à 8 maanden en zijn gestart op 14 en 18 september 2020 respectievelijk. Beide Projecten bestaan uit 4 stappen. Dit project werd in januari 2023 afgerond.

Verder werd er een gesloten Facebookgroep en WhatsAppgroep gemaakt met als doel het delen van inhoud van de workshops met de deelnemers, waaronder:

- Volledige en gedeeltelijke PowerPoint presentaties;
- Artikelen die worden aangehaald tijdens de workshops;
- Wisselen van kennis onder deelnemers en samen het wekelijks huiswerk maken;
- Mogelijkheid vragen te stellen aan de beleidsmedewerker van Expodesk en/of de consultant;
- Nieuwe en relevante informatie.

De Facebook-pagina's zijn genaamd 'From Zero to Hero - Pack your Talent' en 'Aruba Music Industry' en zijn gesloten voor het publiek en men kan zich alleen aansluiten door toestemming van de huidige beheerders waaronder de beleidsmedewerker van Expodesk. Beide Facebook-pagina's en alle WhatsAppgroepen zijn gesloten in 2023 doordat projecten werden afgerond.

5.5.5.6 Webinars en presentaties op maat voor het project 'arubaverse.io'

De project 'arubaverse.io' word georganiseerd in samenwerking met mevr. Thanya Croes en dhr. Bruce Harms van Full Stack Vision Foundation. De doel van dit project is om de Arubaanse gemeenschap van artiesten, ondernemers, bedrijven en organisaties te leiden op de uitgangspunten van Web 3.0 alsmede helpen bij het stimuleren van acceptatie en/of veilige handelingen. De eerste lancering van het Arubaverse-project (versie 1.0) viel samen met de feestelijke gelegenheid van het 5-jarig jubileum van Expodesk in november 2022. Voortbouwend op het succes van de eerste release bereikte het project in augustus 2023 een belangrijke mijlpaal met de onthulling van de Arubaverse.io-versie 2.0. Deze duidelijke vooruitgang weerspiegelt de toewijding aan voortdurende verbetering en innovatie, en toont de toewijding van Expodesk aan het verbeteren en ontwikkelen van het Arubaverse-meetups voor een verrijkte en dynamische participatie van alle deelnemers. Arubaverse versie 2.0 werd gelanceerd in september 2023 in San Nicolas.

Dit project biedt toegankelijke ondersteuning voor het leren en ontwikkelen van vaardigheden op de volgende pijlers:

- Kunstmatige intelligentie: Bevorderen van het bewustzijn van AI-technologieën en hun potentieel om processen te optimaliseren, klantervaringen te verbeteren en innovatie te stimuleren;
- Computersystemen: Het bevorderen van het begrip van computersystemen en hun praktische toepassingen, waarbij de nadruk wordt gelegd op de manier waarop deze ten goede kunnen komen aan het MKB en professionals;
- Netwerken: bewust maken voor het belang van netwerken en connectiviteit bij het stimuleren van bedrijfsgroei en het verbeteren van communicatie en samenwerking;
- Media creëren: MKB-bedrijven en professionals in staat stellen effectief digitale media te creëren en te benutten voor marketing-, branding- en communicatiedoelinden;
- Algoritmen en datastructuren: vereenvoudigen van complexe concepten van algoritmen en datastructuren en demonstreren van hun relevantie bij het oplossen van problemen en besluitvorming;
- Gegevens en informatie: benadruk de waarde van datagestuurde besluitvorming en bied begeleiding bij het beheren en analyseren van gegevens voor zakelijke inzichten;
- Impact van technologie: het bevorderen van een verantwoorde adoptie van technologie, rekening houdend met de maatschappelijke, ethische en economische implicaties voor het MKB en professionals;
- Ontwerp en ontwikkeling: Stimuleer gebruikersgerichte ontwerpprincipes en ontwikkelingsmethodologieën die de gebruikerservaring verbeteren en bedrijfsdoelstellingen ondersteunen;
- Veiligheid en beveiliging: het bewustzijn vergroten over het belang van cyberbeveiligingsmaatregelen en best practices voor de bescherming van bedrijfsgegevens en digitale activa;
- Effectief gebruik van e-tools: Bied begeleiding bij het selecteren en gebruiken van technologische tools die de productiviteit, samenwerking en algehele efficiëntie verbeteren.

Arubaanse artiesten, ondernemers, bedrijven en organisaties hebben de mogelijkheid om hun Blockchain IQ op een niveau te brengen voor gemakkelijke adoptie en uiteindelijk deel te nemen aan deze opkomende industrie. De grenzeloze economie in Web 3.0 kan echte exportmogelijkheden bieden voor digitale middelen en/of diensten. Om dit te bereiken bestaat dit project uit de volgende 3 stappen:

- **Stap 1 - De gemeenschap laten groeien**
Het laten groeien van de gemeenschap van blockchain-deelnemers is belangrijk als een eerste prioriteit. Arubaverse begint met de meetup-groep. Deze groep is gecreëerd en geregistreerd op meetup.org als de 'Cardano Oranjestad Group'. De deliverables in stap 1 zijn de volgende:
 - Maandelijkse bijeenkomsten organiseren;

- Leden laten groeien;
 - Presentaties/workshops over Blockchain, cryptocurrencies en AI
 - Relevante nieuws/trends
 - Veilige handelingen
 - Wallet-adoptie
 - Projecten maken
 - Promoot niet-fungeerbare tokenprojecten
 - Help artiesten met NFT-Learning
 - Experimenteer met NFT's & Web 3.0 Marketing
- **Stap 2 - Critical Mass**

Wat bedoelen we met kritische massa? Met een community van een genoeg aantal professionals, artiesten, influencers, maganers, bestuurders, kunnen we het juiste beleid gaan voeren en de blockchain-ruimte invloeden. Met deze massa kunnen we onze middelen/kennis consolideren om een project te realiseren genaamd: arubaverse.io
 - **Stap 3 - Projectcreatie en NFT-training**

De Aruba Verse Group wordt Aruba's cryptopreneurs die de weg wijzen om echte deelnemers te worden in de blockchain-ruimte.

5.5.5.7 Webinars en presentaties Export Week 2023: 'Conquering New Horizons'

Als onderdeel van een initiatief om het exportpotentieel van de Arubaanse entrepreneurs te vergroten, heeft Exprodesk de 'Export Week 2023: Conquering New Horizons' georganiseerd. Deze Export Week bracht aandacht voor de nieuwste 'Disruptive Technologies'. Het onderwerp van 2023 was dan ook 'Digitalisering en de rol van kunstmatige intelligentie (AI)'. Tijdens deze Exportweek was er de mogelijkheid om dieper in te gaan op onderwerpen als e-commerce; gratis tools voor kunstmatige intelligentie (AI), zoals het maken van advertenties en het schrijven van inhoud; digitale activa nieuwste trends; hoe AI kan helpen bij het aanpassen of creëren van nieuwe bedrijfsmodellen; hoe onderscheid te maken tussen goede en slechte productaanbiedingen; het juiste kanaal om eindgebruikers te bereiken; hoe digitale evenementen te organiseren met een cashloos betalingssysteem; blockchain; de toekomst van digitale betalingen; digitale goederen/NFT's en nog veel meer. Holland House Colombia heeft ook deelgenomen aan Export Week 2023 om alle informatie te geven over zakendoen met Colombia.

De Exportweek 2023 vond plaats eind juni 2023, van 9.00 - 12.00 uur (maandag t/m donderdag) en 9.00 - 12.30 uur (vrijdag). De Exportweek bestond uit de volgende webinars:

- **Day 1: Monday, July 3, 9:00 AM- 12:00 PM: Cracking the Cultural Goldmine & Doing Business with Colombia:**
 - How can you as an entrepreneur benefit from Aruba's Cultural Goldmine;
 - The Mapping of Aruba's Cultural and Creative Industries;
 - The Colombian creative industries sector & opportunities for Aruban entrepreneurs;
 - Doing Business with Colombia (how can your business navigate the Colombian market).

- **Day 2: Tuesday, July 4: 9:00 AM- 12:00 PM: The AI Revolution, improving your time and effort more efficiently!**
 - How can AI technology help your business?
 - First you have to know the purpose of your business when starting a project or campaign or new product or service in order to select the correct AI tools for your business;
 - Set a clear purpose and set of goals to utilize the best AI technology to increase productivity;
 - How to grow and scale your businesses, that you can make massive impact on the world, without having to do everything yourselves;
 - Small Business Excellence Framework: where you might have been, where you are right now, and where you might be going to.

- **Day 3: Wednesday, July 5: 9:00 AM- 12:00 PM: Unlocking the Future: How UX Design, Automation, and AI Tools Shape the Digital Landscape:**
 - Hands-on Workshop*
 - Does your product or website offer the most optimal experience for your users?
 - How to distinguish between a good - and bad product offering?
 - Are you using the right channel to reach your end-users?
 - How do you fix it? Create better alignment between your offering and end-users.
 - What is the role of Automation tools?
 - How can AI tools help?

*All participants had to bring their own laptop to test the FREE AI tools!

- **Day 4: Thursday, July 6, 9:00 AM- 12:00 PM: Virtual Economy as a New Economic Pillar & Unique Protection against Competition in the same Segment or Niche:**
 - Virtual Economy as a New Economic Pillar;
 - A stepping stone on to a new economy where identity and content is king;

- Capitalizing on it in the virtual world;
 - Healing our financial relationships with our current tribe on virtual platforms;
 - Building a new playground for all Aruba Lovers to participate in from the comfort of their homes;
 - Intellectual Property as a unique protection against competition in the same segment or niche;
 - Communicating and building your Intellectual Property through a virtual world.
- **Day 5: Friday, July 7, 9:00 AM- 12:00 PM: How to organize Digital Events with a Cashless Payment System CX Pay (Payment Gateway Services and more..:**
The what, the How and the Why of eCommerce and the importance for Export;
 - How can CX Pay assist Aruban Exporters?
 - Compatibility of CX Pay;
 - Other Services.

CX Events:

Online Tickets:

- 20+ payment options;
- Seating chart available;
- Track purchases and check-ins.

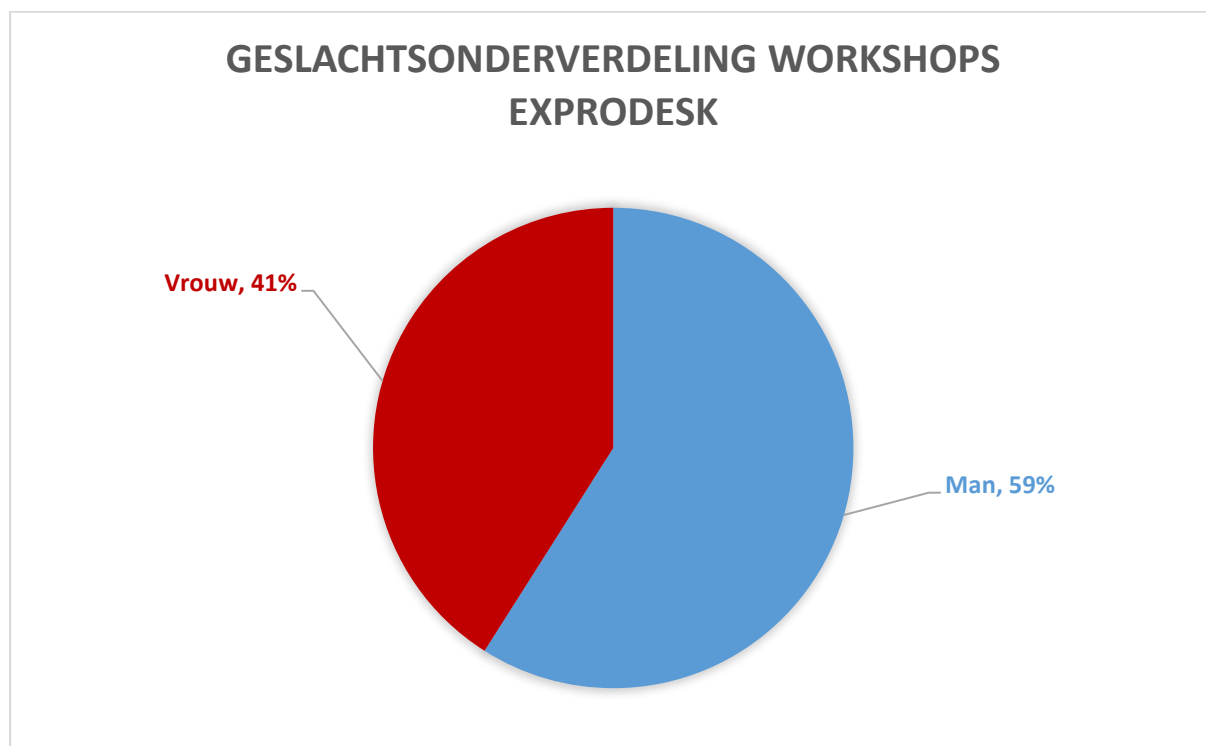
Cashless Events:

- Topup into a closed network;
- The use of digital tokens, no counting of tokens;
- Faster and efficient service with Food & Beverage;
- Available event without internet.

- **Day 5: Friday, July 7, 12:00 PM- 12:30 PM:**
 - Closing Ceremony: the Minister of Economic Affairs, Communications and Sustainable Development, H.E. Mr. Geoffrey Wever granted Certificates to participants who attended minimum 3 days of workshops.

Exprodesk heeft 29 Webinars, workshops en presentaties georganiseerd in 2023, waar in totaal 437 participanten hebben deelgenomen. Van deze 437 deelnemers waren er 256 (59.0%) mannen en 181 (41.0%) vrouwen, zie Cirkeldiagram 5.5.5.1.

Cirkeldiagram 5.5.5.1 Mannelijke en Vrouwelijke Deelnemers Workshop

Bron: DEZHI

Voor het totaal aantal deelnemers aan alle workshops en presentaties van Exprodesk zie Tabel 5.5.5.2

Tabel 5.5.5.2 Totaal Aantal Mannelijke en Vrouwelijke Deelnemers aan 29 Webinars van Exprodesk in 2023

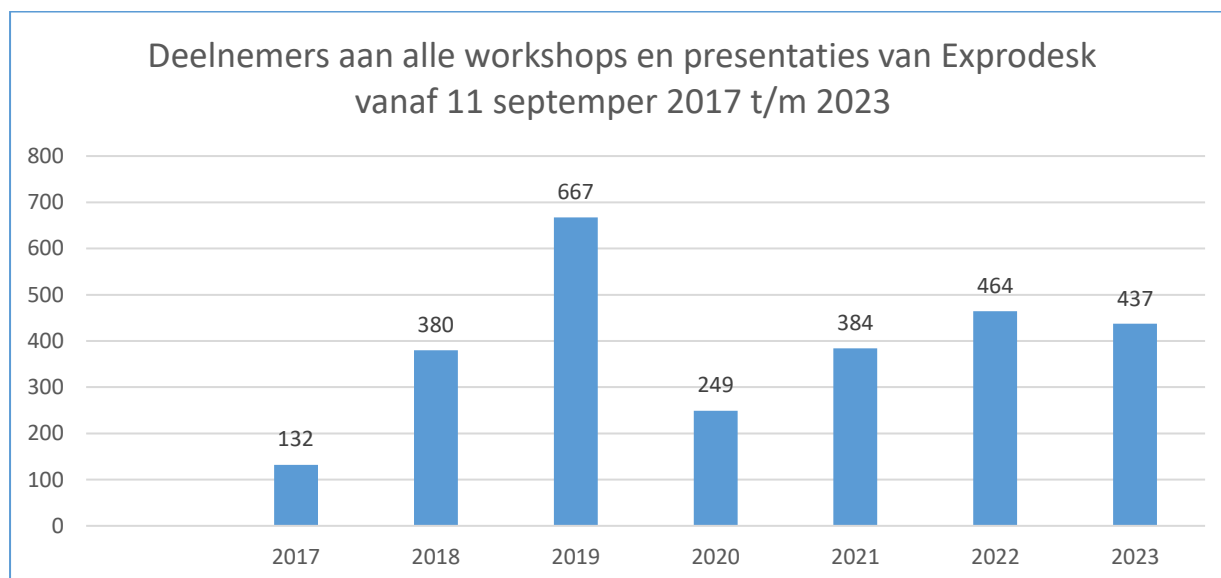
Date	Workshops/ Webinars/ Presentations 2023 (incl. Export Week & Anniversary Event)	Total Workshops/ Webinars/ Presentations	Total Male Participants		Total Female Participants		Total Participants per Workshops/ Webinars/ Presentations
			Count	Percentage	Count	Percentage	
31- Jan	Presentatie arubaverse (ATA)	1	4	36%	7	64%	11
4-Apr - 5- Oct	Webinars ALES	7	34	55%	28	45%	62
21- Apr	Webinar Digital Marketing	1	16	47%	18	53%	34
24- Apr & 10- May	Chat GPT for Musicians Part 1 & 2	2	19	70%	8	30%	27

20-May	Empowered Women Exporters Plus	1	0	0%	5	100%	5
30-Jun	Workshop Teambuilding DEACI	1	11	46%	13	54%	24
3-Jul-7-Jul	Export Week 2023 'Conquering New Horizons'	10	91	66%	47	34%	138
30 Aug-29 Nov	Project Arubaverse.io	4	62	72%	24	28%	86
4-April & 23-Oct	RVO webinar SIB-subsidie	2	19	38%	31	62%	50
	Total Exprodesk Workshops & Participants 2023	29	256	59%	181	41%	437

Bron: DEZHI

Voor een overzicht van de deelnemers aan alle workshops en presentaties van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2023 zie Staafdiagram 5.5.5.3 en Staafdiagram 5.5.5.4

Staafdiagram 5.5.5.3 Overzicht totaal aantal deelnemers aan alle workshops, webinars en presentaties van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2023.

Bron: DEZHI

Staafdiagram 5.5.5.4 Overzicht totaal aantal workshops en presentaties van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2023

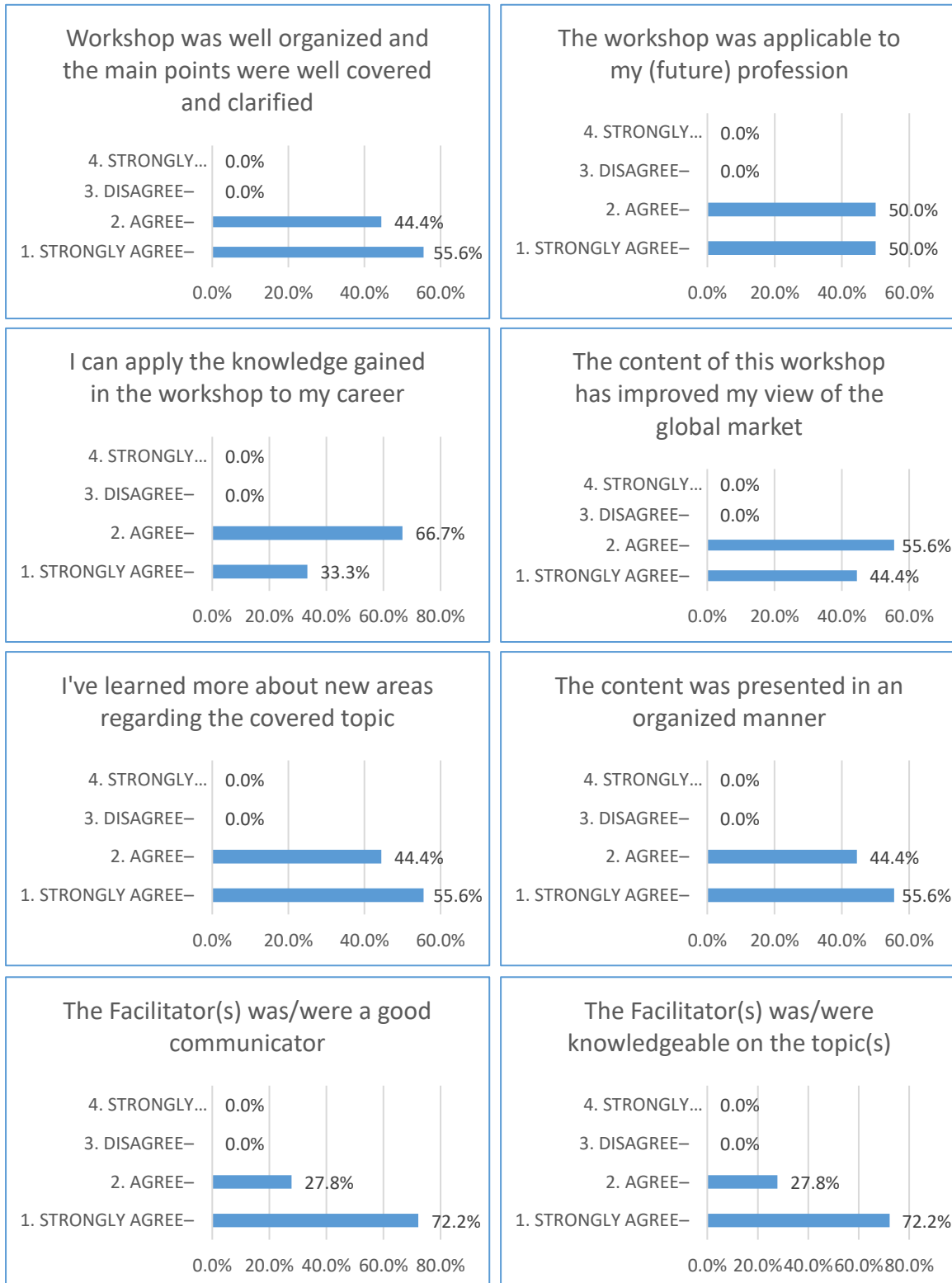
Bron: DEZHI

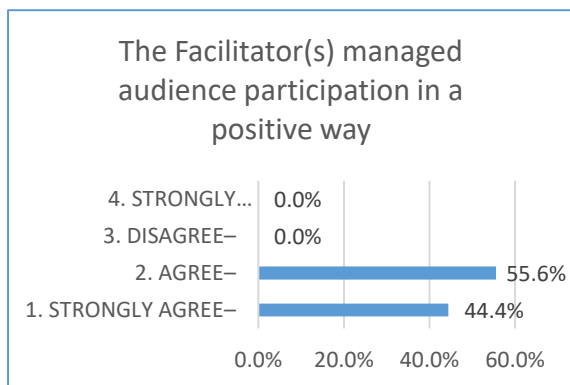
5.5.6 Terugkoppeling en evaluatie

Met het doel om feedback te verkrijgen van de deelnemers, deelden de beleidsmedewerkers van Exprodesk aan het einde van elke workshop of presentatie evaluatieformulieren uit, die anoniem vrijwillig ingevuld dienden te worden door de deelnemers. De formulieren houden het volgende in:

- 10 vragen over de inhoud van de workshop en de spreker/presentator, die beantwoord dient te worden d.m.v. Likert-schaal vragen die variëren van sterk mee oneens tot zeer sterk mee eens.
- 1 vraag met betrekking tot de duur van de workshop, te beantwoorden met de volgende meerkeuze-opties: "Te lang", "Adequate lengte" of "Te kort"
- 1 vraag met betrekking tot het niveau van het onderwerp dat werd gepresenteerd door de spreker/presentator, te beantwoorden met de volgende meerkeuzemogelijkheden: "Introductory", "Intermediate" of "Advanced"
- 1 vraag dat de loyaliteit van de deelnemers meet 'How likely is it that you would recommend this workshop to a friend or colleague?' Hierbij werd een Net Promoter Score, of NPS gebruikt dat uit onderzoek bleek dat het meten van klanttevredenheid het beste afgang d.m.v. de Net Promoter Score.

Onderstaande grafieken geven een overzicht van de antwoorden van de deelnemers m.b.t. de drie secties van het formulier. De resultaten van de enquêtes zijn als volgt:

- 99 % van de reacties toonden gemiddeld een positieve waardering van de workshop door 'Sterk mee eens' en 'Mee eens' te identificeren als antwoorden in het beoordelingsformulier.
- Duur van de workshops en presentaties: 78% van de deelnemers geven aan dat de workshops en presentaties de "juiste lengte" hebben en 0% van de antwoorden geven een "te lange" duur aan, zie Cirkeldiagram 5.5.6.1 over de duur de workshops en presentaties.

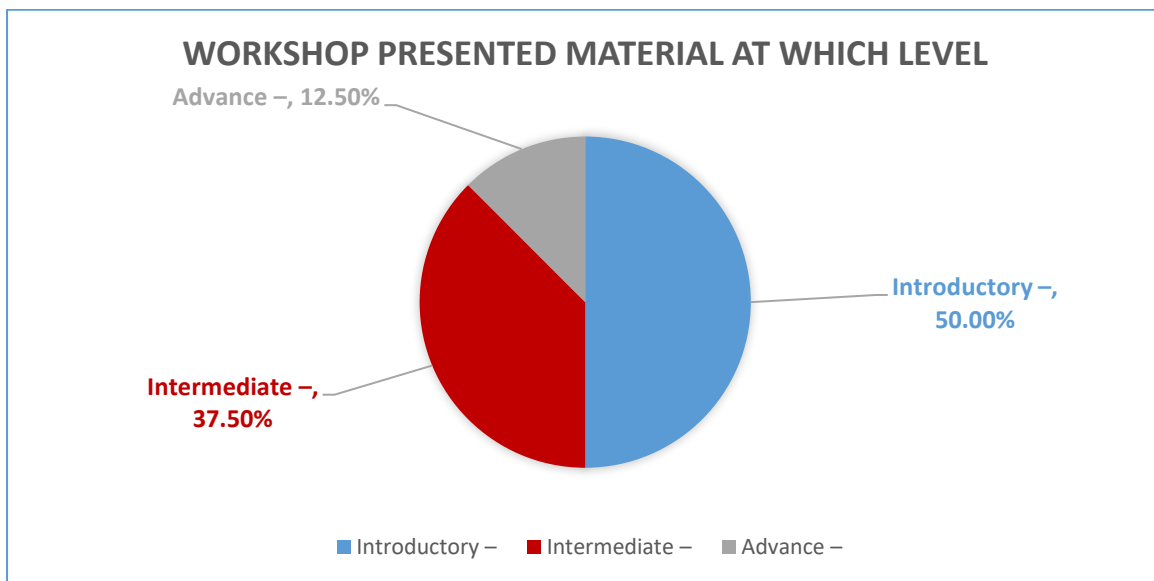
Cirkeldiagram 5.5.6.1 Duur Workshops en Presentaties

Bron: DEZHI

- Niveau van de onderwerpen: 37.5% van de antwoorden geeft aan dat de workshop materiaal van een "Intermediate" niveau voor workshopdeelnemers heeft gepresenteerd, 50.0% van de antwoorden geeft aan dat de workshop materiaal van een "Introductory" niveau heeft gepresenteerd, zie Cirkeldiagram 5.5.6.2 over het niveau van de onderwerpen.

Cirkeldiagram 5.5.6.2 over het niveau van de onderwerpen

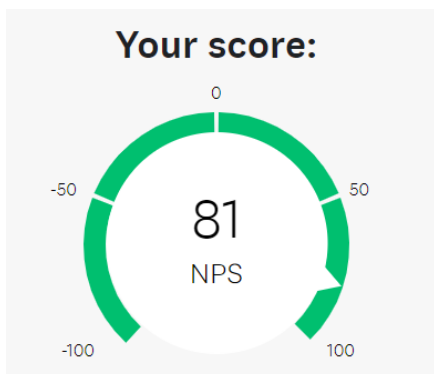

Bron: DEZHI

- Exprodesk heeft sinds 2020 de Net Promoter Score (NPS) in zijn evaluatieformulier geïntroduceerd, omdat dit de gouden standaard is voor klantervaringsstatistieken. NPS meet en houdt bij hoe Exprodesk door haar klanten wordt gezien (ze kunnen Exprodesk een score van 0-10 geven). NPS-scores bepalen de segmentering tussen slechte en positieve feedback. Daarom vallen klanten in een van de 3 categorieën om een NPS-score vast te stellen:
 - Promoters** reageren met een score van 9 of 10 en zijn doorgaans loyale en enthousiaste klanten;
 - Passieven** reageren met een score van 7 of 8. Ze zijn tevreden met de service, maar niet gelukkig genoeg om als promotors te worden beschouwd;
 - Tegenstanders** reageren met een score van 0 tot 6. Dit zijn ontevreden klanten die waarschijnlijk niet meer bij je zullen kopen, en ze kunnen anderen zelfs ontmoedigen om bij je te kopen.

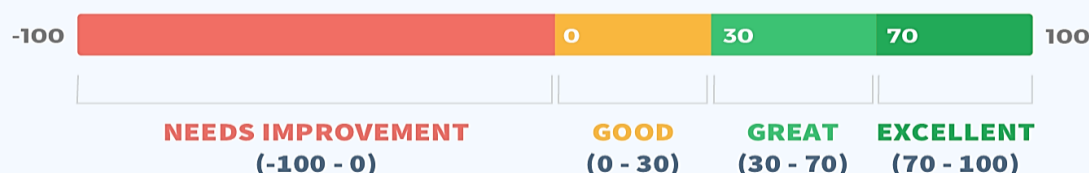

Net Promoter Score (NPS): 'How likely is it that you would recommend this workshop to another business/entrepreneur?'

- **Promoters** (83.3% van onze klanten) reageerden met een score van 9 of 10, wat aangeeft dat ze typisch loyale en enthousiaste klanten zijn!
- Exprodesk kreeg **81 NPS** wat betekent dat onze klanten Exprodesk een 'Excellent' score gaven!

What is a good NPS score?

5.5.7 Handelsmissies

Exprodesk was vereerd om Centro de Exportación e Inversión de la República Dominicana (CEI-RD) te hebben bijgestaan, met het inschrijven van Arubaanse deelnemers aan de Hub Cámara Santo Domingo sinds 2018. De Hub Cámara Santo Domingo is de grootste handelsbeurs in het Caribisch gebied die een samenvoeging is van tentoonstellingen, bedrijfsvergaderingen, productlancerings, workshops en presentaties.

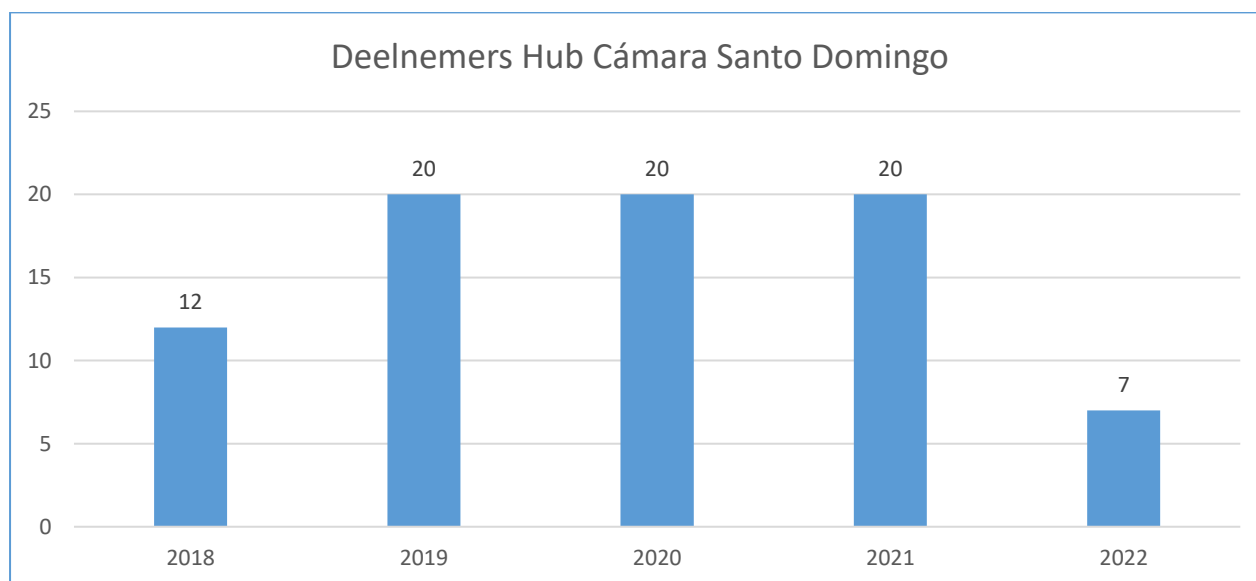
HUB Cámara Santo Domingo is het ideale platform om op één plek zakenrelatie te maken met een verscheidenheid aan formele, nationale en internationale sectoren; waar kleine, middelgrote en grote bedrijven de mogelijkheid hebben om nieuwe relaties en contacten te leggen in een puur zakelijke omgeving (B2B), waardoor het creëren van synergiën en complementen in de waardeketen tussen de deelnemers wordt gestimuleerd. Daarnaast zijn deelnemers in staat om nieuwe trends in verschillende commerciële sectoren te ontmoeten, zoals vanuit: industrie, handel, bouw, fabricage, energie, communicatie/technologie, dienstenindustrie en gezondheid/geneesmiddelen.

Exprodesk in samenwerking met de Ambassade van het Koninkrijk der Nederlanden in Santo Domingo zorgen dat alle Arubaanse bedrijven uitgenodigd worden voor een netwerkborrel die door de NL-DR Kamer van Koophandel georganiseerd wordt, speciaal voor deze missie uit Aruba. Helaas door de COVID-19 pandemie heeft HUB Cámara Santo Domingo in 2020 en 2021 niet doorgedaan. Exprodesk heeft 20 Arubaanse deelnemers aan de Hub in 2020

bijgestaan. Dezelfde deelnemers werden weer benaderd in 2021 en waren bereid en enthousiast om mee te doen in 2021, maar helaas moest Hub 2021 opnieuw geannuleerd worden vanwege Covid-veiligheidsmaatregelen. In 2022 heeft de afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen (BEB) 7 Arubaanse deelnemers aan de Hub in 2022 bijgestaan. In 2023 werd de HUB Cámara Santo Domingo niet georganiseerd.

Verder ondersteunde Exprodesk de CEI-RD ook met het coördineren van de ALES-handelsmissies sinds 2018 en leidde de beleidsmedewerker van Exprodesk een delegatie van Arubaanse bedrijven tijdens de ALES-handelsmissie in 2018. ALES oftewel ‘Asociación Latinoamericana de Exportadores de Servicios’ is een internationale organisatie die bestaat uit 35 publieke en private instellingen uit 18 landen. ‘ALES-experiencias’ worden ontwikkeld om een betere positionering van de regio op de internationale dienstenmarkt te bevorderen, waarbij zowel de concurrentiekracht van landen als hun aantrekkelijkheid als investeringsbestemmingen worden benut. Van april tot oktober 2023 is Exprodesk verheugd ALES te hebben bijgestaan bij het uitnodigen van Arubaanse potentiële exporteurs om deel te nemen aan maandelijkse Webinars. In totaal namen 62 potentiële exporteurs deel aan de zeven Webinars 'ALES-experiencias', waarbij sommige bedrijven aan meerdere virtuele sessies deelnamen.

Staafdiagram 5.5.7.1 Deelnemers Hub Cámara Santo Domingo vanaf 2018 t/m 2022 en ALES-experiencias 2023

Bron: DEZHI

5.5.8 Samenwerking met andere afdelingen in the DEZHI en met stakeholders

Samenwerking met andere afdelingen binnen de DEZHI is essentieel om de organisatiedoelen te bereiken en een alomvattende aanpak van economisch initiatieven te waarborgen. Door nauw samen te werken met verschillende afdelingen zorgen we voor synergie om tot meer impactvolle resultaten te komen. Insgelijks, het opbouwen van sterke partnerschappen met overheidsinstanties, gemeenschapsorganisaties, bedrijven en andere relevante stakeholders zorgt voor een holistische en inclusieve aanpak. Door open communicatie, gedeelde doelen en wederzijds begrip streven we ernaar duurzame en effectieve diensten, workshops en trainingen te creëren die de lokale ondernemers in het algemeen ten goede komen.

Afdelingen van de DEZHI

Beleidsmedewerker van Exprodesk verwijst klanten door naar de unit IDEA van de Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development en biedt de afdeling Vestiging websiteondersteuning. Daarnaast heeft Exprodesk informatie over de diensten van IDEA en ARINA ter opname in de RVO-database aangeboden. Verder heeft Exprodesk de INVESTOR GUIDE 2023 van ARINA doorgestuurd voor promotie op de RVO-website voor een grotere zichtbaarheid van ARINA.

Aruba Trade Board (ATB)

Exprodesk neemt als unit van de Directie Economische Zaken (inclusief ARINA-Aruba Investment Agency) deel aan de vergaderingen van de Aruba Trade Board (ATB). De ATB is formeel opgericht in oktober 2020 en bestaat uit de volgende leden: de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie; de Kamer van Koophandel; de Aruba Trade and Industry Association; de Free Zone Aruba NV en de Directie Buitenlandse Betrekkingen.

Deze samenwerking heeft tot doel de lokale handel te versterken, internationale bedrijven aan te trekken en bij te dragen aan de economische diversificatie op Aruba. Het doel is om hoogwaardige investeerders aan te trekken en innovatie in opkomende economische sectoren te bevorderen. Het platform maakt de consolidatie van werk, de uitvoering van taken en de organisatie van activiteiten mogelijk, waardoor lokale bedrijven worden gefaciliteerd bij het uitvoeren van activiteiten in het buitenland en investeerders worden aangetrokken naar nieuwe economische sectoren.

Aruba Fair Trade Authority (AFTA)

Op 15 september 2022 verklaarde de Arubaanse regering de start van het proces dat leidde tot de oprichting van de Aruba Fair Trade Authority (AFTA) en op 1 december 2023 was de officiële opening van de mededingingsorganisatie AFTA.

Exprodesk is er trots op AFTA te hebben ondersteund bij het organiseren van dit belangrijke mijlpaal voor Aruba door de uitnodigingen en RSVP's voor de officiële opening te beheren. De oprichting van AFTA markeert een nieuwe fase in de bescherming van consumenten en de bevordering van eerlijke concurrentie in Aruba, wat van aanzienlijke waarde zal zijn voor zowel de commerciële sector als de algehele economie.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)

De verdieping van de banden op het gebied van economische samenwerking tussen Aruba en Nederland leidt tot meer mogelijkheden voor Aruba's (potentiële) exporteurs om kennis en informatie over buitenlandse markten te vergaren.

Daarom promoot Exprodesk RVO-instrumenten en handelsmissies, omdat deze een belangrijke rol spelen bij het ondersteunen van onze lokale bedrijven en belangrijke kansen bieden op internationale markten. Daarnaast ondersteunt en werkt Exprodesk samen met RVO door hen desgevraagd informatie op maat te verstrekken.

Exprodesk, als centraal aanspreekpunt van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), nodigde lokale potentiële exporteurs uit voor twee informatiesessies op 4 april en 23 oktober 2023, waar RVO specifieke subsidie- en vouchermogelijkheden presenteerde voor ondernemers die graag hun kansen op een nieuwe of bestaande buitenlandse markt willen vergroten of hun netwerk willen uitbreiden en contact willen leggen met potentiële buitenlandse klanten/instellingen voor hun producten of diensten.

5.6 Sectie ARINA (Aruba Investment Agency)

5.6.1 Inleiding

ARINA ressorteert sinds 2020 onder de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI), afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development (BEB/BD). ARINA werd in het leven geroepen met als hoofdtaak het aantrekken en begeleiden van (buitenlandse) investeringen in de promising sectors van Aruba, de binnenstad van Oranjestad en het centrum van San Nicolas. Daarmee heeft het als doel de Arubaanse economie toekomstbestendig te maken door middel van economische diversificatie en versterking van de bestaande economie.

Missie

Het promoten en verbinden van Aruba met wereldwijde zakelijke kansen om pioniers investeerders, kapitaal, kennis en innovatieve technologie in nieuwe economische sectoren aan te trekken om bij te dragen aan de duurzame ontwikkeling van Aruba.

Visie

De toonaangevende organisatie op Aruba zijn die investeerders begeleidt bij het ontwikkelen van nieuwe economische sectoren.

Om deze visie te kunnen bereiken is ARINA verantwoordelijk voor:

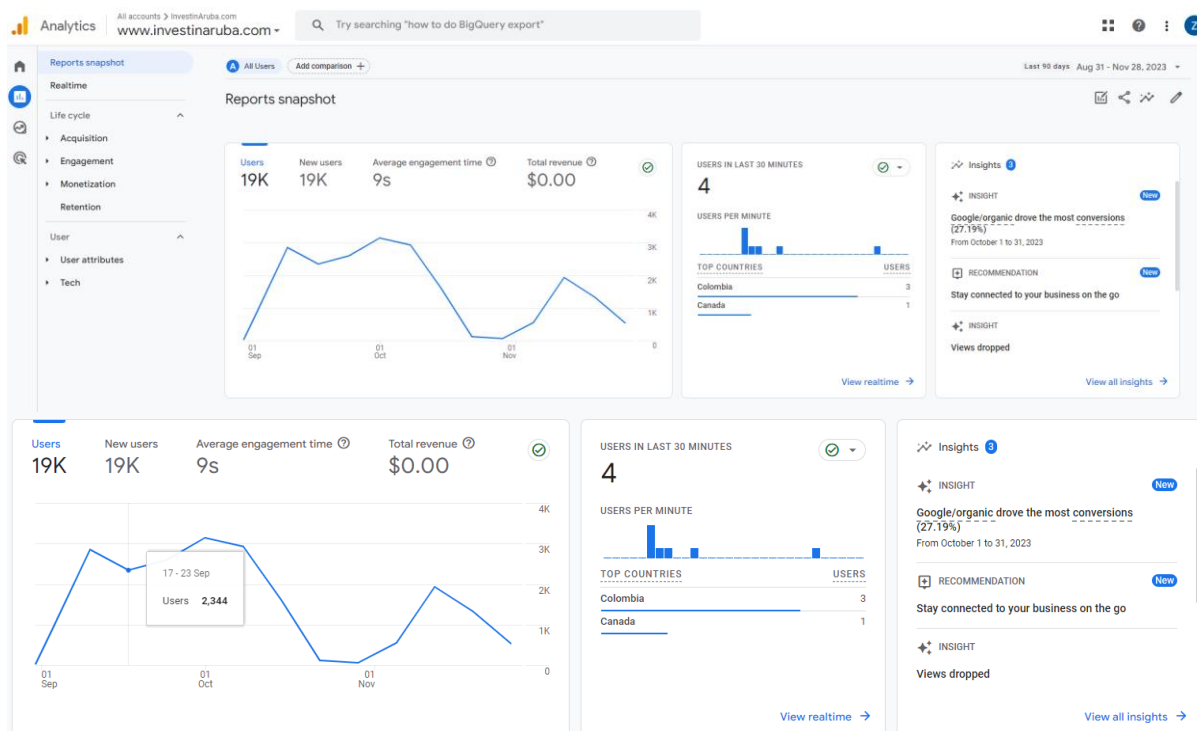
- *Investment Promotion*: het creëren van promotionele inspanningen om te kunnen concurreren op de wereldmarkt; het verzorgen van relevante en accurate informatie binnen de gevraagde sector;
- *Facilitation & Aftercare Services*: informatie vergaren over de vereisten, incentives, beleid en procedures van Aruba; ondersteuning bij het proces van locatiekeuze en bezoeken; ondersteuning bij de benodigde aansluitingen voor uitvoering van projecten, administratieve procedures, bedrijfs-/fiscale registratie en licenties.
- *Contact & Matchmaking*: het onderhouden van een breed netwerk van zakenpartners en overheidsinstellingen; en bijeenkomsten organiseren met relevante zakenpartners, overheidsinstanties, dienstverleners en andere relevante contacten in dat netwerk.
- *Policy Advocacy*: een continue dialoog faciliteren tussen de overheid, de investeerders en andere belanghebbenden, die bijdraagt aan de beleidsvorming.

5.6.2 Investeringsbevordering en -facilitatie

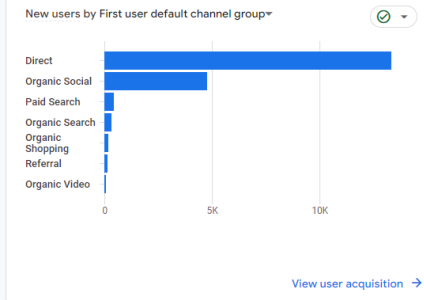
5.6.2.1 Sociaalmedia

In augustus 2023 werd een voorgesteld budget van AWG 16.000,00 goedgekeurd voor ARINA's promotionele initiatieven. Deze inspanningen omvatten gerichte promotieactiviteiten op sociale mediaplatforms en Google Ads, specifiek gericht op doelgroepen in Colombia en Nederland. In september 2023 startte The Lab een bewustmakingscampagne van drie maanden, waarbij strategisch advertenties op LinkedIn, Facebook en Google Ads werden geplaatst. Hoewel de primaire focus op de Colombiaanse markt lag, werden ook de inspanningen uitgebreid om de aandacht in Nederland te trekken. De resultaten van de bewustmakingscampagne waren opmerkelijk en lieten een aanzienlijke stijging van het aantal websitebezoekers zien.

Wat sociaalmedia betreft, zijn onze voornaamste engagementplatforms LinkedIn en Facebook, en tot nu toe zijn we nog niet aanwezig op Twitter. Vanaf mei 2023 tot nu hebben we 25 berichten op LinkedIn gedeeld en slechts een handvol op Facebook. We hebben met name een toename van de reacties op deze platforms waargenomen. Wij zijn echter van mening dat we met een versterkte aanpak onze impact aanzienlijk kunnen vergroten.

WHERE DO YOUR NEW USERS COME FROM?

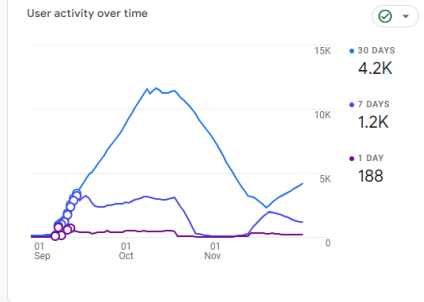

WHAT ARE YOUR TOP CAMPAIGNS?

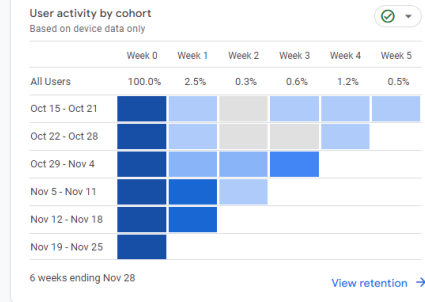
Sessions by Session default ch...	SESSIONS
Direct	19K
Organic Social	5.7K
Paid Search	489
Organic Search	452
Referral	179
Organic Shopping	166
Unassigned	108

HOW ARE ACTIVE USERS TRENDING?

HOW WELL DO YOU RETAIN YOUR USERS?

WHICH PAGES AND SCREENS GET THE MOST VIEWS?

PAGE TITLE AND SCREEN ...	VIEWS
Home - Invest in Aruba	25K
TANGERINE ARUBA - Invest L...	1K
Opportunities - Invest in Aru...	145
Starting a Business in Aruba...	123
Contact Us - Invest in Aruba	99
Our Team - Invest in Aruba	75
Breathing New Life into the ...	66

WHAT ARE YOUR TOP EVENTS?

EVENT NAME	EVENT COUNT
page_view	27K
session_start	26K
first_visit	19K
scroll	13K
user_engagem...	11K
click	222
file_download	108

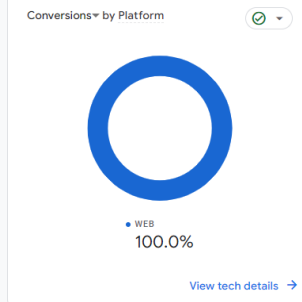
WHAT ARE YOUR TOP CONVERSIONS?

EVENT NAME	CONVERSIONS
ads_conversion_Contact_Us_1	100
Checklist	48
Download Investor Guide	15
Subscribe	3
E-mail	1

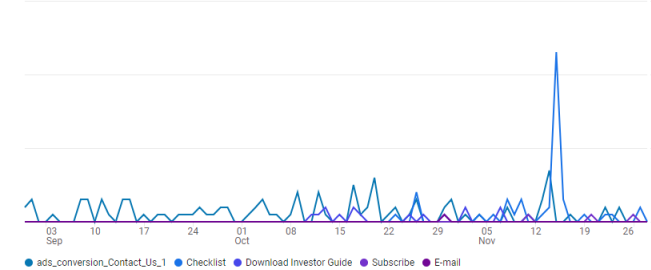
WHAT ARE YOUR TOP SELLING PRODUCTS?

No data available

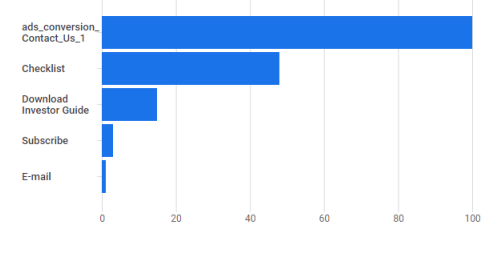
HOW DOES ACTIVITY ON YOUR PLATFORMS COMPARE?

Conversions by Event name over time

Conversions by Event name

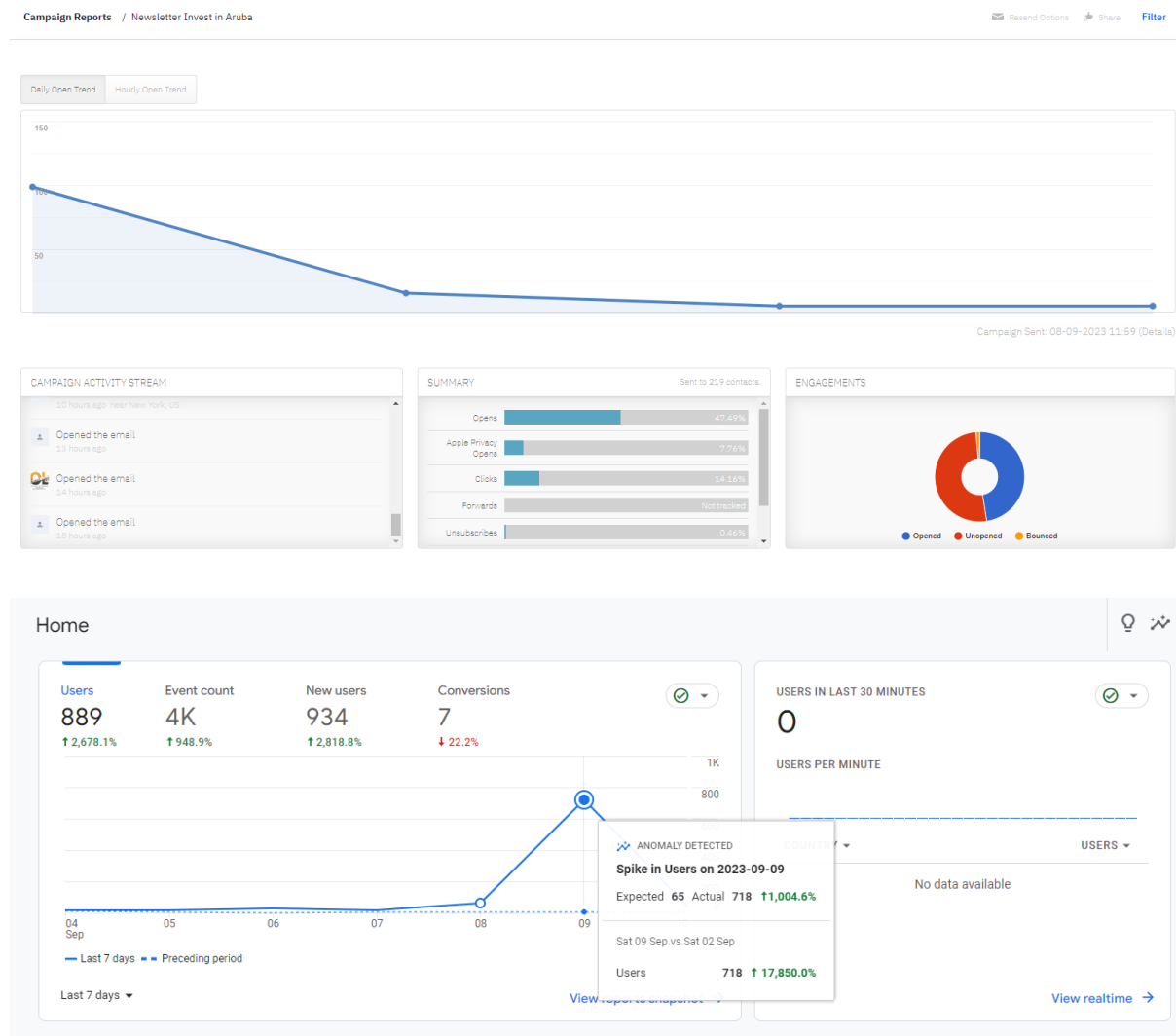
Event name	Conversions	Total users	Total revenue
ads_conversion_Contact_Us_1	167.00 (100% of total)	100 (100% of total)	\$0.00
1 ads_conversion_Contact_Us_1	100.00	68	\$0.00
2 Checklist	48.00	24	\$0.00
3 Download Investor Guide	15.00	12	\$0.00
4 Subscribe	3.00	2	\$0.00
5 E-mail	1.00	1	\$0.00

5.6.2.2 Nieuwsartikelen en -brieven

Het afgelopen jaar heeft ARINA 28 nieuwsartikelen gepubliceerd op de website. Vanaf februari 2023 hebben we consequent updates opgenomen over verschillende aspecten zoals projecten die gaande zijn op Aruba, evenementen, nieuwe beleidsmaatregelen, zakelijke kansen, prijzen, ranglijsten en meer. Links naar deze artikelen werden gedeeld op onze socialemediaplatforms, LinkedIn en af en toe ook op Facebook.

Daarnaast werden 3 nieuwsbrieven verspreid via het ActiveCampaign-platform. De openklikpercentages zijn consistent hoog geweest, wat bij distributie tot meer verkeer naar onze website heeft geleid (hieronder een illustratie van de website verkeer als gevolg van het publiceren van de nieuwsbrief van september.. Deze verhoogde activiteit heeft zich niet vertaald in zinvolle acties van bezoekers of prospects. Dit wordt echter toegeschreven aan technische problemen die zijn ervaren bij het integreren van onze webmail en het routeren ervan naar onze server. Eind november was het probleem opgelost en ontvangen wij nu e-mails van geïnteresseerden.

Nieuwsbrief van september

5.6.2.3 Investeerders

In de loop van 2023 heeft ARINA 24 geïnteresseerde investeerders bijgestaan bij het voorzien van informatie en/of bij het faciliteren van contact met verschillende overheidsinstanties. Sommige hiervan hebben nog geen vervolg gegeven aan hun ambities of deden dit wel zonder ARINA erbij te betrekken, en anderen lopen het traject door en zijn na het door ARINA gefaciliteerde contact in gesprek met andere stakeholders.

	Company	Location	Promising Sector
1	Dommelsche Watermolen	Netherlands	-
2	Madame Tye	Aruba	Agriculture
3	Cosmedica	Aruba/Netherlands	Medical tourism
4	Ecodust	Brazil	Circular economy
5	OML Fashion	Netherlands	Circular economy
6	NATU eco-escape	Aruba	-
7	Ecodust Ambiental	Brazil	Circular economy
8	Siglo Corp	Ecuador	-
9	Design Studio Aruba	Aruba	Creative industries
10	Design Academy Aruba	Aruba	Knowledge economy
11	Regalia Convention Center	Aruba	Creative industries
12	Caribbean Fast Ferry	Bonaire	Logistics
13	Petros Aquaculture	USA/Aruba	Agriculture
14	Customer 1st Caribbean	Trinidad & Tobago	Knowledge economy
15	Meadow Creek Sausage & Meat	Canada	-
16	Velosit Nederland	Netherlands	Circular economy
17	FEV	Germany	Circular economy, knowledge economy
18	Climate Coating	Germany	Circular economy
19	Jenbacher	Germany	Circular economy
20	Tdock Services & Export	Germany	Circular economy
21	Marlin Yard	Netherlands/Sint Maarten	Circular economy, agriculture
22	PrYme Professionals	Netherlands	Knowledge economy
23	Beta Group	Suriname	-
24	Patagonia Green	Argentina	Agriculture

5.6.3 Commissie Fast Ferry

De Commissie Fast Ferry werd ingesteld met als opdracht de minister te voorzien van advies over de publieke randvoorwaarden voor een veerdienst tussen Aruba en Curaçao. Op basis van de publieke randvoorwaarden die geïdentificeerd werden in het FOICE-rapport werden de beschikbaarheid van een geschikte haven en de capaciteiten van zowel de immigratie- als de douaneautoriteiten geëvalueerd. Naast een evaluatie van de publieke randvoorwaarden werd ook aandacht besteed aan de impact op het toerisme van Aruba en werd gekeken naar het businessplan van Caribbean Fast Ferry Company. Het advies dient om te bepalen of een veerboot op Aruba mogelijk is met de huidige stand van de publieke randvoorwaarden of dat er investeringen nodig zijn.

5.6.4 Evenementen

5.6.4.1 Website launch investinaruba.com

Het Aruba Investment Agency (ARINA) heeft zijn nieuwe website (investinaruba.com), gelanceerd tijdens het zakelijke netwerkevenement dat gehouden werd bij Fort Zoutman, onder

leiding van de Minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Geoffrey Wever. De website bevat actuele informatie over investeringsmogelijkheden op het eiland. Zowel lokale als buitenlandse investeerders kunnen de website bezoeken voor informatie over de vele zakelijke kansen in de promising sectoren van Aruba en gedetailleerde kennis opdoen over de vele lopende investeringsprojecten op Aruba.

De website heeft een strak modern ontwerp en biedt gedetailleerde en actuele informatie over het investeringsklimaat en de kansen op Aruba. Investeerders kunnen aantrekkelijke redenen ontdekken om Aruba te kiezen als investeringsbestemming, los van de bloeiende toerismesector. Daarnaast kunnen ze op de hoogte blijven van de laatste ontwikkelingen op het gebied van zakelijke onderwerpen en aankomende evenementen. De site is een waardevolle bron voor het leren van de fijne kneepjes van het zakendoen op Aruba, inclusief inzichten in veelbelovende sectoren en diverse zakelijke mogelijkheden die beschikbaar zijn voor zowel lokale als buitenlandse investeerders.

5.6.4.2 Vacation Home Rentals and Carrying Capacity

Georganiseerd door Minister Geoffrey Wever stond het evenement 'Vacation Home Rentals and Carrying Capacity' in het teken van de onderzoeksbevindingen van het Economisch Bureau Amsterdam (EBA) over de economische impact van vakantiehuisverhuur en beleidsopties. De presentatie werd gevolgd door een vragensessie waarbij lokale belanghebbenden en exploitanten van vakantiehuizen hun vragen konden stellen en hun zorgen konden uiten. ARINA had de rol van moderator en was verantwoordelijk voor het verstrekken van het welkomstwoord, het introduceren van de sprekers, en het modereren van de discussie tussen het publiek en de vertegenwoordigers van het EBA.

5.6.4.3 6e Aruba e-Business Seminar

Het 6e Aruba e-Business Seminar vond plaats op 30 september 2024 in het Renaissance Convention Center. Het seminar had een lijst van sprekers die deskundig waren op het gebied van marketing en ondernemerschap en besprak verschillende onderwerpen zoals de toekomst van werk, kunstmatige intelligentie, onder andere. Met de sponsoring van de minister heeft ARINA een plek veiliggesteld om een informatiestand op te zetten. Hier verschaftte ARINA informatie over haar diensten. Tijdens de pauzes van het seminar hadden de deelnemers de gelegenheid om met ARINA in contact te komen en vragen te stellen over het zakendoen in Aruba.

5.6.4.4 Foro di Pago Nacional

ARINA nam deel aan de inaugurale forumvergadering van het Foro di Pago Nacional over digitale financiële inclusie. Het Nationaal Betalingsforum, een initiatief van de Centrale Bank van Aruba, is een adviesplatform tussen de private en publieke sector dat gericht is op het stimuleren van de dialoog over onderwerpen met betrekking tot het betalingssysteem in Aruba. Diverse publicaties van de Centrale Bank van Aruba geven aan dat hoewel de toegang tot en het gebruik van financiële diensten relatief hoog zijn in Aruba, er ruimte is om dit verder te stimuleren, wat meer voordelen zal opleveren voor de economische ontwikkeling in Aruba.

5.6.4.5 5e Duits-Caribische Energieconferentie

Als onderdeel van de 5e Duits-Caribische Energieconferentie bezocht een delegatie van Duitse ondernemers gespecialiseerd in energieopwekking, energieopslag, koelsystemen, afval-naar-energie en engineering & financiering Aruba van 6 tot 7 november. Op 6 november organiseerde ARINA een 'Aruba Briefing' waarin de Duitse delegatie een presentatie kreeg over Aruba, het investeringsklimaat en het energielandschap. Op 7 november nam ARINA deel aan de conferentie om meer te leren over verschillende energiegerelateerde voorstellen en deel te nemen aan het netwerkevenement.

5.6.4.6 Registracion di Companianan di Construcccion (Registratie Bouwbedrijven)

Op 20 september organiseerde de Stichting Registracion di Companianan di Construcccion een evenement ter gelegenheid van hun derde jaar van inzet voor een rechtvaardiger economische omgeving in de bouwsector van Aruba. De stichting heeft een controle- en certificeringsprogramma opgezet dat Arubaanse bouwbedrijven in staat stelt aan te tonen dat ze voldoen aan de Arubaanse wetgeving, financieel gezond zijn en verantwoordelijkheid nemen voor de veiligheid van hun werknemers. Dit stelt klanten in staat om een geïnformeerde

en verantwoorde keuze te maken bij het zoeken naar de juiste partner voor hun projectbehoeften.

5.6.4.7 Officiële opening AFTA-gebouw

In 2020 keurde het parlement van Aruba de mededingingswetten goed, en op 15 september 2022 opende de heer Geoffrey Wever, de minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling, de implementatiefase voor de oprichting van de Aruba Fair Trade Authority (AFTA). AFTA, bedoeld om eerlijke concurrentie te bevorderen en toezicht te houden op de handhaving van de mededingingswetten, is een cruciaal onderdeel van de economische hervormingen van het eiland. Verwacht wordt dat haar aanwezigheid de concurrentie zal vergroten, wat zal leiden tot lagere prijzen voor consumptiegoederen en -diensten, een breder en verbeterd aanbod van producten en diensten, en de introductie van meer innovatieve aanbiedingen. In het kader van consumentenbescherming zal AFTA ervoor zorgen dat bedrijven zich niet met oneerlijke handelspraktijken bezighouden en activiteiten ondernemen om de positie van consumenten ten opzichte van het bedrijfsleven te versterken, zoals het verstrekken van informatie over consumentenrechten.

Om deze mijlpaal te vieren werd op vrijdag 1 december 2023 een inauguratie evenement gehouden in het AFTA-kantoorgebouw waar belangrijke belanghebbenden, waaronder overheidsfunctionarissen, bedrijfsleiders en leden van de gemeenschap, de opening vierden. Het evenement was bedoeld om netwerkmogelijkheden te vergemakkelijken, samenwerking te bevorderen en deelnemers te informeren over de functies, doelen en voordelen van AFTA voor de gemeenschap.

5.6.5 Samenwerkingen

5.6.5.1 Holland House Colombia

In maart is de Minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling een overeenkomst aangegaan met Holland House Colombia om de handel en investeringen tussen Aruba en Colombia te bevorderen voor de duurzame ontwikkeling van de Arubaanse economie. Deze samenwerking biedt de private sector in Aruba directe en indirecte toegang tot een uitgebreid zakelijk netwerk in Colombia.

Als onderdeel van deze samenwerking zal Holland House Colombia (HHC) vier uur per week besteden aan projecten en promoties gerelateerd aan veelbelovende sectoren van Aruba. Bijvoorbeeld, de Minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling, samen met DEACI, heeft een handelsmissie naar Colombia geleid van 23 tot 27 mei 2023. Deze missie diende als beleidsinstrument en leidde tot vervolgacties. DEACI heeft een Actieplan voor de Handelsmissie naar Colombia 2023 opgesteld, waarin de uitvoering van vervolgstappen via tastbare projecten wordt beschreven. ARINA en Exprodesk zullen samenwerken om dit actieplan uit te voeren. Bijvoorbeeld, HHC zal hun socialemediaplatforms inzetten om de promising sectoren van Aruba te promoten, ondersteuning bieden bij het genereren van leads, matchmaking-evenementen organiseren en sprekers scouten voor onze evenementen.

5.6.5.2 VNO

In november 2023 hebben we een vergadering gehad met Vincent Storimans, de nieuwbenoemde Plaatsvervangend Vertegenwoordiger van VNO in Aruba. Tijdens onze bespreking hebben we mogelijke samenwerkingen op verschillende projecten verkend, zoals het organiseren van de Aruba Investment Summit 2024 in Nederland. De heer Storimans heeft zijn bereidheid uitgesproken om ons te helpen met het vinden van een geschikte locatie en uitnodigingen te sturen naar zijn netwerk, waaronder VNO-NCW.

5.6.5.3 Aruba Trade Board

We zijn een partnerschap aangegaan met de leden van ATB om gezamenlijk Aruba te presenteren aan de deelnemers van de 5e Duits-Caribische Energieconferentie, georganiseerd door de Duits-Nederlandse Kamer van Koophandel. Daarnaast onderzoeken we nieuwe mogelijkheden en samenwerkingsgebieden.

5.6.6 Voorstellen

5.6.7.1 Investeringsstrategie 2024-2026

De overheid van Aruba heeft de visie om Aruba te transformeren tot een duurzame, inclusieve en veerkrachtige economie die bijdraagt aan een hogere levenskwaliteit voor al haar burgers. Ze ziet economische diversificatie door middel van kwalitatieve buitenlandse directe investeringen als een cruciale drijfveer voor deze overgang. Tot op heden heeft het FDI-beleid van Aruba echter niet geleid tot voldoende instroom van gediversifieerde buitenlandse investeringen. Dit heeft geleid tot de noodzaak om de investeringsstrategie opnieuw te kalibreren.

De investeringsstrategie 2024-2026 is een strategisch document dat een aantal strategische acties omarmt om buitenlandse directe investeringen in Aruba te stimuleren. Het vertegenwoordigt een verschuiving in hoe Aruba de verwerving en facilitering van FDI kan benaderen die kwalitatief hoog en impactvol is in relatie tot de ontwikkelingsdoelen en strategische belangen van Aruba.

De investeringsstrategie is gebouwd op vier pijlers die de fundamentele elementen vertegenwoordigen die het algehele succes van de strategie ondersteunen en bijdragen. Deze pijlers omvatten: 1.) proactieve wervingsinspanningen, 2.) een aantrekkelijk investeringsklimaat en waardepropositie, 3.) stroomlijnen en versterken van samenwerking, en 4.) internationale zichtbaarheid. Tegelijkertijd geven deze pijlers ruimte aan verschillende acties die bijdragen aan de overgang naar een gediversifieerde en duurzame economie. De investeringsstrategie wordt vergezeld door een actieplan en een initiële typologie voor de promising sectors.

5.6.6.2 Promotieplan 2024-2026

Aruba richt zich op het diversifiëren van de economie door middel van duurzame projecten. Internationale investeringen zijn cruciaal voor inclusieve economische groei. ARINA heeft een meerjarig promotieplan (2024-2026) ontwikkeld om deze doelen te bereiken, met de nadruk op consistente branding en messaging als het centrale aanspreekpunt voor potentiële investeerders.

Het plan omvat diverse promotieactiviteiten, zoals online campagnes, evenementen en public relations-inspanningen, om Aruba te positioneren als een aantrekkelijke investeringsbestemming buiten het toerisme. ARINA, als schakel tussen de publieke en private sector, zal dit plan implementeren met ondersteuning van het Ministerie van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling, de Aruba Trade Board en andere belanghebbenden.

Om de voortgang te meten, dienen 2023 en het daaropvolgende jaar als baselines, met kernprestatie-indicatoren, waaronder het aantal buitenlandse investeerders en concrete projecten, die het succes en de impact van promotie-inspanningen volgen.

5.6.6.3 Ontwikkeling van de Oranje Economie in San Nicolas – Het versterken van de creatieve industrieën voor economische transformatie

Cultuur en creativiteit zouden een sleutelrol moeten spelen in het bevorderen van duurzame stedelijke ontwikkeling in Aruba, met een positieve invloed op de kwaliteit van leven, economische diversificatie en kernconcepten, zoals sociale inclusie en culturele diversiteit. Helaas ontbreekt het Aruba aan een duidelijke definitie van de culturele en creatieve sector (CCI), wat de ontwikkeling ervan belemmert. Om dit aan te pakken, worden op korte termijn activiteiten voorgesteld om het verkeer naar San Nicolas te stimuleren. Bijvoorbeeld, het organiseren van een symposium, culinair evenement, filmfestival, en meer. Echter, een uitgebreide mapping-oefening van lokale culturele bronnen is essentieel om het potentiële effect van de ontwikkeling van de CCI-sector in San Nicolas te begrijpen. Dit onderzoek is een voorwaarde voor het formuleren en ondersteunen van effectieve CCI-beleidsmaatregelen die lokaal talent aantrekken en behouden in het gebied.

5.6.6.4 Aruba Investment Summit 2024

In lijn met de nieuwe investeringsstrategie zet ARINA in 2024 beslissende stappen om de promotie van investeringsmogelijkheden in de veelbelovende sectoren van Aruba te verbeteren en te professionaliseren, met als doel bij te dragen aan de stedelijke ontwikkeling van Oranjestad en San Nicolas ter ondersteuning van het Actieplan 2023-2025. Na de succesvolle lancering van het Invest in Aruba-merk eerder dit jaar, inclusief een speciale website en marketingmaterialen, is ons volgende doel om duidelijke kansen in deze sectoren te presenteren aan wereldwijde investeerders, met een focus op Nederland, Duitsland, Colombia, Panama, Canada en de Verenigde Staten.

Om dit te bereiken, kondigt ARINA met enthousiasme de tweede editie aan van de Aruba Investment Summit 2024 (AIS2024). Deze hybride conferentie, met als thema 'Invest with Purpose', zal dienen als een platform om duurzame investeringsmogelijkheden in Aruba te presenteren. Gepland voor donderdag 21 maart 2024 bij VNO-NCW, in Den Haag, zal dit evenement van één dag high-level sprekers bevatten die zich bezighouden met discussies over duurzame investeringen in Aruba.

Het doel van de summit is om personen die zich inzetten voor duurzaamheid samen te brengen, met speciale aandacht voor Nederlandse investeerders. Onder leiding van de Minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling, samen met de Gevolmachtigde Minister van Aruba in Nederland, zullen DEACI en Arubahuis samenwerken om het succes van de summit te waarborgen door de selectie van de locatie te coördineren, de presentator, sprekers, deelnemers, uitnodigingen voor belanghebbenden en deskundig advies met betrekking tot de agenda.

5.6.6.5 Symposium Oranje Economie – De toekomst van de creatieve industrieën van Aruba in kaart brengen

Om de voorgestelde activiteiten zoals uiteengezet in het San Nicolas Development Plan te initiëren, zullen we op 23 januari 2024 een symposium organiseren, gericht op Aruba's Orange Economy, in The Hub in San Nicolas. Dit evenement zou experts, beleidsmakers, ondernemers en creatieven samenbrengen om innovatieve strategieën en samenwerkingsbenaderingen te bespreken voor het benutten van de kracht van de creatieve industrieën van Aruba.

Het symposium sluit naadloos aan bij de visie van de Minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling, specifiek gericht op het bevorderen van de ontwikkeling van de Culturele en Creatieve Industrieën (CCI) in San Nicolas. Door dit symposium te ondersteunen, zou de minister zijn toewijding tonen aan het belang van de CCI voor het stimuleren van economische groei en innovatie in Aruba.

5.6.7 Professionele ontwikkeling

5.6.7.1 NFIA stage

Om het ARINA-team uit te rusten met de nodige kennis en best practices om investeerders te ondersteunen, werd een kennisuitwisselingsprogramma aangevraagd met de NFIA, gezien haar succesvolle staat van dienst in het aantrekken, faciliteren en behouden van buitenlandse investeringen in Nederland. Het doel van dit kennisuitwisselingsprogramma was om te leren van de immense kennis en ervaring die de NFIA heeft opgebouwd op het gebied van FDI-gerelateerde diensten.

De leerdoelen omvatten het internaliseren van best practices op het gebied van marketingcommunicatie, investeringsbevordering en -facilitatie, ontwikkeling van een succesvol investeerdersrelatieprogramma, gegevensbeheer, het identificeren van knelpunten en het ontwikkelen van effectief beleid voor een investeringsklimaat dat bevorderlijk is voor duurzame groei, en het zich bewust worden van de noodzaak van sterke samenwerking tussen netwerkpartners.

De belangrijkste facetten van het FDI-proces werden behandeld door middel van formele bijeenkomsten met experts van hun respectievelijke domeinen, zowel bij de Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) als bij de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM). Onderwerpen omvatten de nieuwe FDI-strategie van de NFIA, de levenscyclus van een project, investeringsklimaat, investeerdersrelaties, marketingcommunicatie, projectadministratie en gegevensbeheer.

5.6.7.2 Professionele welzijns cursus

Zuleika Quant nam deel aan een online workshop professioneel welzijn onder leiding van Vanessa Gomes van Gomes Development BV. De cursus had tot doel het zelfbewustzijn van professionals te vergroten en bij te dragen aan hun werktevredenheid, waarbij de nadruk lag op een groeimindset. Het was gericht op het aantrekkelijker maken van professionals op het werk,

waarbij onderwerpen als persoonlijk welzijn, het stellen van doelen, stressmanagement, productiviteit, tijdmanagement en loopbaanontwikkeling aan bod kwamen.

De sessies omvatten:

- Persoonlijk welzijn
- Doelen stellen en actieplanning
- Stressbeheersing en harmonie tussen werk en privéleven
- Productiviteit en tijdbeheer
- Loopbaanontwikkeling en groei
- Privécoachingsessie

5.6.7.3 Media en Communicatie Summit

In samenwerking met Reshapers organiseerde het Directoraat Communicatie van de Regering van Curaçao van 25 tot 27 oktober 2023 een Media en Communicatie Summit op Curaçao. De summit had tot doel de communicatie- en mediavaardigheden van de deelnemers te verbeteren, met discussies onder leiding van de industrie experts en stakeholders. De focus lag op het benutten van de kracht van communicatie om de uitmuntendheid van de organisatie verder te verbeteren. De summit bood waardevolle inzichten, netwerkmogelijkheden en mogelijkheden voor professionele groei.

Belangrijkste leerpunten:

- Crisiscommunicatie
- Contentcreatie en storytelling
- Webex Events-app
- Gebeurtenisopstelling
- Overheidscommunicatie

6 Afdeling Vestiging van Bedrijven (VVB)

6.1 Inleiding

In het Landsbesluit van 19 juli 1990 no. 55, wordt de opnemingsbepaling van de geldende tekst van de “Vestigingsverordening bedrijven” in de afzonderlijke afdeling van het Afkondigingsblad van Aruba. Wijzigingen hierop zijn aangebracht bij AB’s 1997 no’s. 33 en 34, AB 2008 no. 63 en AB2020 no. 156. Deze landsverordening en de ter uitvoering daarvan uitgevaardigde landsbesluiten, verstaat, met ingang van 1 januari 2009, onder zaak, elke onderneming, waarin enig bedrijf, door wie ook, wordt uitgeoefend.

Rechtspersonen en natuurlijke personen die steeds geacht zijn om een zaak in de zin van deze landsverordening te drijven zijn het volgende:

- Vennootschappen, t.w. N.V., V.B.A. en de bestuurders daarvan;
- Coöperaties (voorheen coöperatieve verenigingen (C.V.);
- importeurs, agenten, tussenhandelaars;
- vennoten, met uitzondering van de op Aruba geboren Nederlanders die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en ook de buiten Aruba geboren, 18 jaar en ouder, zoals vermeld onder de categorie “Lokalen” conform de Beleidsrichtlijnen Vestiging van Bedrijven” van 1 oktober 2022;
- eigenaren van eenmanszaken, met uitzondering van de op Aruba geboren Nederlanders die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en ook de buiten Aruba geboren, 18 jaar en ouder, zoals vermeld onder de categorie “Lokalen” conform de Beleidsrichtlijnen Vestiging van Bedrijven” van 1 oktober 2022;

Filialen, bijkantoren en andere nederzettingen van zaken worden ten aanzien van de bepalingen van deze landsverordening als afzonderlijke zaken beschouwd.

Volgens deze landsverordening wordt een zaak gevestigd, wanneer het bedrijf ten aanzien van het publiek aanvangt.

Volgens artikel 2 van deze landsverordening is het verboden zonder een daartoe strekkende vergunning van de Minister van Economische Zaken:

- a. een zaak te vestigen en te drijven of te doen drijven;
- b. een zaak te doen vestigen en te drijven of te doen drijven;
- c. een zaak over te nemen en te drijven of te doen drijven;
- d. een zaak te doen overnemen en te drijven of te doen drijven;
- e. een zaak voort te zetten of te doen voortzetten;
- f. een zaak ten aanzien van het publiek te verplaatsen;
- g. een zaak van aard te wijzigen.

De landsverordening Vestigingsverordening bedrijven is niet van toepassing op:

- bedrijven in de Vrije Zone (artikel 6 lid 1, Landsverordening vrije zones, AB 1998 No. GT 7);
- krediet instellingen (artikel 1 lid 1, Landsverordening toezicht kredietwezen, AB 1998 No. 16);
- Verzekeringsmaatschappijen (artikel 2 lid 5, Landsverordening toezicht verzekeringsbedrijf, AB 2000 No. 82);
- straatventers (artikel 3 sub b, Vestigingsverordening bedrijven, AB 1990 No. GT 55 en artikel 45, Algemene Politieverordening, AB 1995 No. GT 8);
- Trustkantoren (artikel 2, sub 3, Landsverordening toezicht trustkantoren, AB 2009 no. 13);
- Bedrijven toebehorende aan publiekrechtelijke lichamen (artikel 3, sub a, Vestigingsverordening bedrijven, AB 1990 No. GT 55);
- Bedrijven die land-, tuinbouw, veeteelt of visserij uitoefenen (artikel 3, sub c, Vestigingsverordening bedrijven, AB 1990 No. GT 55);
- de in Aruba geboren Nederlanders, die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en conform de beleidsrichtlijnen sedert 1 oktober 2022 ook de buiten Aruba geboren, 18 jaar en ouder, zoals vermeld onder de categorie “Lokalen”.

Verder kan deze landsverordening worden aangehaald als Vestigingsverordening Bedrijven. De afdeling VVB ontvangt en neemt in behandeling verzoekschriften inzake:

- vestiging van een nieuw bedrijf in Aruba in de vorm van een eenmanszaak, vennootschap onder firma, N.V., V.B.A., coöperaties (voorheen coöperatieve vereniging) en buitenlandse rechtspersoon (m.u.v. degenen waarop de landsverordening Vestigingsverordening bedrijven niet van toepassing is en conform de beleidsrichtlijnen Vestiging van Bedrijven);
- wijzigingen en uitbreiding van een vergunning, overplaatsing van een bestaande zaak en vestiging van een filiaal van een reeds bestaande zaak;
- optreden als bestuurder van een naamloze vennootschap (N.V.), vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (V.B.A.) van anderen dan op Aruba geboren Nederlanders en sedert 1 oktober 2022 ook de buiten Aruba geboren, 18 jaar en ouder, zoals vermeld onder de categorie “Lokalen” conform de Beleidsrichtlijnen Vestiging van Bedrijven”;
- intrekking van een vergunning;
- vervallen verklaren van vergunningen;
- deponeren van ingediende verzoekschriften;

Sedert september 2020 dienen alle verzoekschriften digitaal te worden ingediend door gebruik te maken van reeds gestandaardiseerde E-form die op de website www.deaci.aw zijn. Het verzoek wordt volgens interne werkproces gecontroleerd en conform de thans

gehanteerde beleidsrichtlijnen voor wat betreft de nodige en vereiste documenten, doelstelling en vestigingsplaats van de zaak (pre)geëvalueerd.

Sedert 1 september 2009, met de introductie van het nieuwe “Legesbesluit Directie Economische Zaken, Handel en Industrie” (AB 2009 no. 74), wordt geen verzoek in behandeling genomen alvorens een bewijs is overgelegd dat het daarvoor verschuldigde bedrag aan leges is voldaan.

Na ontvangst van voornoemde betalingsbewijs wordt het verzoek, via digitaal proces, aan de KvK voor advies aangeboden. Volgens artikel 8 lid 1 van AB 1990 No. GT 55, is de Kamer van Koophandel verplicht om advies m.b.t. verlening, weigering of intrekking van een vergunning te verstrekken. Nadat het advies van de KvK aan DEZHI via digitaal proces is verstrekt, wordt het verzoek door de behandelende adviesmedewerker geëvalueerd en deze maakt het advies en de desbetreffende concept Ministeriele beschikking(en) terzake. Het advies is gericht aan de Directeur DEZHI en wordt door het Afdelingshoofd gecontroleerd en via het digitaal proces geaccordeerd, waarna de Directeur DEZHI namens de Minister van Economische Zaken een beslissing op het verzoek neemt door de concept M.B.’s (hardcopy) te ondertekenen. Alle verzoeken worden aan de hand van de gehanteerde Beleidsrichtlijnen getoetst en in alle gevallen dient rekening te worden gehouden met een adequate vestigingsplaats en de te ontplooiën activiteiten dienen per vestigingsplaats zoveel mogelijk verband te houden met elkaar.

Dit hoofdstuk zal een beschrijving geven van de doelstelling en taken van de afdeling VVB en een vergelijking in getekende en afgegeven vestigingsvergunningen in 2023 t.o.v. 2022. Deze vergelijkingen worden duidelijk in tabellen en staafdiagrammen geïllustreerd. Vervolgens in paragraaf 6.5, worden de bijzondere taken en projecten beschreven die door de adviesmedewerkers, in samenwerking met andere medewerkers en het Hoofd van de afdeling VVB, gedaan waren gedurende jaar 2023.

6.1.1 Doelstelling van de afdeling VVB

Het bevorderen van een degelijke naleving van de Vestigingsverordening Bedrijven en het reguleren van de lokale bedrijfsvestiging door middel van het afgeven van vestigingsvergunningen. Het monitoren van bedrijfsvestiging ontwikkelingen en het uitvoeren van controle op de naleving van de vestigingsverordening op Aruba.

6.1.2 Taken van de afdeling VVB

De afdeling VVB is belast met:

- de advisering inzake de toekenning van vestigingsvergunningen in het kader van de Vestigingsverordening Bedrijven;
- het verrichten van onderzoek naar vraagstukken betreffende het Vestigingsbeleid;
- het verstrekken van inlichtingen zowel aan lokale als aan buitenlandse belangstellende kandidaat ondernemers;
- het bijhouden en analyseren en evalueren van de ontwikkeling en de gegevens van de data base “JOIN Zaaktype” document management systeem;
- het verrichten van administratieve werkzaamheden t.b.v. de afdeling;
- het archiveren van de stukken betreffende verzoeken en het bijhouden van de database “Archief”;

- de controle op de naleving van de Vestigingsverordening Bedrijven, waaronder het optreden bij overtredingen;
- de uitvoering van alle voorkomende werkzaamheden die noodzakelijk zijn voor het behalen van de doelstelling van DEZHI in het algemeen en van de afdeling VVB in het bijzonder.

6.2 Aantal ingediende verzoekschriften in 2023

In 2023 ingediende verzoekschriften

Het aantal verzoekschriften ingediend gedurende 2023 kwam neer op 1558. In het jaar 2022 waren in totaal 1327 verzoekschriften ingediend/ontvangen. Een stijging van ongeveer 15 %. Van de 1558 ingediende complete verzoekschriften in 2023, zijn in totaal 1486 verzoekschriften afgewerkt, zulks met een resultaat van 1889 door de directeur DEZHI getekende vergunningen/besluiten. De resterende verzoekschriften van 2023 zijn niet afgehandeld doordat deze verzoekschriften enige documenten informatie ontbreekt en/of betreft verzoekschriften die in de laatste maand van het jaar zijn ingediend. Van de in totaal (2091) ontvangen e-forms (verzoekschriften) waren 533 niet in behandeling genomen door ontbrekende documenten of - betalingen (dus niet -op tijd- betaalde leges).

Tabel 6.2.1.: Verzoekschriften (ontvangen Eforms) in 2023

Overzicht behandelde verzoekschriften	Totaal
Verleende vergunningen	1156
Verzoeken in behandeling	72
Gedeponeerde verzoekschriften (Klant geen interesse meer of verzoek per abuis ingediend en behandeld)	18
Intrekkingen	312
Verzoek direct afgehandeld (Aanvraag is niet compleet, Documenten of Betaling ontbreekt)	533
	2091

6.3 Getekende vestigingsvergunningen

In 2023 getekende vestigingsvergunningen

Het totaal getekende vestigingsvergunningen (Ministeriële Beschikkingen) gedurende 2023 was 1889. Deze getekende vestigingsvergunningen hebben betrekking op zowel in 2023, als eerder ingediende verzoekschriften.

Onderstaande tabel geeft weer een illustratie van de genoemde getekende vergunningen per soort en de hiervoor ontvangen leges.

Tabel 6.3.1.: Getekende vestigingsvergunningen in 2023

Verleende vergunning per Vergunningssoort	Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec	Totaal	Leges per vergunningssoort in AWG	Totaal ontvangen in AWG
Ambtshalve Intrekking	2	33	21	39	48	33	0	7	14	34	8	25	264	0	0
Bestuurder	24	19	27	26	22	22	27	53	24	31	48	24	347	400	138800
Eénmanszaak	3	4	4	10	10	14	12	6	6	10	6	11	96	400	38400
Filiaal	6	9	9	6	6	8	5	14	20	12	7	16	118	25	2950
Intrekking	10	7	9	6	5	8	7	21	8	7	10	7	105	0	0
NV	1	0	0	2	5	1	3	1	2	3	0	1	19	400	7600
Overige wijziging	5	10	13	19	14	7	15	19	15	13	17	7	154	25	3850
Overplaatsing	7	37	19	11	20	25	26	25	29	26	14	27	266	25	6650
VBA	26	40	38	29	35	37	34	66	42	46	45	43	481	400	192400
Vennoot van VOF	0	0	2	2	0	0	0	3	0	0	0	2	9	400	3600
Wijziging aard	1	2	4	5	2	2	1	2	2	3	0	3	27	200	5400
Stichting	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	400	400
Buitenlandse vennootsch	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	400	400
Coöperatie	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	400	400
Totaal	85	161	146	155	167	157	130	217	162	185	155	166	1889	Totaal	AWG 400,850,00

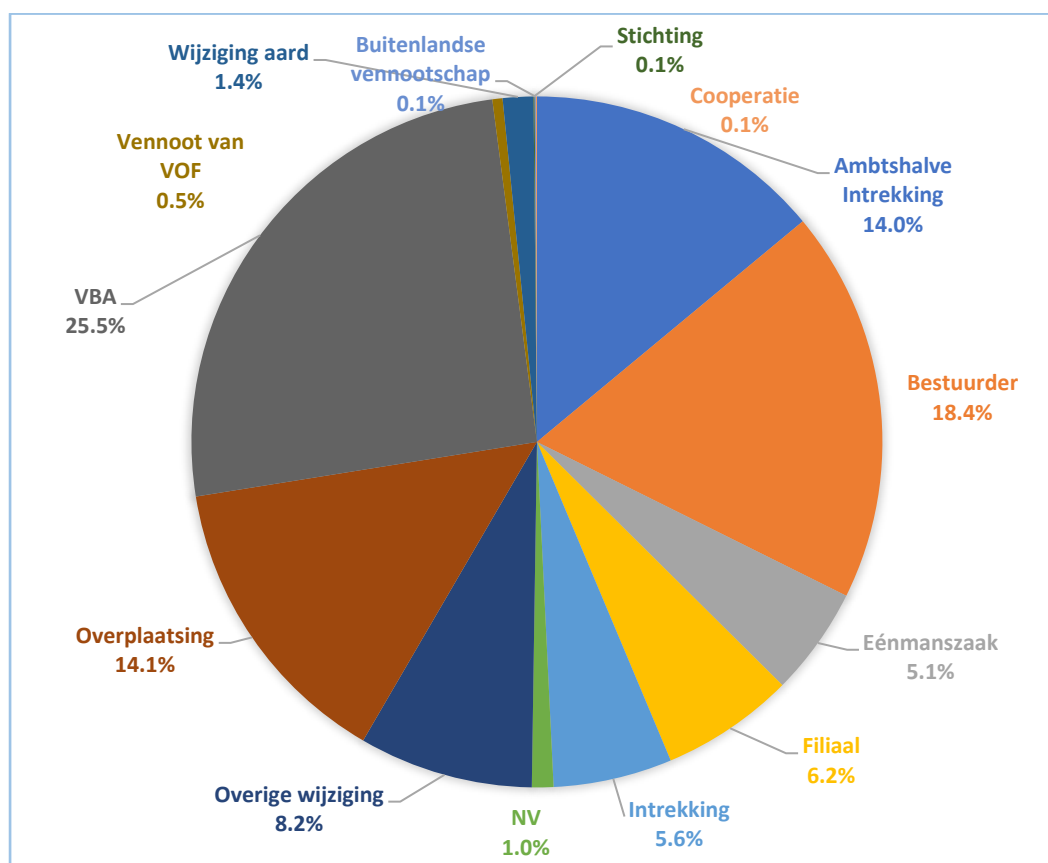
In tabel 6.3.2 volgt een specificatie van de vergelijking van de in 2023 getekende vestigingsvergunningen t.o.v. 2022.

Tabel 6.3.2.: Vergelijking in 2023 getekende vestigingsvergunningen t.o.v. 2022

Totaal verleende Vestigingsvergunningen	Aantal in 2022 getekend	Aantal in 2023 getekend	Vershil in aantal getekend verg. in 2023 t.o.v. 2022
Bestuurder (Directie)	390	347	-43
Eénmanszaak	102	96	-6
Filiaal	96	118	22
N.V.	33	19	-14
Overige wijzigingen	123	154	31
Overplaatsing	240	266	26
V.B.A.	558	481	-77
Vennoot van V.O.F.	5	9	4
Wijziging aard	30	27	-3
Stichting	0	1	1
Intrekking	102	105	3
Ambtshalve intrekking	67	264	197
Buitenlandse vennootschap	0	1	1
Coöperatie	0	1	1
Totaal	1746	1889	143

Uit de vorenstaande cirkel diagram is o.a. af te leiden dat de vergunningen m.b.t. het vestigen van nieuwe zaken, hetzij in de vorm van V.B.A., N.V. of eenmanszaak, het optreden als bestuurder van een vennootschap, alsook overplaatsing van een zaak voor het grootste deel uitmaken van de in 2023 getekende vestigingsvergunningen.

Cirkel diagram 6.3.3: Verdeling in 2023 getekende vestigingsvergunningen

Tabel 6.3.4: Getekende vestigingsvergunningen over de periode 2019-2023

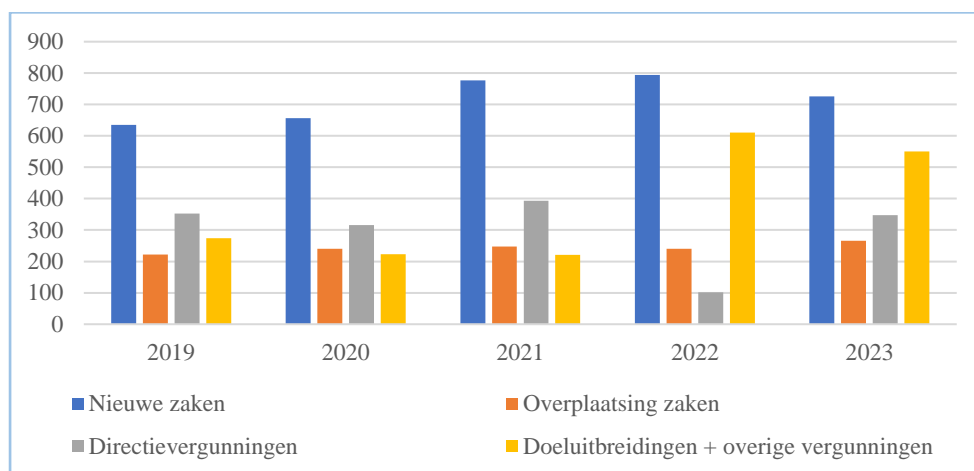
Soorten vestigingsvergunningen	2019	2020	2021	2022	2023
Nieuwe zaken	635	656	777	794	726
Overplaatsing zaken	222	240	247	240	266
Directievergunningen	352	316	393	102	347
Doeluitbreidingen + overige vergunningen	274	223	221	610	550
Totaal	1483	1435	1638	1746	1889

Te constateren is dat de totaliteit van de in 2023 getekende vestigingsvergunningen, een stijging van 8.2% heeft t.o.v. 2022. (zoals bij tabel 6.3.4. weergegeven is). Alhoewel deze stijging is te constateren dat het aantal nieuwe zaken gedaald is.

Deze getekende vestigingsvergunningen hebben betrekking op zowel in 2023, als eerder ingediende verzoekschriften. Deze stijging is het gevolg van de in 2023 ontvangen verzoekschriften (1558), waarvan meer dan 95% in hetzelfde jaar zijn afgehandeld. Het kan worden aangenomen dat zowel de diverse workshops als strategieën, georganiseerd door

zowel de directie als het ministerie, een stimulerend effect hebben gehad op de vestiging van bedrijven of herstructurering en vernieuwing van bestaande bedrijven. Het volgende is een illustratie van tabel 6.3.4 in de vorm van een staafdiagram.

Staafdiagram 6.3.5: Getekende vestigingsvergunningen over de periode 2019-2023

De meest voorkomende bedrijfssectoren.

De in 2023 geregistreerde bedrijven en getekende vestigingsvergunningen vallen onder diverse bedrijfssectoren. Deze tabel geeft weer een overzicht van de meest voorkomende bedrijfssectoren. De vergunningen hebben betrekking op nieuwe zaken, t.w. in de vorm van eenmanszaken, N.V.'s, VBA's en filialen).

Tabel 6.3.6: De meest voorkomende bedrijfssectoren in 2023

Meest voorkomende soorten bedrijfsactiviteiten nieuwe zaken	Totaal:
Houdstermaatschappij	98
Onroerende goed/Real Estate activiteiten	107
Kleinhandel in kleding en -accessoires e.a. handelartikelen (w.o. e-commerce winkel)	78
Koffiehuis-restaurant, take-away's en andere eetgelegenheden	94
Bouw- en constructiebedrijven, w.o. elektrische installatie, loodgieterswerk	66
Kap- en schoonheidssalon	33
Garagebedrijven en autowasserij	18
Geneeskundige praktijken, zoals Huisartsen, tandarts e.a.	20
Sport en fitness centrum e.a. bewegingslessen	19
Administratiekantoor	14

De totale leges inkomsten voor de in 2023 ingevolge het “Legesbesluit DEZHI”

Volgens het “Legesbesluit Directie Economische Zaken, Handel en Industrie” (AB 2009 no. 74), wordt geen verzoek in behandeling genomen of geen gewaarmerkte kopie van een reeds verleende vergunning afgeleverd, alvorens het daarvoor verschuldigde bedrag aan leges is voldaan.

De totale leges inkomsten voor de in 2023 in behandeling genomen (ontvangen) verzoekschriften:

In 2023 is in totaal Afl. 412.450,= van de gefactureerde leges ontvangen/betaald. Dit verdeeld in Afl. 411.100,= voor ingediende/ontvangen verzoekschriften (inclusief Afl. 2000 van reeds verleende vergunning van vóór september 2009 waarvoor de leges niet eerder was betaald) en Afl. 4.550,= voor het afgeven van een gewaarmerkte kopie van een reeds verleende en afgegeven vergunning. Terwijl door de Directie Financiën een totaal bedrag van Afl. 1.200,= is gerestitueerd, deze door o.a. afgewezen vergunningen of per abuis in rekening gebrachte leges. Deze restituties hebben betrekking op zowel in 2023, als eerder ingediende verzoekschriften.

Tabel 6.3.7: Maandelijks overzicht gefactureerde Leges en totale ontvangsten voor de in 2023 (ingediende/ontvangen verzoekschriften en voor het afgeven van een gewaarmerkte kopie (in Afl.)

Maand:	Inkomsten leges van ingediende verzoeken	Inkomsten leges van gewaarmerkte kopie	Inkomsten van verleende vergunning van <u>vóór september 2009</u>	Totaal inkomsten leges in Afl. (incl. e.v.t. restitutie)	Gerestituëerd (door Dir Financien)	Totaal (Reële) Inkomsten leges
jan	24,650	450		25,100		25,100
febr	35,400	350		35,750		35,750
mrt	40,900	350		41,250		41,250
april	24,975	225		25,200		25,200
mei	28,500	275		28,775		28,775
juni	38,325	575		38,900		38,900
juli	43,100	200	2000	43,300		43,300
augustus	32,700	225		32,925	800	32,125
september	36,525	300		36,825		36,825
oktober	40,175	1125		41,300	400	40,900
november	41,275	300		41,575		41,575
december	22,575	175		22,750		22,750
TOTAAL	409,100	4,550	2,000	413,650	1,200	412,450

De totale leges inkomsten voor de in 2023 getekende en verleende vergunningen:

De totale leges inkomsten voor de in 2023 verleende vergunningen is totaal Afl. 400.850. Deze hebben betrekking op zowel in 2023, als eerder ingediende verzoekschriften.

Tabel 6.3.8: Maandelijks overzicht ontvangen leges voor de in 2023 verleende vergunningen

Verleende vergunning per Vergunningssoort	Totaal	Leges per vergunningssoort in AWG	Totaal ontvangen in AWG
Ambtshalve Intrekking	264	0	0
Bestuurder	347	400	138800
Eénmanszaak	96	400	38400
Filiaal	118	25	2950
Intrekking	105	0	0
NV	19	400	7600
Overige wijziging	154	25	3850
Overplaatsing	266	25	6650
VBA	481	400	192400
Venoot van VOF	9	400	3600
Wijziging aard	27	200	5400
Stichting	1	400	400
Buitenlandse vennootschap	1	400	400
Coöperatie	1	400	400
Totaal	1889	Totaal	400850

6.4 Aansluiting web-portaal Dienst Burgerlijke Stand en Bevolkingsregister

Om onze klanten constant en continue een betere dienstverlening te kunnen geven is in dit kader een samenwerkingsovereenkomst met het Bureau Bevolkingsregister gesloten om toegang te krijgen in haar “RPL 3 portaal” (Raadplegen) voor bepaalde bevolkingsgegevens. Deze dienstverlening aan de klanten zal namens de Dienst Burgerlijke Stand en Bevolkingsregister verricht worden en de kosten zullen t.z.t. op haar rekening door de Directie Financiën overgeboekt worden. Dit project en de dienstverlening is vanaf begin 2019 van start gegaan. In 2023 is het totale bedrag van geïnde Censo-leges Afl.4.920,= .

Tabel 6.4.1: Maandelijks overzicht ontvangen Censo leges (in Afl.)

Inkomsten Censo-leges diverse documenten	
Maand	Totaal in Afl.
Januari	255
Februari	310
Maart	580
April	265
Mei	430
Juni	515
Juli	470
Augustus	435
September	425
Oktober	455
November	390
December	390
Totaal	4920

6.5 Bijzondere taken, projecten in behandeling en diversen.

In 2023 heeft de afdeling VVB zich bezig gehouden met de navolgende projecten. Deze waren:

1. Introductie “Join Informatie Portaal” (afgekort JIP);
2. Deelname informatie sessie ten behoeve van geïnteresseerden en entrepreneurs;
3. Controlewerkzaamheden;
4. Andere lopende projecten, ambtshalve intrekkingen en digitalisering archief;
5. Enquête klanttevredenheid

6.5.1 Introductie “Join Informatie Portaal” (afgekort JIP)

“Join Informatie Portaal” is een systeem die de data die in de “Join Zaaktype” documenten systeem aan klanten en instanties kan aantonen. Dit laat de registratiegegevens en status informatie van aanvragen/verzoeken zien en wordt gebruikt voor het elektronisch verstrekken van informatie en/of documenten. De desbetreffende informatie/documenten zijn voor klanten en andere (overheid)instanties.

Klanten kunnen hun verzoekproces volgen en de beslissing op haar verzoek ontvangen. In geval het van een positieve beslissing is dit de “Ministeriele beschikking” van de verleende vergunning(soort). In geval van (overheid)instanties kan deze een verzoekproces volgen, gegevens van een Bedrijf en Burger(s) en ook de genomen beslissingen en eventuele MB’s raadplegen.

De JIP is sinds oktober 2022 ingevoerd en 927 gebruikers hebben een "username" ontvangen, waarvan op dit moment 790 actief zijn. Daarnaast hebben 27 instanties een "username" ontvangen. De meeste klanten hebben de JIP-registratie minder dan 10 keer geraadpleegd, terwijl enkele consultants degenen zijn die er het meest gebruik van maken.

6.5.2 Deelname informatie sessies

De medewerkers van de afdeling Vestiging van Bedrijven hebben informatie verstrekt aan belanghebbenden met betrekking tot het vestigen en exploiteren van een zaak op Aruba, evenals de implementatie van de nieuwe Beleidsrichtlijnen. Deze informatiesessies werden georganiseerd door IDEA voor (nieuwe) ondernemers, een sessie voor de medewerkers van de DPL, en een presentatie (op verzoek) voor een particulier vastgoedbedrijf.

6.5.3 Controle werkzaamheden

Alle zaken dienen gecontroleerd te worden om na te gaan als ze aan het gestelde in hun vestigingsvergunning of inschrijving Handelsregister KvK voldoen. Nagaan of deze bedrijven voldoen aan de vereisten van de VVB, m.b.t. tot o.a. het gestelde doelstelling, vestigingsplaats, bestuurder(s).

Controleurs gaan na indien de desbetreffende zaak de bedrijfsactiviteiten uitoefenen zoals vermeld in genoemde besluit(en) of uittreksel van de Kamer van Koophandel (KvK). Niet alle bedrijfssoorten kan als zodanig gecontroleerd worden.

Controlewerkzaamheden vinden plaats naar bedrijfssoort, regio’s, ontvangen klachten of andere.

In 2023 zijn een aantal bedrijven gevestigd in de regio Oranjestad Oost gecontroleerd. De controle zijn thans nog bezig.

Tussendoor worden verschillende andere controles verricht. Klant bellen (meestal anoniem) om een bepaalde klacht van een zaak of casus te laten controleren.

Deze bedrijven hebben meestal een vestigingsvergunning of zijn geregistreerd bij de KvK. Het betreft last door o.a. geluidshinder (timmerwerk, lassen), parkeren of concurrerend activiteit.

Tevens worden controle verricht ten behoeve van de afdeling zelf vóór het verlenen van een vestigingsvergunning m.b.t. vestigingsplaats en ligging van een perceel.

6.5.4 Andere lopende projecten

- Ambtshalve Intrekken vestigingsvergunningen: vergunning van zaken die niet meer actief zijn worden ingetrokken, e.e.a. conform de registratie van de Handelsregister van de KvK, zoals vermeld in de Landscourant en geconstateerde niet actief zijnde zaken. Een aangestelde advies medewerker is hiermee belast, en hiervoor wordt, indien noodzakelijk, ook samengewerkt met de Controleurs. Deze heeft als gevolg dat het archiefsysteem opgeschoond wordt, reële gegevens van aantal bedrijfsvestigingen en het vermijden gebruik van de Vestigingsvergunning voor een ander doel. Een totaal van 264 vergunning van bedrijven zijn ingetrokken.

- Opschoning van het archief, met als doel de digitalisering van het VVB-archief. Een medewerker is aangesteld om de bestanden 'schoon te maken' door bepaalde niet-

noodzakelijke of verouderde documenten te vernietigen. Op termijn zullen deze bestanden, in samenwerking met de BID, worden gescand en ingevoerd in JOIN. Voornoemde projecten zullen in 2024 versneld worden voortgezet.

6.5.5 Enquête klanttevredenheid

Een enquête is opgesteld om een representatief beeld te verkrijgen van meningen, ervaringen, tevredenheid en gedachten van een groep mensen (klanten) met betrekking tot het proces en de dienstverlening met betrekking tot het aanvragen en verlenen van een vestigingsvergunning. Deze enquête loopt vanaf 1 september 2023 en zal gedurende 6 maanden plaatsvinden. Er is gekozen voor het digitaal indienen van deze enquête.

7 Sustainable Development Planning (SDP)

7.1 Doelstelling

De afdeling werd officieel via Landsbesluit van 9 februari 2021 ingesteld, samen met de andere afdelingen van DEZHI.

De afdeling is verantwoordelijk voor de Nationale Planning, waarbij het doel is om bij te dragen aan de duurzame ontwikkeling van het sociaaleconomisch beleid ten behoeve van de economische welvaart en het sociaal-maatschappelijk welzijn van degenen die deel uitmaken van de Arubaanse samenleving.

7.2 Taken

De afdeling streeft naar verwezenlijking van bovengenoemde doelstelling door middel van het uitvoeren van de volgende taken:

- Het coördineren van het nationale strategische planningsproces door de ontwikkeling van een duurzame ontwikkelingsstrategie;
- Het voorbereiden en coördineren van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) door het stimuleren van de coördinatie tussen de stakeholders in de publieke en particuliere sector en Ngo's via een participatief proces;
- Het coördineren van korte-, middellange- en lange termijnplanning van de economische, sociale en milieu-sectoren, die richting geven aan het overheidsbeleid inclusief de prioriteitstelling van investeringsmiddelen uit de algemene begroting van Aruba via een advies naar de Ministerraad;
- Het zorgen voor een samenhang met het uitgavenkader voor de middellange termijn en andere instrumenten voor financiële en budgettaire planning van Aruba en de meerjarenbegroting;
- Het monitoren en evalueren van de uitvoering van duurzame ontwikkelingsprogramma's en het bijdragen aan de analyse en monitoring van de SDG-targets en indicatoren;
- Het ontwikkelen van nationale doelstellingen op het gebied van duurzame ontwikkeling rekening houdend met de Implementatie van de 'Global Goals for Sustainable Development' (SDGs) van de Verenigde Naties via samenwerking met de SDG-commissie en diverse werkgroepen in het kader van de implementatie, evaluatie en coördinatie van de SDGs op Aruba;
- Het adviseren inzake de voorbereiding en uitvoering van beleid en projecten, waaronder ontwikkelingssamenwerking via de financiële samenwerking tussen Nederland en Aruba, de coördinatie van de samenwerking met het 'United Nations Development Program' (UNDP) en de coördinatie van de financiële samenwerking tussen Aruba en de Europese Unie (Europese Ontwikkelingsfondsen);

7.3 Investerings Overheidsbegroting (OB) 2023, 2024 en 2025

7.3.1 Voorjaars- en Najaarsnota (behorende bij de begrotingswijzigingsvoorstellen aangaande dienstjaar 2023)

In september 2023 hebben de Staten van Aruba de wijzigingsvoorstellen zoals opgenomen in de Voorjaarsnota en behorende tot de 1^e suppletoire op begroting 2023 (inclusief een nota van wijziging) goedgekeurd en vastgesteld. Hierbij werd Afl. 1.746.300 extra beschikbaar gesteld voor investeringen van het Land.

In december 2023 werd de Najaarsnota en de wijzigingsvoorstellen voor de 2^e suppletoire op begroting 2023 door de Staten van Aruba goedgekeurd en vastgesteld.

Zoals overeengekomen met Nederland, dient in overeenstemming met het meevallersbeleid, 50% ervan ingezet te worden voor het verrichten van extra investeringen en de overige 50% voor een verdere reductie van de schuld van het Land.

Via de 2^e suppletoire op de begroting van 2023, werden 15 investeringsprojecten opgevoerd voor financiering via de investeringen van OB 2023 ter waarde van Afl. 25.1 miljoen.

Tabel 7.3.1.1: Goedgekeurde Investeringsprojecten 2^e suppletoire OB 2023

1. Groot onderhoud Kabinet Gouverneur	: Afl. 610.000
2. Orthopedagogisch centrum vervanging bewakingscamera's	: Afl. 145.000
3. DTZ vervanging administratiesysteem	: Afl. 500.000
4. Project Oscar van de brandweer	: Afl. 4.8 miljoen
5. 2de fase nieuwbouw HAVO/VWO	: Afl. 2.6 miljoen
6. Reconstructie brug Julianastraat	: Afl. 1.2 miljoen
7. Verbouwing Statengebouw	: Afl. 6.7 miljoen
8. Vervanging (personal) computers DRH	: Afl. 216.000
9. Project Inbraakalarmsysteem van Veiligheidsdienst Aruba	: Afl. 33.000
10. Rehabilitatie Wilheminabrug	: Afl. 1.4 miljoen
11. Nieuw data & VOIP switch t.b.v. DLV	: Afl. 40.000
12. Aanschaf AO scanner DTI	: Afl. 35.000
13. Aanschaf nieuwe airco-unit DLA	: Afl. 17.500
14. Project nieuwe Juliana (school) gebouw	: Afl. 6.8 miljoen
15. Automatische slagboom CAD	: Afl. 25.000
Totaal:	: Afl. 25.1 miljoen

Bron: Directie Financiën

7.3.2 Investeringsproces OB 2024

Het indieningsproces voor investeringen OB 2024 begon op 6 februari 2023 met een uiterste indieningsdatum van 1 maart 2023. Nadat alle investeringsverzoeken centraal bij DEZHI werden ingediend, begon het evaluatieproces. In april 2023 werd het "Voorstel allocatie AWG. 16 miljoen voor Investeringsprojecten Begroting 2024" naar de Directie Financiën gestuurd, waarna dit advies door tussenkomst van de Minister van Financiën naar de Ministerraad werd gestuurd ter behandeling en accordering.

7.3.3 Voorbereiding Investeringsproces OB 2025

In oktober 2023 begon DEZHI met de voorbereidingen voor het investeringsaanvraag proces voor OB 2025. Het investeringsaanvraag proces voor OB 2025 bouwt voort op het proces van 2022, 2023 en 2024 en heeft als doel om het mechanisme voor het evalueren, prioriteren en selecteren van investeringen aan te vullen met bepaalde normen om de levensvatbaarheid van investeringsprojecten, die door de overheid worden gefinancierd, te kunnen waarborgen. In November 2023 werden "Roadshows Investeringsprojecten 2025" georganiseerd voor alle diensten, directies en overheidsinstanties. Zowel in de "Handleiding investeringen begroting Land 2025" als in de Roadshows werden alle stakeholders op de hoogte gesteld van de grootste aanpassingen met betrekking tot investeringen voor het dienstjaar 2025.

Vanaf het dienstjaar 2025 wordt een onderscheid gemaakt in Vervangingsinvesteringen en "Nieuwe" Investeringsprojecten.

Vervangingsinvesteringen zijn: Investeringsprojecten die gedaan worden ter vervanging van een bestaand (intern) bedrijfsmiddel, waarvan de vervanging noodzakelijk is wegens verschillende redenen, bijvoorbeeld de afschrijvingstermijn is verstreken, bedrijfsmiddel is

onveilig of functioneert niet meer, of past niet meer voor de huidige functionering van de organisatie.

Indien het geen vervangingsinvestering betreft, dan valt het onder de categorie “nieuwe” investeringen.

7.3.4 Monitoring Investerings OB 2023

De monitoring van de investeringen OB 2023 is gestart in het 4^e kwartaal van 2023 voor de investeringen/projecten die goedgekeurd waren voor financiering via de OB 2023 vóór de begrotingswijzingen.

De volgende investeringen/projecten werden gemonitord.

Tabel 7.3.4.1: Lijst Monitoring investeringen OB 2023

1	DOW	Upgrade infra high rise hotels
2	Arubahuis/Ministerie AZIOIRO	Uitbesteding advieswerkzaamheden t.b.v. renovatie Arubahuis
3	Ministerie TINO	Bouw Animal Control Department i.h.k.v. National Plan for Stray Animals
4	Ministerie TINO	Afdekking afvalstortplaats te Parkietenbos i.s.m. DNM, DOW, Serlimar
5	Directie Luchtvaart	Aanschaf hefboom DLA
6	Directie Luchtvaart	2 ^e fase omheining terrein DLA
7	CBS	NSS Digital Warehouse
8	Veterinaire Dienst	Vervanging dakbedekking en faceboard Veterinaire Lab
9	IBISA	Overdekking Sportcentrum SN
10	Dienst Brandweer Aruba	Verbetering ICT/PBX
11	Directie Financien	Aanschaf (vervanging) data-opslagapparaat
12	Monumentenbureau	Vervanging server 2023

Bron: DEZHI

De monitoring van de investeringen die via de 2^e suppletoire op OB 2023 werden goedgekeurd, zal in het 2^e kwartaal van 2024 doorgaan. Het monitoringsproces verloopt momenteel via e-mail, maar het is de bedoeling dat dit in de toekomst via een web gebaseerde vorm zal plaatsvinden.

7.3.5 Web gebaseerde/Portaal systeem voor Investerings en Monitoring

In het kader van de investeringsinfrastructuur willen zowel DEZHI als de Directie Financien een web gebaseerd portaal ontwikkelen. Dit nieuwe investeringssysteem dient het probleem van vroegtijdige en ongeorganiseerde verwerking van ingediende aanvragen op te lossen. Dankzij een portaal kunnen aanvragers onmiddellijk een elektronische bevestiging ontvangen van hun ingediende aanvragen (bewijs van tijdige indiening met de officiële datum en tijd), waardoor aanvragers een fout of een succesvolle melding krijgen.

Verder is er ook behoefte om het monitoringsysteem via een web gebaseerde vorm te ontwikkelen.

7.4 Het Europese Ontwikkelingsfonds (EOF)

7.4.1 Het 11^e Territoriaal programma: de "SISSTEM" Faculteit (Euro 13 miljoen)

2022 eindigde met de plaatsing van de hekken rondom het bouwterrein van het Maria Convent. Bouwbedrijf ALBO Aruba NV heeft de tweede aanbesteding gewonnen en is als hoofdaannemer aangesteld. Zij zijn al eind November 2022 voortvarend begonnen met de voorbereidingswerkzaamheden voor de verbouwing.

2023 begon met de aanstelling van een nieuwe UNDP-ingenieur de heer Thinley Penjore om nieuw leven in te blazen bij de voortgang van het verbouwingsproject. Begin februari was de UNDP-openingsceremonie en sleuteloverhandiging aan het bouwbedrijf ALBO Aruba. Doordat de bouwwerkzaamheden zijn begonnen, gingen de projectboard meetings over naar maandelijkse online vergaderingen (op elke derde donderdag van de maand). Dit heeft de interne communicatie binnen het project ook verbeterd.

Er is een lange lijst van mijlpalen die in 2023 zijn behaald:

1. **Begin van de implementatie voor de bouw** en rehabilitatie van het Maria Convent gebouw in december 2022.
2. **Start supervisie en monitoring UNDP-ingenieur:** aan boord januari 2023.
3. **'Groundbreaking ceremony'** in februari 2023.
4. **Het bezoek van de EU-delegatie** aan het project in mei 2023.
5. **Het bezoek van de EU Ambassadeur** aan het project in augustus 2023.
6. **Het bezoek van de UNDP 'Resident Representative'** aan het project in oktober 2023.
7. **Achttien (18) bouwterrein vergaderingen** die zijn gehouden vanaf maart 2023, met de actieve participatie van de belangrijkste stakeholders, inclusief ALBO Aruba, Universiteit van Aruba, Monumenten Bureau en UNDP.
8. **Vijf (5) 'Project Board' meetings** georganiseerd, met complete deelname van de partners.
9. **Aanbesteding van de ICT-materialen** is naar de media gestuurd en de evaluatie daarvan is gepland om te eindigen in januari 2024.
10. **Aanbesteding van de meubels/inrichting** is met de UA overlegd en zal begin januari 2024 geadverteerd worden.
11. **'Mid-Term Evaluation'** is uitgevoerd en met de partners gedeeld.
12. **'Communications and visibility'**. De volgende communicatie-activiteiten vonden plaats gedurende 2023:
 - *Verslag van de 'groundbreaking' ceremonie op de website en Facebook*
 - *Bezoek van de EU Delegatie op Twitter en Facebook*
 - *Bezoek van de EU Ambassadeur op website, Facebook, Twitter, Instagram en lokale media als volgt:*
 - *24ora.com <https://24ora.com/trabou-di-rehabilita-ex-edificio-di-maria-convent-ta-mita-cla-caba/>*
 - *AweMainta pagina 20 <https://awemainta.com/wp-content/uploads/2023/08/AM230829.pdf>*
 - *Mas Noticia <https://masnoticia.com/embahador-di-union-europeo-y-partners-local-a-bishita-e-edificio-maria-convent-bou-renobacion/>*
 - *Diario <https://diario.aw/categories/noticia/general/embahador-di-union-europeo-y-partnernan-local-a-bishita-edificio-maria-convent-bou-renobacion>*
 - *Bezoek UNDP's 'Resident Representative' op Twitter, Facebook en Instagram*

- *Partners functie. Een clip van Economische Zaken en haar rol in het project (nog goed te keuren door de EU).*

13. Stand van zaken vooruitgang project. Financiën 68% en Fysiek 85% per december 2023.

14. Verplichtingen. Aan alle verplichtingen zijn voldaan en alle betalingen aan de aannemer, voor een totaalbedrag van in totaal van \$3.7 miljoen.

15. Afronding van de werkzaamheden. Het huidig contract met ALBO loopt eind februari 2024 af. UA heeft daarna een periode van 12 maanden aansprakelijkheid voor het geval van gebreken. Gezien de stand van zaken van de werkzaamheden, en vooruitlopend op die beslissing, bestaat de kans dat het contract met ALBO met een maand wordt verlengd tot maart 2024. Februari zal dan uiteindelijk de laatste maand zijn voor de oplevering van het gebouw.

Het contract met **KU Leuven** loopt af in juli 2024. Vooral het masters deel van het curriculum heeft last gehad van de vertragingen en de afwezigheid van de mogelijkheden van de **LABS**. De UA was eind 2023 in gesprek met KU Leuven voor de technische ondersteuning van de tekeningen voor het laboratorium. Daarnaast waren er offertes aangevraagd bij lokale architecten voor ondersteuning/begeleiding in het ontwerp, offerteproces en de bouwfases van het laboratorium. De eerste fase voor ontwerp en contract met architect werd in november afgerond. Het is voorzien dat het offerteproces in 2024 zal beginnen met een startdatum van maart/april. De bouw en de oplevering daarvan zou, vooropgesteld dat er geen onvoorziene omstandigheden gebeuren, na 5-6 maanden moeten plaatsvinden.

7.4.2 Regionale en thematische fondsen Europese Unie

EDF 11 Regionaal – ‘Resilience, Sustainable Energy and Marine Biodiversity’ (Euro 40 miljoen/12 OCT-eilanden)

RESEMBID Programma

Aruba heeft 3 projecten binnen kunnen halen met de fondsen van dit regionaal programma voor veerkracht, hernieuwde energie en marien biodiversiteit.

Dit zijn:

1. *‘Aruba’s Public Safety and Multi-hazard Early Warning System’ (EWS) van de BRA/CMO – Euro 922.897*
2. *‘Validation of low-cost replicable citizen science methods to monitor shallow marine ecosystems on small islands’ van de Metabolic Foundation – Euro 121.380*
3. *‘Turning the tide: maintaining economic resilience on Aruba through hands-on restoration and conservation of its marine biodiversity’, door een consortium van WUR-FPNA, UA en Scrubble Bubbles – Euro 639.270.*

De implementatie van deze projecten is in 2022 begonnen voor een periode van een jaar. Gedurende het jaar werd al duidelijk dat een aantal van deze projecten de periode niet zullen halen en hebben ze hierdoor een no-cost extension aangevraagd. In november werd tijdens het ‘Tripartite Review Mission’ van Expertise France twee van de drie projecten geëvalueerd. Na deze besprekingen zijn voorstellen gedaan om de processen te optimaliseren om de projecten tot een succes te brengen.

EDF 11 Thematische Envelop – ‘Green Overseas’ (GO) Programma (Euro 17.8 miljoen/25 OCT-eilanden)

GO-Programma

Het GO-Programma is verdeeld in ‘GO Facility’, GO Platform en ‘GO Community’ (thematische clusters).

De thema’s die gefinancierd worden via de ‘GO Facility’ zijn: Energie Transitie en ‘Climate Change Resilience’.

In December 2023 diende Aruba 2 verzoeken in voor financiering via de ‘GO Facility’:

1. ‘Electric Mobility’ project (‘Reducing Transport-related Emissions and Fuel Costs from the car fleet of the Government of Aruba’) voor Euro 112.596, dat zich richt op de stimulering van energy efficiency en elektrische mobiliteit;
2. ‘Energy Regulation’ project (‘Technical Assistance for enhancing the energy sector regulatory framework in Aruba with initial focus on price regulation’) voor Euro 50.000, dat zich richt op de ontwikkeling van regelgeving, in het bijzonder wetgeving voor de regulering van de elektriciteitsprijs.

De ‘GO Communities’ worden verdeeld in ‘GO Climate Finance Community’, ‘GO Energy Transition Community’ en ‘GO Climate Change Resilience Community’.

In het kader van de ‘GO Climate Finance Community’ worden tools, materialen en documenten, forums en trainingen ontworpen voor ‘Accessing multilateral and bilateral funding to tackle climate change’, ‘Unlocking private investments for mitigation and adaptation projects’ en ‘Building financial resilience to climate change and disasters’.

Voor de ‘GO Energy Transition Community’ worden Webinars, workshops (in-person) en ‘case studies’ of ‘best practices’ ontwikkeld op het gebied van ‘Policy and regulation for Energy Transition’, ‘Energy Efficiency in buildings and transportation’ en ‘Renewable energy integration’.

Voor de ‘GO Climate Change Resilience Community’ worden Webinars, workshops, tools en ‘best practice’ ontwikkeld voor ‘Mainstreaming resilience in policies and regulations’, ‘Building resilience to coastal erosion and flood hazards’ en ‘Building climate resilient water and food systems’.

7.4.3 ‘Multi-annual Indicative Program’ (MIP) 2021-2027

MIP Territoriaal: ‘E-Government’ (Euro 14.2 miljoen)

De kick-off meetings en workshops met de EU-consultants (Ferdinand Pot en Alex Brudno) hebben deels in januari en februari plaatsgevonden. Eind maart was de 2^e missie met de onderhandelingen over de tranches en de te bereiken mijlpalen van de ‘E-Government’ doelstellingen. Op verzoek van de delegatie van de EU en de directeur DEZHI is het de consultant gelukt om het ‘action document’ en de benodigde bijlagen daarvoor voor de zomer naar de EU-delegatie te sturen. Door de goede samenwerking met de Directie Financiën zijn alle financieel-/economische vragen naar behoren beantwoord en op 23 november is het document; **‘Action Document for Digitalisation through the E-government Roadmap in Aruba’**, door de Europese Commissie goedgekeurd.

Startdata voor dit project is januari 2024 en de eerste tranche voor een bedrag van Euro 2.2 miljoen staat geprogrammeerd bij de start van het project. De Directie voor Innovatie (DVI) en de Minister van Algemene Zaken zijn verantwoordelijk voor de implementatie van dit project.

MIP Regionaal

De EU Consultants (Paul Sijssens, Sjaak de Boer en Charles Carmicheal van Co-water) die de aanbesteding eind 2022 hebben gewonnen, werden in januari 2023 door de delegatie van de EU geïntroduceerd. Hun eerste ronde of rondreis naar de 7 eilanden vond eind februari/begin maart plaats. Het ging hier om de Nederlandse ABC-SSS eilanden en St. Barths (Frans). Deze 7 eilanden zijn overgebleven als LGO's in de Caribische regio na het vertrek van de Engelse LGO-eilanden door Brexit.

De eilanden kregen de mogelijkheid om hun prioriteiten uit te leggen en hun inbreng werd gebruikt om het 'action document' duidelijk te maken. Aruba was het laatste eiland die de consultants bezochten in de week van 14 maart. Voor elke prioriteitsthema is een lokale expert aangevraagd om de voorbereidingen te treffen voor de vergaderingen. Daarnaast maakten de consultants zelf afspraken en hadden ze zelfs ter plekke ook een vergadering aangevraagd met Ewald Biemans van Bucuti & Tara Beach Resort. De heer Biemans was op dat moment voor werk in het buitenland.

Van alle afspraken is een matrix gemaakt met de ideeën voor activiteiten. Deze matrix (als hij in zijn totaliteit door de eilanden is ingevuld) zal aangeven welke activiteiten per eiland belangrijk zijn. Als dit duidelijk is, kan de consultant beginnen met het schrijven van een programma.

Alhoewel de eilanden hun best deden om alles aan te dragen voor een snelle goedkeuring van de delegatie van de EU, is de matrix met de prioriteiten per eiland niet voor de zomervakantie afgerond. De EU stelde voor om meer tijd nodig te hebben met de consultants bij het opzetten van dit programma. Door de vertragingen zal dit in 2024 plaatsvinden.

Thema's die voorgesteld zijn voor het Regionale MIP-programma zijn:

- 'The Strengthening of food and nutrition security';
- 'Good Water Resources Management';
- 'The Protection, Restoration and Good Management of Biodiversity';
- 'Strengthening Cooperation between OCTs'.

7.4.4 Kaderprogramma 9; Horizon Europe (HE) 2021-2027

Research & Innovatie (R&I) programma van de EC (Euro 95.5 miljard/ EU 27)

Horizon Europe/KP9 gaat haar vierde jaar in. Het is afwachten naar de derde tranche calls die in 2024/2025 zullen uitkomen. In 2023 zijn er meer dan 700 calls geëvalueerd binnen het thema: 'Food, Bioeconomy, Natural Resources, Agriculture and Environment', die in 2022-2023 zijn uitgekomen. Voor 2024-2025 zullen weer nieuwe calls uitkomen in de 6 thema's met deadline en budget.

BES/CAS/ BZK-Nederland/ Gezant/ EU-fonds/ RVO

De Nederlandse Binnenlandse Zaken (BZK) wilde in april van de zes eilanden weten over hun ervaringen met de participatie bij de Europese LGO en horizontale fondsen. Nederland wilde ook haar nieuwe gezant voor de BES-eilanden (EU/ UNDP Duurzaamheid & handel met Zuid-Amerika) de heer Reina introduceren. Doel van het workshop was ook om tot een actieplan voor de 6 eilanden te komen en een overzicht van afspraken/processen. Door eerdere afspraken met de EU en andere lopende zaken zijn onduidelijkheid ontstaan en hebben vooral de CAS-eilanden zich verweerd tegen de rol van de nieuwe gezant. Ronald Vermeeren, RVO NL (voor

de DC) was een deel van het jaar ziek geweest en daardoor is de communicatie wat trager geworden.

Nationaal Contact Punt (NCP) en deelname Aruba in 2023

De NCP liet het bovenstaande niet van invloed zijn op zijn werkzaamheden en ging onverminderd door met het zoeken naar nieuwe kansen. Eind juni heeft de NCP definitief bevestiging gekregen dat het project PHITO- door de evaluatiecommissie van het Horizon Europe programma is goedgekeurd en dat Aruba, daardoor haar *eerste Horizon project* heeft binnengehaald. De ‘Union of Farmers of Aruba’ (UFA) doet mee als partner, nadat de Directie Landbouw, Veeteelt en Visserij (DLVV)/Santa Rosa zich (door drukte) had teruggetrokken van het project.

Algemene doel PHITO:

‘Platform for Helping small and medium farmers to Incorporate digital Technology for improved Opportunities’ (PHITO). Wageningen Universiteit & Research en Cambisol zijn de leidende partners bij dit project. DLVV (Directeur Maurice Adriaanse) van Bonaire heeft een faciliterende rol gehad bij het binnenhalen van de Arubaanse partners bij dit project. Partners uit Curaçao doen niet mee.

Verder heeft de NCP, in het kader van de regionale thema ‘Food Security’, ook deelgenomen aan het ‘Dutch Caribbean Agro Visioning Process & MOU-signing’ van Minister Arends van Transport, Integriteit, Natuur en Ouderenzorg (waar DLVV onder valt). Alle eilanden en hun Ministers waren aanwezig. Deze meeting viel samen met de EU-regionaal MIP (‘Food Security/Watermanagement’ en Regionale samenwerking) workshop in St. Maarten, die door de Co-water consultants was georganiseerd. Door deze simultane situatie moesten de deelnemers van beide workshops met elkaar in contact blijven om elkaar op de hoogte te houden van de ontwikkelingen binnen de samenwerking.

Daarnaast heeft het ‘Service Facility’ (met coördinator DLR in Duitsland) in 2023 verschillende Webinars en workshops georganiseerd om de doelen van de nieuwe ‘calls’ uit te leggen. De communicatie met de DLR was in 2023 traag en sporadisch, omdat Barbados de regionale locatie en liaison voor deze R&I-coöperaties voor de komende periode zal zijn.

ENRICH-EU: ‘EU-Caribbean workshop on marine scientific cooperation’ in Barbados (november)

Op deze belangrijke workshop voor de regio en voor de toekomstige samenwerking tussen Latijns-Amerika/Caribisch gebied/SIDS en de EU, waren 2 experts van Aruba uitgenodigd. Het is onduidelijk of ze ook hebben deelgenomen. Door de vertraging in bevestiging heeft de Duitse ‘service facility’ en de Uruguayaanse AUCI, Aruba op het laatste moment benaderd voor ‘quality and damage control’ bij de deelname van de Caribische experts.

Tabel 7.4.4.1: Deelname aan het Horizon Europe Kaderprogramma (2021-2027)

Jaar	Aantal Geïnteresseerden	Actief bezig	Offerte ingediend	Deelname criteria gehaald	Minimum vereiste gehaald	Succesvol €
2021	0	0	0	0	nvt	0,-
2022	4	0	0	0	nvt	0,-
2023	1	1	1	1	Ja	WU/UFA
Totaal	4	1	1	1	1	1

Bron: DEZHI-SDP-NCP

In 2023 waren verschillende ‘calls’ binnen het SDG-domein waar Aruba een vooraanstaande positie wereldwijd heeft, uitgekomen in ‘HE-calls’ onder het thema: ‘Culture, Creativity & Inclusive Society’. Jammer genoeg was er bij de eerste rondvraag geen interesse van bedrijven en organisaties op het eiland om hieraan deel te nemen.

Workshops, trainingen/infodagen

Het contactpunt heeft waar mogelijk in 2023 meegedaan aan online workshops en Webinars, wanneer mogelijk en indien dit geen invloed had op de dagelijkse werkzaamheden van DEZHI en/of SDP.

‘Matching Horizon Europe calls’ en regeerprogramma’s

De NCP heeft op eigen initiatief ook begin 2023 de ‘calls gematched’ voor het nieuwe beleid van Aruba waar Aruba een kans maakt om te winnen. Uit een survey is gebleken dat er 1 call, binnen ‘sustainable tourism’ was, waar Aruba zich internationaal goed profileert en voor 100% mee kon doen. Helaas was er na een rondvraag bij de meest geschikte of vooraanstaande partners geen interesse om mee te doen.

De matching van ‘calls’ zal in 2024 doorgaan voor de sectoren met de grootste winkansen en op verzoek van lokale organisaties/overheid.

7.5 Deelname aan diverse Commissies/werkgroepen

Gedurende 2023 nam de afdeling deel aan de volgende commissies:

- Nationale SDG-Commissie;
- SDG ‘Indicator Working Group’ (IWG);
- ‘National Statistical System’ (NSS)

7.5.1 SDG-Commissie

Gedurende 2023 werden diverse vergaderingen van de SDG-Commissie georganiseerd om de voortgang van de implementatie van de SDGs op Aruba te bespreken.

Er werd gewerkt aan o.a. de SDG ‘Action Plan’ en Budget voor 2023, de ‘Multi Country Sustainable Development Cooperation Framework’ voor Aruba en het UNDP, de ‘Communication Strategy’ Project met het UNDP, de activiteiten voor de SDG-week in September en de evaluatie van het functioneren van de SDG-commissie in juni.

In mei werd een ‘Alignment’ sessie ‘Policy Coherence Sustainable Development’ georganiseerd door het Bureau van de Minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling.

In oktober begon de voorbereiding voor het ‘SDG Push’ project met technische assistentie van het UNDP, dat een Assessment inhoud voor Aruba in het kader van beleid (‘Policy Alignment Mapping’), begroting (‘Budget Allocation Tagging’) en indicatoren (‘Indicator-based Performance Review’). In december vond de verzameling van de relevante beleids- en begrotingsdocumenten plaats. Dit onderzoek zal in januari 2024 van start gaan.

7.5.2 SDG-IWG

De afdeling heeft het voorzitterschap van de SDG-IWG, waarbij met name de indicator/data behoeften worden geïnventariseerd voor de monitoring en evaluatie van de SDGs.

Het doel van de IWG voor 2023 was ten eerste dat de IWG-leden bekend zijn met de IWG-rapporten en databestanden/tools door ze met elkaar te behandelen. Ten tweede, is het heel belangrijk om een duidelijke administratie bij te houden van indicatoren en de corresponderende data en databronnen. Hierdoor kan men bij de indicatoren targets voor Aruba vaststellen en ook aan indicatoren werken die relevant zijn voor de context van Aruba. Met deze informatie kan een monitoring ‘framework’ opgezet worden voor de SDG-indicatoren en andere relevante indicatoren.

Een actieplan voor 2023 werd opgesteld en geaccordeerd door de IWG-leden.

Tabel 7.5.2.1: Actieplan SDG-IWG

Actions	Responsible	Period	Remarks	Status
Write Year Report 2022	Chair IWG	Q1		On going (2March)
Write Questionnaire IWG result report	Chair IWG	Q1		On going (2March)
Develop Indicator/ data Administration	IWG	Q1-Q2	<u>Organise Intensive Worksessions</u>	On going (2 March)
Develop handbook administration	Chair IWG	Q1-Q2		
Develop template to facilitate the update of indicators	Chair IWG	Q1-Q2	Per goal.	On going (2March) (SDG3/SDG2/SDG1)
Update of indicators (data)	IWG	Q2-Q3	Depending on the available data and method. See developed overview of indicators to be updated	
Actions	Responsible	Period	Remarks	
Review of the IWG reports and AMIGA worksheet	IWG	Q3		
Write report of the updated indicators	Chair IWG	Q3-Q4		
Assessment of other Indicators for Aruba	IWG	Q2- Q4	Take into account the sectorial policies and plans.	
Discuss targets for Aruba	IWG/ SDP (DEACI)	Q2-Q3?	NSP important for the setting of national targets- take into account the sectorial policies and plans	

Bron: DEZHI

Het jaarverslag van IWG werd gemaakt en met de IWG-leden gedeeld. Dit was echter niet met derden gedeeld, wat nog kan worden gedaan. De vragenlijstresultaten binnen de IWG werd niet uitgewerkt in een rapport maar werd wel behandeld met de IWG-leden en het actieplan voor 2023 werd samen opgesteld met behulp van het vragenlijstresultaat. Er werd gewerkt aan bestanden met de indicators voor de verschillende SDGs. De voorzitter maakte een opzet van de bestanden met bestaande informatie/indicators en gerelateerde gegevens. In de periode april-mei 2023, werden twee eerstejaars studenten van de Universiteit van Aruba (UA) geselecteerd door de UA en de voorzitter om stage te lopen bij DEZHI. Hun taak was om de indicatoren met de bijbehorende data te evalueren en in het bestand in te voeren. De Excel bestanden zijn op een 'shared' folder waar de IWG-leden toegang op hebben. Een back up wordt bijgehouden op de server van DEZHI. Na afloop van het werk van de studenten, zouden de IWG-leden de indicatoren die in het bestand zijn opgenomen met de bijbehorende data (van de verschillende documenten) evalueren en indien mogelijk updaten en completeren indien er data ontbreekt. Dit gedeelte is nog niet afgerond. Eind 2023, begon de voorzitter ook de leidinggevenden van de desbetreffende diensten te betrekken bij het proces samen met de betreffende expert bij CBS zodat er meer draagvlak en transparantie is binnen de departementen zelfs. Dit zorgt ook voor een continuïteit om de indicatoren met bijbehorend data bij te houden.

Er werd in 2023 ook gesproken over de lokale indicatoren. Er zijn een aantal voorgesteld, maar dit dient nog te worden opgepakt.

Eind 2023 deelde de voorzitter een document over Indicators (*'Towards a harmonised methodology for statistical indicators'*) van EUROSTAT met de IWG-leden. Het document helpt om de verschillende typen indicatoren te begrijpen en om te bespreken hoe en wat wij als SDG-IWG aan willen werken.

Stakeholders betrokkenheid

Eind 2023 vergaderden de voorzitter en de vicevoorzitter van de SDG IWG met de Directeur van Utilities Aruba NV, die ook mee wilt werken aan de SDG-indicatoren. Naast Utilities, werd ook gesproken met de waarnemend Directeur van DAO en de ILO-desk commissie. De ILO-desk commissie heeft gemeld dat zij ook een vertegenwoordiger willen hebben in de SDG IWG.

Fundacion Parke Nacional Aruba, heeft ook toegezegd om een vertegenwoordiger te willen hebben in de SDG-IWG, die mee kan werken aan de SDG-IWG-werkzaamheden.

7.5.3 NSS

Gedurende 2023 werd continue gewerkt aan de ontwikkeling van de wetgeving en de infrastructuur. Een expert van de UNSD Gabriel Gamez diende een conceptversie in voor het wetgevingsonderdeel. De commissieleden kregen echter niet de kans om hun feedback te geven en/of om vragen te stellen aan de heer Gabriel Gamez, want alles ging via het CBS. Telkens kwamen dezelfde vragen en onduidelijkheden naar voren. Ondertussen had het wetgevingskader uit Nederland ook aan de wetgeving gewerkt samen met DWJZ. Vanuit de Commissie waren er vragen maar er was geen mogelijkheid om dit te behandelen. Na opmerkingen van verschillende commissieleden, werd een email met de verschillende concerns naar de Minister gestuurd vanuit DEZHI.

Eind December werd een email met de NSS-conceptwetgeving gestuurd om feedback te kunnen geven, waarbij is vermeld dat deze versie naar de Ministerraad is gestuurd. Er blijft gewerkt worden zonder draagvlak van de commissieleden.

Er werden een aantal werksessies georganiseerd om de belangrijke punten aan te geven waaraan gewerkt moet worden voor de 'Business Intelligence' infrastructuur. Beslissingen of acties omtrent de 'Business Intelligence; infrastructuur zijn nog niet genomen.

7.6 Workshops/trainingen

Gedurende 2023 werd in het kader van het GO-programma dat door de Thematische Fondsen van het 11^e EOF wordt gefinancierd, een 'Energy Transition Policy and Regulation' training gevolgd. Tevens werd deelgenomen aan een 'Sargassum Champions Course'.

**Directie Economische Zaken, Handel
en Industrie (DEZHI)**

L.G. Smith Boulevard 160
Tel: 297 521 2400
Website: www.deaci.aw